

Jezuïeten

IN MEMORIAM
JEZUÏETEN UIT VLAANDEREN

NOVEMBER 2007

VOORWOORD

Onze God schrijft met elk mens een persoonlijk verhaal.
AMDG

De volgende overleden medebroeders mogen hiervan getuigen:

Pater Jozef ANDRIESSEN (1917 – 2007) *pagina 4*

Pater Joris BELMANS (1933 – 2007) *pagina 6*

Pater Albert BOONE (1917 – 2007) *pagina 9*

Pater Frans CLAES (1928 – 2006) *pagina 14*

Pater Paul de MEESTER de RAVESTEIN (1916 – 2007) *pagina 18*

Pater Eugène de STRYCKER (1922 – 2006) *pagina 22*

Pater Albert JANSSEN (1917 – 2006) *pagina 25*

Pater André KNOCKAERT (1923 – 2006) *pagina 27*

Pater István MUSELAY (1923 – 2007) *pagina 30*

Pater Albert PONCELET (1915 – 2006) *pagina 33*

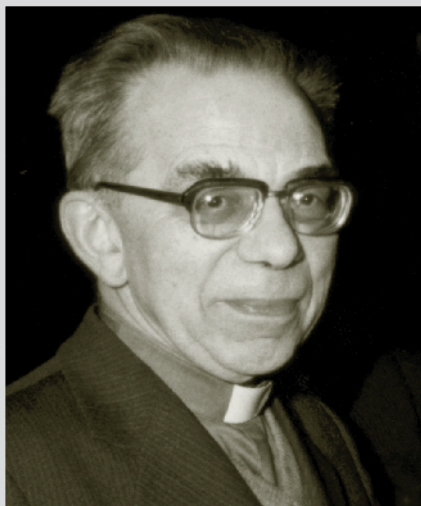
Pater Jozef SCHROOTEN (1921 – 2006) *pagina 35*

Pater Emile SOMERS (1921 – 2007) *pagina 38*

Broeder Jaak SOMERS (1919 - 2006) *pagina 41*

Pater Raymond UYTENHOVE (1910 – 2007) *pagina 45*

Pater Jean VERHAEGHE (1933 – 2007) *pagina 47*

PATER JOZEF ANDRIESSEN (1917-2007)

In de zomer van 1936 komt op het Sint-Jozefcollege in Turnhout een zekere Jozef Andriessen als primus van de klas uit de retorica. Hij is afkomstig van Ekeren bij Antwerpen, geboren op 2 december 1917 als jongste zoon van brouwer Ludovicus Andriessen. In de Sint-Lambertusparochiekerk van zijn geboortedorp heeft hij het doopsel en later het vormsel ontvangen. Waarom deze details? Zoals verder zal blijken passen ze helemaal bij het karakter en het levenswerk van onze overledene. Als wij bovendien merken dat uitgerekend op 2 december, zijn geboortedag, in enkele Vlaamse bisdommen de gedachtenis gevierd wordt van de zalige Jan van Ruusbroec, ja, mogen wij dan niet gewagen van een providentiële voorbestemming?

Jos begint aan het noviciaat te Drongen op 23 september 1936. Zoals toen gebruikelijk blijft hij na de eerste geloften in 1938 ter plaatse voor het zogenoemde junioraat: de kandidatuur Klassieke filologie behelst een breedvertakt leerprogramma. Men kan het omschrijven als een voortzetting van de Latijns-Griekse humaniora. Jos voltooit ze in Namen. Tijdens de filosofiejaren 1940-43 in Turnhout, bekroond met een licentie, vult hij zijn kandidatuur Klassieke aan met de complementen Geschiedenis. In deze discipline behaalt hij te Leuven 1943-45 de licentie,

speciaal in Moderne geschiedenis, en de aggregatie voor het middelbaar onderwijs. Het doctoraat moet nog een tijdje wachten, want in 1945 wordt hij naar Drongen geroepen als lector Geschiedenis aan de junioren en Latijn aan de novicen. Dat duurt tot 1947. In dat jaar vat hij in Maastricht, aan het studiehuis van onze noorderburen, de theologie aan. Aangezien hij er als woordvoerder van zijn medestudenten uit onze provincie optreedt, noemen de Nederlanders hem 'de consul van de Belgen'. Op 22 augustus 1949 wijdt bisschop A. Hanssen hem tot priester. Aansluitend volgt het derde proefjaar alweer in Drongen 1951-52, met Jules Heyrman als instructor. De jezuïetenopleiding loopt pas ten einde met de plechtige professie. Pater Andriessen zal ze 2 februari 1954 in Leuven afleggen. Terug nu naar Drongen 1952. Vanaf nieuwjaar is Jos, hij is toch in huis, tegelijk socius (assistent) van novicemeester Emmanuel Collin. Halfweg 1952 kan hij eindelijk zijn specialisme Geschiedenis voorts behartigen. Hij promoveert aan de KU Leuven in 1955 op het proefschrift *De Jezuiten en het samenborigheidsbesef der Nederlanden 1585-1640*. Een paar jaar later verschijnt het in boekvorm, wat hem de prijs voor Geschiedenis 1958 van de provincie Oost-Vlaanderen oplevert.

In 1953 trekt hij ter kennismaking een jaar in in het huis van het Ruusbroecgenootschap (verder RG), Prinsstraat 17 Antwerpen, terwijl hij nog volop met zijn doctoraat bezig is en heen en weer reist naar Drongen. Hier heeft hij vanaf 1952 zijn vroegere cursussen Geschiedenis van de Middeleeuwen en de Moderne Tijd alsook Historische methodiek aan de junioren, en Latijn aan de novicen hervat. Hij zet ze voort tot 1958. Van 1954 tot 58 keert hij de situatie om: wonen in Drongen en intussen gehecht blijven aan het RG. Hij volgt in 1958 de jongere medebroeders die zich van hun militaire dienstplicht kwijten, eerst naar Antwerpen en van nieuwjaar 1959 af naar Aalst. De 'cibisten', seminaristen én religieuzen, van die tijd, zullen zich nog best herinneren hoe pater Andriessen vóór dag en dauw de mis kwam lezen in het militair hospitaal in Berchem. Jarenlang verricht hij nadien deze dagelijkse priesterstaak in de Karmel van Antwerpen. Hij krijgt in 1959 een opvolger als cibistenoverste, zodat hij zich onverdeeld kan wijden aan zijn opdracht op Ruusbroec. Hoewel. Twee jaar, 1964 en 1965, verwacht men hem nog in Aalst voor zijn geschiedenislessen. Nemen wij 1953 als begin-

datum voor zijn lidmaatschap van het RG, wat hij overigens behoudt tot 2001, dan komen wij op bijna een halve eeuw.

Al het voorgaande lijkt een dorre opsomming van feiten, en wij missen Jos zelf om nog her en der een bijkomende toets aan te brengen. Achter die feiten evenwel gaat een weelde schuil aan inzichten, emoties, ontmoetingen, dienstbaarheden, kortom, een gestage groei in zijn priester- en jezuïetenroeping. Voor hetgeen nu volgt is onze levensschets het meeste verschuldigd aan de homilie op Jos' uitvaart door zijn vriend en medewerker Guido De Baere.

Is pater Andriessen op meer dan één terrein werkzaam, het leeuwendeel gaat naar het RG, dat lijdt geen twijfel. Hij is de laatst overlevende van de tweede generatie: Lode Moereels, Albert Ampe, Bernard Spaapen, Floris Van der Veken. Op deze mannen rustte de delicate opdracht het elan van hun voorgangers, de stichters Disdeer Stracke, Leonce Reypens, Jozef Van Mierlo en Jan-Baptist Poukens, voort te zetten en in voeling te houden met de cultuur en mentaliteit in kerk en maatschappij. Binnen dat kader speelt Jos Andriessen een substantiële rol, vooral op twee gebieden: de bibliotheek van het RG (1961-85) en het tijdschrift *Ons Geestelijk Erf* (1970-85).

Een bibliothecaris in hart en nieren. Niemand heeft de welvoorzene bibliotheek zo grondig gekend, en, het zij gezegd zonder een zweem van sentimentaliteit, zo bemind en vertroeteld, ja zoals een moeder haar kind. Deze kennis stelt hij ruimschoots, met een enorm geduld en een onuitputtelijke dienstvaardigheid ter beschikking van wie maar wil. Helaas, om zelf te genieten van al het boeiende dat hem uit de rekken aankijkt, blijft er bitter weinig tijd over. Wel zorgt hij ervoor dat heel wat werken er gratis in terecht komen dankzij zijn noeste recensiearbeid. Voor hem de lasten, voor anderen de lusten. In 1965 is hij stichtend lid van de VRB (Vereniging van Religieuw-wetenschappelijke Bibliothecarissen). Ook wanneer zijn hoge leeftijd hem verhindert de vergaderingen nog langer bij te wonen, volgt hij haar activiteiten op de voet.

En dan het tijdschrift. Vijftien jaar is een lange tijd voor een redactiesecretaris. Wat dat aan onverdroten werk en aanhoudende zorgen met zich brengt, weten alleen zij die het ervaren hebben. De avonduren zijn de gunstigste tijd om eraan te werken. Wie 's avonds laat in de Prinsstraat voorbijwandelt, ziet op

nummer 17 steeds licht branden achter twee ramen op de hoogste verdieping. Daar wordt de geboortepijp doorstaan van alweer een nieuw nummer van *Ons Geestelijk Erf*. Wat geldt voor de bibliotheek, gaat eveneens op voor het tijdschrift. Niemand van zijn generatie heeft er zoveel tijd en moeite aan gewijd. Na al de zorg die hij heeft besteed aan de keurige publicatie van andermans artikelen, rest er geen tijd over om er zelf te schrijven. Onafgebroken is hij in het tijdschrift aanwezig, maar overwegend in de vorm van recensies en mededelingen. Zowel hier als in de bibliotheek is hij de nederige dienaar die in het verborgene werkt. Met al zijn zwoegen oogst hij inderdaad niet zoveel eer. Het wordt als vanzelfsprekend beschouwd en roept zelfs kritiek op: « Wanneer gaat Andriessen nu eens serieus aan de slag met wetenschappelijk werk? »

Naast zijn dubbele taak van bibliothecaris en redactiesecretaris van het tijdschrift, waarna nog die van archivaris volgt 1987-98, heeft Jos zijn sporen verdiend als professor Middeleeuwse Geschiedenis aan de UFSIA 1959-85. In die hoedanigheid staat hij samen met wijlen Piet Lenders aan de wieg van de opleiding Geschiedenis. Generaties historici kneedt en vormt hij. Op zijn studenten laten zijn colleges een onuitwisbare indruk na door zijn uitmuntende vakkennis alsmede door zijn helder betoog en onnavolgbare stijl. Zijn aandacht voor details en voor het behoud van wat ooit zijn waarde heeft bewezen, grenst soms aan hardnekkigheid. Wie bij hem een proefschrift voorbereidt zit stevig in het zadel. Dat het departement Geschiedenis uiteindelijk uitgroeit tot een 'volledige' opleiding, is mede aan hem te danken. Het RG is hem zijn eminente plaats in het wetenschappelijk bedrijf verschuldigd. Hoe hij bij collega's overkomt, mag blijken uit één getuigenis: « Ik heb het voorrecht gehad om pater Andriessen te mogen kennen. Nog zeer levendig herinner ik mij zijn vaak snedige maar ook amusante interventies in de faculteitsraden. Bijna altijd had hij opmerkingen bij het verslag van de vorige vergadering. Ik herinner mij de gesprekken met hem op de binnenkoer van de Prinsstraat 13 of op zijn kamer. Achter een soms zuur uitzien uiterlijk en een hard optreden schuilde iemand bij wie ik meer dan eens heb ervaren: wat een diepgelovig man, wat een groot hart! ».

Als men het leven in dagen en jaren afmeet, kan Jos Andriessen een indrukwekkende staat van dienst

voorleggen. Om echter het gehalte van een leven naar waarheid in te schatten, hebben wij andere maatstaven te hanteren. Wie is in staat zijn nooit verzadigde wetensdrang te peilen : wéten, niet vaag en bij benadering, maar scherp en raak ? Is de wortel van deze weetgierigheid niet een onstelpbare interesse voor iedereen en alles wat zich op aarde ooit roerde of thans roert ? Vakhistorisch reikt zijn belangstelling van de middeleeuwen tot een flink stuk in de Nieuwe Tijd. Anderzijds kun je Andriessen niet verwijten dat hij in het verleden leeft. Nee, voor hem is het meest intrigerende moment van de geschiedenis nú. Iemand met een ruim hart zoals hij wil ieder schepsel dat hij op zijn weg al lezend of al levend tegenkomt, een plaats daarin geven. Wat hij liefheeft wil hij kennen. Niet om diepe metafysische waarheden gaat het hem, wél om het concrete nu en hier van elke dag. Wat is dan meer aangewezen dan met niet aflatende aandacht de bronnen te lezen en te herlezen, te vergelijken en te interpreteren, van de meest vergeten archiefstukken tot de kranten, deze vluchtige getuigen van gisteren en vandaag, om nog te zwijgen van de telefoongesprekken waardoor hij alle bekenden, hoe ver ook verwijderd, van nabij blijft volgen ? De vriendschappen die hij eens gesloten heeft, koestert en onderhoudt hij met een haast dwangmatige regelmaat. Wie op hem een beroep doet, om een informatie, een 'goed woordje' bij die of die, een raadgeving, een document, doet dat nooit tevergeefs. Zijn doeltreffende hulpvaardigheid is grenzeloos.

Jos Andriessen heeft het zeldzame geluk tot op het laatst een wakkere geest en een feilloos geheugen gaaf te bewaren. Taai en standvastig in zijn dienst aan God en de medemens. Een trouwe dienaar. Op 23 augustus 2007 is hij van ons heengegaan op zijn kamer in Heverlee, waarheen hij in 2005 was verhuisd, voor de definitieve omhelzing van de Eeuwige Minne. Kunnen wij zijn In memoriam beter afsluiten dan met de tekst van 'zijn' Ruusbroec die wij op zijn bidprentje lezen ? *Goede priesteren dat sijn heilige vate : sy sijn vervult met bemelschen gaven boven mate. Sy draghen Christum ghebeelt in hare herte ; sy oefenen dagbelijcs sijn passie, sine doot, sijn trouwe, sijn minne in haer gedachten. Si en soeken niemene te bebaghene om troost noch om solaes, maer si begberen int ghemeyne Gods eere en alre menschen salicheit. Die Gode minnen sijn altoes blijde ende saechte van moede, ende daerom comen hem alle dinghen te goede* (Vanden XII beghinen).

PATER JORIS BELMANS (1933-2007)

Niemand kan twee heren dienen, God en de mammon, zegt Jezus in het evangelie. Duidelijk, niet ? In onze verbeelding zien wij spontaan centen en cijfers niet gauw samengaan met spiritualiteit. Pater Joris Belmans is op meer dan één niveau als econoom belast geweest met finances en het beheer van tijdelijke goederen. Toch was hij een door en door geestelijk man. Het geheim van deze op het eerste gezicht onwaarschijnlijke goocheltoer vond hij het best vertolkt in een zinnetje van het officiële jezuïetendocument 'Instructie voor het beheer van het tijdelijke'. Ze beveelt aan, het geld te zien als toebehorend aan de armen van Christus. De uitvloeisels van deze zienswijze liggen zo voor de hand. Ze vallen af te lezen van Joris' optreden en manier van doen in deze materie : zorgzaam, doeltreffend, met een flair voor het haalbare, het wenselijke, het overbodige.

Hij is een rasechte Antwerpse Kempenaar, geboren te Oevel-Voortkapel 19 oktober 1933, als vierde van acht, waarvan nog zes in leven. Ook vertoont hij de typische trekken van een Kempenaar : bescheiden, rustig, minzaam in de omgang, harde werker 'die er wil komen'. Vader, een gewone arbeider in de ongezonde koperraffinaderij van Achter-Olen, heeft zijn kinderen het harde werken ingeprent. Het lager onderwijs geniet Joris in een café (!) te Tongerlo, de

Duitse bezetting gooit het normale leven overhoop. Hij mag voortleren en volgt 1947-53 de humaniora aan het Sint-Jozefcollege Turnhout, terwijl hij inwoont op de Apostolische School. Daar slaagt de tucht prefect Antoon Vuylsteke erin, een strenge discipline te combineren met een prettige huiselijke sfeer, een soort jongensstad waar de leerlingen een verregaande hiërarchische verantwoordelijkheid dragen.

Op 7 september 1953 gaat voor Joris de statige poort van de Drongense Oude Abdij open. Alles bijeen geteld zijn ze met acht novicen uit Turnhout. Aangezien frater Belmans droomt van een toekomst als missionaris in Congo, zet hij na één jaar Wépion de studie klassieke talen voort tijdens zijn legerdienst (een koloniale Cibi) in Aalst en behaalt hij in Leuven een grauaat in wat toen 'koloniale wetenschappen' heette. Op het einde van dat academiejaar spreekt de rector te Aalst hem op de speelplaats aan. Namens de provinciaal brengt hij Joris een verrassende mededeling : hij mag nu al naar Afrika. Het 'Institut de philosophie Saint Pierre Canisius' in Kimwenza herbergt graag ook enkele blanke scholastieken om het vrij jonge studiehuis een zekere toeloop en aanzien te verzekeren. Joris treft er een overwegend zwarte gemeenschap aan. De woelige maar tegelijk zo leerrijke jaren 1957-60 vlak vóór de onafhankelijkheid smeden tussen jonge jezuïeten van uiteenlopende huidskleur en achtergrond een stevige band. Voor zijn latere loopbaan blijkt deze band van doorwegende betekenis.

Na de filosofie volgt normaal de stageperiode. Daarvoor blijft hij in Congo. 30 juni 1960 is voor het land een historische datum : van Belgische kolonie wordt het een zelfstandige natie, de Democratische Republiek Congo. Een paar weken later krijgt Joris zijn aanstelling tot leraar en surveillant op het CMS in Kisantu. Op dat ogenblik, 1960, staat CMS voor 'Centre Médico-Scolaire', een hoger instituut dat medische assistenten opleidt, met studenten van ongeveer dezelfde leeftijd als hijzelf. In de loop van de volgende jaren wordt dit CMS afgeschaft en sticht rector Louis Bruyns het 'Collège Moderne-Scientifique', alweer afgekort tot hetzelfde CMS, nu een instelling voor middelbaar onderwijs. Nadien zal het worden omgedoopt tot Kubama. Ter plaatse hebben zich meteen na het uitroepen van de onafhankelijkheid erge dingen voorgedaan : de administrator Ryckmans vermoord, de gezinnen van de dokters werkzaam in het

ziekenhuis mishandeld. Moeilijke jaren maakt hij er door.

Van 1963 tot 67 verblijft hij in Leuven om theologie te studeren. Voortreffelijke profs, vindt hij, en dito geestelijke begeleiders. Wat niet wegneemt dat hij af en toe de warme Afrikaanse zon mist. Monseigneur Léonce Van Peteghem, de twee jaar tevoren nieuw-gewijde bisschop van Gent, wordt gevraagd om op 30 juli 1966 de priesterwijding te verrichten. Overal hangt er verandering in de lucht : binnen de kerk door Vaticanum II 1962-65, in heel Europa met o.a. de studentenrevolte in Parijs tijdens de beruchte meidagen 1968. Op dat moment brengt Joris het derde proefjaar door te Drongen onder instructor André Hayen.

Nu de lange jezuïetenvorming voltooid raakt, keert hij naar Congo terug. Op eigen verzoek wordt hij twee jaar lang, 1968-70, ingeschakeld 'te velde', als rondreizend missionaris in de dorpen van de parochie Kitenda. Daar leert hij de 'stiel' met pater Hubert Van Roy. In 1970 wordt hij geestelijke animator en leraar van de 'troisième littéraire', in 1971 rector, op het nieuw opgerichte Sint-Pauluscollege, later N'temo (licht) genoemd, te Kasongo-Lunda. Eigenlijk is hij er meer huisminister, belast met het stoffelijk bestuur, en internaatsdirecteur. In studie prefect Clément Poelmans, een ervaren 'collegerat', treft hij iemand aan die hem inwijdt in de knepen van het vak. In Kasongo-Lunda is het, dat pater Joris Belmans de laatste geloften aflegt op 2 februari 1972 en daardoor ingelijfd wordt in de Centraal-Afrikaanse s.j. provincie (ACE).

In 1975 breekt, tien jaar nadat 'le citoyen président' Mobutu het bewind heeft gegrepen, de lastige periode aan van de nationalisatie en de zairisering. Evenals vele anderen wordt Joris afgezet en verlaat hij noodgedwongen het onderwijs. Maar de missie houdt nog tal van uitwegen open. Hij wordt overstepastoor in Pelende. Vier jaar lang is hij aldus andermaal ondergedompeld in het klassieke missiewerk. Behalve verantwoordelijk voor het pastoraat is hij projectleider van zowat alles wat op de parochie gebeurt : varkensfokkerij, scholenbouw, timmerwinkel, talenstudie.

Zijn praktische aanleg brengt zijn oversten ertoe, hem in 1979 over te plaatsen naar ons Canisiusstudiehuis in Kimwenza. Jaren terug was hij hier zelf filosofiestudent, dus vertrouwd terrein voor hem. In die

tussentijd is Canisius aardig uit de kluiten gewassen. Het maakt zich op om uit te groeien tot een internationaal filosoficum. Het contingent buitenlandse studenten zwelt gestaag aan. Het harmonisch samenwonen is er niet vlotter op geworden. Hij vergist zich schromelijk, die meent dat alle zwarten over dezelfde kam zijn te scheren. Soms komt een flinke dosis soepele doortastendheid goed te pas om de kerk in het midden te houden. Joris' taak is veelvoudig : samen met broeder Raf Deweer de bouwwerkzaamheden leiden, zorgen voor de bevoorrading en het algemeen, speciaal financieel, management behartigen. Geen sinecur. In de acht jaar dat hij er verblijft kent hij drie rectoren. Nu nog wordt zijn naam gekoppeld aan een paar blijvende verwezenlijkingen : het huis heeft hij tegen nachtelijke dieven afgeschermd o.m. door de eerste afrastering aan te leggen en naderhand een muur te bouwen. Nog steeds draagt een aantal fruitbomen die hij heeft geplant, welige vrucht.

Voor buitenstaanders kun je de taak van een econoom in de Sociëteit het best vergelijken met die van een minister van financiën in een regering. Terwijl de rector en de huisminister elk zijn part in het bestuur van een gemeenschap en eventueel annex een apostolisch werk in handen hebben, zorgt de econoom voor de financiën. Hij regelt de inkomsten en de uitgaven en waakt over de begroting. Weinig spectaculair in haar uitoefening die opdracht, maar in essentie van levensbelang, letterlijk op te vatten. Een econoom is er op elk niveau : in elk huis, in iedere provincie, op het generaal te Rome. In 1987 wordt Joris benoemd tot provincie-econoom van de ACE, in opvolging van pater André Folon. Hij installeert zijn persoonlijke spullen en zijn kantoor te Kinshasa in het provinciaalshuis, de Sint-Ignatiusresidentie.

Econoom zal de laatste twintig jaar van zijn leven vullen en zijn profiel beslissend markeren. Pater Bruyns kent hij van in de tijd van Kisantu, zodat hij van hem kan verkrijgen dat hij computers aankoopt, een deugdelijk programma voor de boekhouding opstelt en het zelf in Kinshasa op gang helpt brengen. Een hele stap voorwaarts in de organisatie van het provincie-econoomaat. Gaandeweg bouwt Joris een stevige reputatie op : van een wijze en onderlegde ambtenaar, onkreukbaar en volkomen te vertrouwen, en tegelijk een ingoed mens, diep begaan met het welzijn van het gevarieerde apostolaat en van de medebroeders met hun zo uiteenlopend karakter of

aanpak. Ambtshalve komt hij in contact met allerlei lieden van hoog tot laag. Gezwind gaat hij om zowel met postoversten en inlandse 'chefs coutumiers', als met...waakhonden, zoals een oud-provinciaal opmerkt. Op een dag moet een bijzonder trouw dier, geplaagd met een gevorderde darmkanker, worden afgemaakt. Hoewel met pijn in het hart staat Joris erop, zelf het spuitje toe te dienen dat het arme beest uit zijn lijden zal verlossen.

Transparantie is hem heilig. Wegens de dubbele wisselkoers is de monetaire toestand allesbehalve doorzichtig. Dat de toelagen die hij toekent correct worden aangewend, daar ziet hij nauwlettend op toe. Hij aarzelt niet om een begunstigde die het niet zo nauw neemt, vierkant « de dingen te zeggen zoals ze zijn », zoals ze dat uitdrukken in de Kempen. Op zijn Afrikaans, noemen ze hem « een kerel met een rugengraat die niet van rubber is ». Dezelfde, als het moet, onbuigzame centenverdelers kan evengoed bij zijn provinciaal erop aandringen, die of die in nood verkerende extra te mogen bijspringen. Een hart van goud. Hoe zwaar de verantwoordelijkheid ook is, Joris kan er later nog over gekcheren. « Ik sleurde met zakken geld, de huizen moest ik tijdig bevoorraden, en meer dan eens baar geld in het dak verstoppert ». Te Kinshasa is veiligheid in die dagen een erg relatief begrip. Hij maakt de nadagen van het Mobutubewind mee en de burgeroorlog in 1996 en 98. Te bekwaamere tijd bereidt hij, toegewijd en geduldig, zijn jonge medebroeder Michel Ntangu voor om, als het zover komt, het roer van hem te kunnen overnemen. Het sprekendste bewijs voor zijn verstandig en deskundig beleid levert zijn benoeming in 1999 tot assistent van de algemene econoom in de generale curie te Rome. Deze had Joris in Kinshasa met eigen ogen aan het werk gezien. Revisor wordt de nieuwe assistent van het tijdelijk beheer van de Sociëteit en verantwoordelijk voor FACSI. Opgericht door generaal Arrupe is dit een solidariteitsfonds dat hulpprogramma's opzet en ondersteunt ten behoeve van de minst bemiddelde jezuïetenprovincies wereldwijd. Hij leert het onmisbare Engels en het Italiaans met gemak hanteren. The right man in the right place. Vooral fungeert hij als 'resource person' van de Afrikaanse economen. Ruimer nog, hij is de 'Mbut'eto (grote broer) voor de zwarte medebroeders, speciaal voor de Congolezen, die in de Eeuwige Stad vertoeven, meestal als student aan een van de pauselijke

hogere onderwijsinstituten. Een beetje warmte en vaderlijke oriëntatie, eveneens geestelijke begeleiding, kunnen ze best gebruiken. Bij Père Joris voelen ze zich volkomen thuis. Hij kent en begrijpt de Afrikaanse ziel en waardeert ze hogelijk, dat ervaren ze elke dag opnieuw.

Zoetjesaan beginnen de jaren te wegen. Het getuigt van een gezond economisch inzicht, een werktuig waar slijtage aan knaagt, op een lager tempo over te schakelen en tijdig te vervangen. In 2006 kan Joris Rome vaarwel zeggen. Hij wordt opgenomen te Brussel op het provincie-economaat van de BSE. Dat heeft trouwens een drukke missieprocuur in de buurt. Onze nieuweling werkt zich gaandeweg in, bedaard en vriendelijk als altijd. Een aanwinst voor het huis. Al voelen zijn metgezellen aan, dat zijn gezondheid het niet zo best maakt. Niemand echter maakt zich zorgen.

Wat er die 31 mei precies is gebeurd, nooit zullen we het achterhalen. Joris gaat wat ontspanning zoeken in een stadswandeling. In de 'Innovation' moet hij plots iets gekregen hebben en is hij gevallen op zijn hoofd, met, zo is achteraf gebleken, een ernstig hersenletsel. IJlings brengt men hem over naar de spoedafdeling van het Sint-Jansziekenhuis. Pas 's anderendaags vernemen de gemeenschap en de familie het ongeval. De patiënt verkeert in een diepe coma. Nog enkele weken blijft het zo, zonder dat hij tot bewustzijn komt, terwijl allerlei verwickelingen zich voordoen. Omringd door familie en medebroeders is hij op 27 juni 2007 overleden.

« Een baobab, noemt hem zijn Congolese opvolger, sterk van binnen en sterk van buiten ». Opmerkelijk : hetzelfde verklaarde twee jaar geleden pater provinciaal over de tragisch omgekomen René De Haes. Een baobab is een ongehoord sterke boom, zelfs een broussebrand krijgt hem niet kapot. Met zijn brede kruin biedt hij schaduw en beschutting aan velen. Nu staat onze Kempische baobab geplant aan de stroom van het eeuwige leven.

PATER ALBERT BOONE (1917-2007)

Een leven in dienst van het Vlaamse (en Europese) volkslied. Zo overweldigend is zijn verdienste op dat vlak dat een biograaf geneigd is de rest van zijn le-

ven te zien als een aanloop, kronkelig en toevallig eerst, gaandeweg meer doelbewust, naar die éne glansprestatie.

Albert Boone wordt geboren in Oudenaarde op 8 maart 1917. Op dat moment woont het gezin aan het Jezuitenplein, een naam die nog herinnert aan het voormalige s.j.college van vóór de opheffing van de orde. Vader is smid-'machineschouwer', dit is opzichter bij de NMBS, moeder onderwijzeres. Drie zoons, waarvan Albert nummer twee. Doopsel en vormsel ontvangt hij in de bouwkundig befaamde parochiekerk van O.L.V.-van-Pamele, een toonbeeld van vroege Scheldegotiek uit de dertiende eeuw. De jongen volgt de Latijns-Griekse humaniora aan het plaatselijke bisschoppelijke O.L.V.college. Een van zijn leraren is Victor Daem, de latere bisschop van Antwerpen. Achteraf speurend naar de oorsprong van zijn latere specialisme, valt aan te stippen dat hij aan het conservatorium de beginselen van de notenleer opdoet. Een privé pianoleraar ontdekt Bertjes zangtalent en de vondst thuis van de brochures van Emiel Hullebroeck verschaft hem direct meer dan genoeg stof om te oefenen. Op het college is hij lid van het kinderzangkoor dat zich twee tot drie keer in de week onderdompelt in het onovertroffen gregoriaans.

Amper zeventien en een half jaar treedt Albert op 23 september 1934 in te Drongen. De vorming in

de Sociëteit beslaat zestien jaar en vertoont geen uitzonderlijk reliëf, buiten de legerdienst 1937-38 in Leopoldsburg waar hij de tweede kandidatuur klassieke filologie voorbereidt, de mobilisatie en de achttiendaagse veldtocht 1939-40. De filosofiecurssen, in 1938 te Egenhoven begonnen, zet hij na de onderbreking voort in Turnhout. Voor de stage mag hij daar blijven. Als de Duitsers beslag leggen op de collegegebouwen, moet de schoolbevolking gespreid uitwijken. Pater Boone komt met zijn poësisklas terecht in een particulier woonhuis in de stad. Het leerlingenbestand is erg uitgedund. Met wat er overschiet houdt hij zich op in de zitkamer, net als de Heer in het cenakel met zijn apostelen. Zij slijten er heerlijke uren, argeloos verwijlend in de antieke wereld of op de toppen van de Europese letterkunde, ver van het oorlogsgedruis.

In 1944 wordt hij verwacht op de theologie te Leuven. 24 augustus 1947 wijdt aartsbisschop Ferdinand Perier van Calcutta hem tot priester. Eventjes mag de nieuw gewijde in de loop van het vierde theologiejaar een trimester lang te Aalst inspringen voor een plots uitgevallen leraar. Terug in Leuven is hij adjunct-redacteur van *Streven* 1948-49. Hij verricht het voorgeschreven derde proefjaar in Gandia, Spanje, voor hem de gelegenheid om zich een flinke klad Spaans eigen te maken.

1950 is een scharnierjaar. De lange opleiding voltooid, het echte leven neemt een aanvang. Voortaan woont hij onafgebroken in Brussel : tot 1966 op het Sint-Jan Berchmanscollege, van 1966 tot 2004 op de Gesùresidentie. Verre van zijn klasleraarschap in de poësis te beperken tot schitterend lesgeven en vlijtig huiswerk corrigeren, stort hij zich met hart en ziel op een paar nevenactiviteiten. Nu zeg, nevenactiviteiten ? Zowel voor een volwaardige humanistische vorming als voor de 'Vlaamse zaak' in een tweetalige en deels Fransdolle hoofdstad is een hoogstaand cultureel prestige van cruciaal belang. Op het jaarlijkse collegefeest vormt een toneelstuk de hoofdmoot. Hij staat Herman Bruggen, zoon van de bekende Staf Bruggen van het vooroorlogse Vlaamse Volkstoneel, bij in de regie. In 1953 waagt hij zich aan het zelf schrijven van stukken als *De edele Heer van Maldegem*, ballade voor toneel, koor en orkest. Er volgen nog de jeugdopera's *Land van het Lied* en *De Koning zingt*, verder *Goudvisen*, *Het proces van de Ridders en de Draken*. Samen met Frans Cromphout onder de gezamenlijke schuil-

naam F.A.Crone (Frans CROMphout+Albert BooNE) : *De Eenboom*, *De Witte Roos*, *De kleine Stad*. Volledigheids-halve, zelfs na zijn vertrek uit het college, in samenwerking met zijn vriend en nieuwe regisseur Roger Somers : *De dagen van de Ring*, *Kerstmis is niet voorbij*. De titels laten vermoeden dat die stukken, de meeste onuitgegeven, in de richting gaan van mythen, legenden en symbolen, aangepast aan de romantische verbeeldingswereld van de toenmalige scholieren. Als toegift krijgen de mannen van zijn klas zo goed als dagelijks, ter verpozing tussen Grieks en Latijn door, een lied te zingen, in het Nederlands, Frans, Engels, Duits. Jaren nadien smukken zijn oud-leerlingen er hun klasreünies nog mee op. En glad van buiten asjeblief.

Parallel met deze bühnebedrijvigheid loopt zijn aandeel aan het wel en wee van het collegekoor, tot in het buitenland vermaard als 'het Brusselse Knapenkoor'. De jonge enthousiaste surveillant en muzikleeraar Luk De Hovre, de latere bisschop jawel, staat hij terzijde bij de oprichting. Hij neemt de tenoren voor zijn rekening en wordt zelfs koorleider. In 1956 publiceert hij - waar vindt hij de tijd en de energie ? - het boekje *Ignatius van Loyola en de Orde der Jezuïeten*, waarin hij de figuur van deze heilige en diens stichting doorlicht voor de jeugd.

In 1958 haalt pater provinciaal Albert uit het onderwijs vandaan en stelt hij hem aan tot redactiesecretaris van *De Linie*, een jezuïetenweekblad met een duidelijk katholiek en Vlaams profiel. Daarin verschijnen van zijn hand talrijke bijdragen, vooral over literatuur, alsmede, let wel, een eerste stellingname op het gebied van het volkslied. In 1964 wordt het blad opgeheven. Dat brengt hem opnieuw vóór de klas. Niet lang echter, zijn belangstelling is inmiddels een andere richting ingeslagen. Na twee jaar stopt hij er voorgoed mee. De redactie van *Brug tussen Gezin en School*, dat hem tegelijk in 1964 is opgedragen, zal hij volhouden tot 1972. Ook zijn medewerking aan het *Modern Woordenboek* gaat nog een tijd door. Verschuerens interim-opvolger Louis Brouwers heeft Boone verzocht, met het oog op een heruitgave, de sectie kunst na te zien en bij te werken. De eerste kleurenillustratie vertrouwt hij hem eveneens toe.

In 1966 verhuist hij naar de Gesùresidentie. Naast 'scriptor'(schrijver) vinden wij achter zijn naam in de officiële catalogus van onze provincie eveneens 'operatorius'(geestelijk dienstwerker). Nu bestaat er in de

brede waaier van werkzaamheden binnen de Sociëteit van Jezus geen rekbaarder begrip dan dat. Een vlag die alle ladingen dekt, en bij Albert Boone is die lading ongemeen gevarieerd. Alvast bevat ze ondermeer twee jaar lang 1966-68 leraar moraalfilosofie aan het Technisch Instituut van Aalst.

Maar de eigenlijke bronader van zaligheid wordt elders aangeboord. Marcel Andries, animator van 'Muscicerende Jeugd', bezorgt de Nederlandse uitgave van het Orff-Schulwerk. Op grond van Alberts productie in *De Linie* polst hij hem of hij niet bereid is de Duitse teksten te vervangen door Nederlandse, die passen op de bestaande muziek. Zo geschiedt: de eerste twee delen met Boones teksten rollen van de pers. In januari 1965 overlijdt Andries. Tevoren echter heeft zich begin de jaren zestig het fameuze weekeind te Averbode afgespeeld. Dezelfde Andries, professor muziekpedagogie aan het Antwerpse Conservatorium, is van plan om voor enkele begaafde leerlingen de weg te banen naar een verjongde liedcompositie. Geschikte teksten heeft hij broodnodig. Daartoe belegt hij een samenkomst van Vlaamse dichters in de abdij van Averbode. Twee journalisten zijn erbij: Gaston Durnez voor *De Standaard*, Albert Boone voor *De Linie*. Kan een jezuïet op een norbertijnermatras wellicht moeilijk de slaap vatten? 's Nachts staat Bert op en schrijft het beroemd (berucht?) geworden *Ik ben door de sneeuw naar mijn lief gegaan*. Jan Van der Linden, Raymond Schroyens en Vic Nees, onthoudt deze namen, componeren er elk een volkse melodie bij. Gottfried Wolters, op dat ogenblik de paus van de samenzang, kent de overwinning toe aan Schroyens. Veertig jaar later wordt dat lied nog gezongen. Er is evenwel een klein probleempje: hoe kan een jezuïet zonder kleerscheuren naar zijn lief gaan, ook als zij hem wandelen stuurt? Onder een vermomming natuurlijk. Onze snuggere pater vindt die in de Wouwersdreef. Daar woont Jan Van der Linden, die vanaf 1967 de reeks liedblaadjes *Aloëtte* begint uit te geven en uitziet naar medewerkers. Albert Boone dan maar aanspreken en diens Siamese tweelingbroer Frans Cromphout. Die beiden vertalen liederen uit tal van Europese talen en voegen er een stelletje teksten van eigen make-lij aan toe. En hoe zit dat met die Wouwersdreef? Als schuilnaam knutselen de twee *Filip van de Wouwer* ineen. Op de duur weten ze zelf niet meer wat van wie stamt, zo innig is de verstandhouding. Maar dat ondeugende 'door de sneeuw naar mijn lief' is zeker

van Bert. Het neutraal uitzijnde pseudoniem is trouwens lang het best bewaarde geheim in de koorwereld gebleven.

De ene dienst is de andere waard. In ruil voor de aangeboden teksten worden Nees en Van der Linden opgevorderd om muziek te leveren voor De Hoeksteen. Deze werkgroep waarin beide dichters prominent zitting hebben, stelt in opdracht van de Bonden van het Heilig-Hart het *Liturgisch Kerkboek* (1965) samen, een bewerking van het kerkliedboek *Sursum Corda* van Pascal Indekeu, naar de liturgische richtlijnen van Vaticanum II. De volgende jaren publiceert het tweespan Boone-Cromphout het gebedenboek *Een tijd van spreken* (1969) en *Kyrie, Gebeden en Eucharistievieringen* (1971).

Rond die tijd komt bovendien een intensere samenwerking met Vic Nees tot stand. Pas vrij laat doet ze een verrassende ontdekking: allebei zijn ze op krek dezelfde dag jarig, 8 maart. Hun ontmoeting, hun zielsverwantschap, hun groeiende zo vruchtbare vriendschap, het staat alles in de sterren geschreven. Wanneer Vic door de Vlaamse afdeling van de 'Europese Federatie van Jonge Koren' de opdracht krijgt om voor het driejaarlijkse festival 'Europa cantat' een koorwerk te creëren, vat hij het plan op om een Europese *Stabat Mater* te componeren, met een inleiding en meditatieve tussenstukken in de volkstaal. Wie kan hij voor die fragmenten beter aanwerven dan Boone, medestichter en bestuurslid van de Vlaamse Federatie? Op het koorfestival te Namen in 1967 voert een internationaal koor het werk op, met een opmerkelijk succes.

Intussen lopen de kleinere publicaties vlot verder met o.a. het artikel *Zangvormen in de Misliturgie* in het tijdschrift *Adem* in 1968. Een reeks van zes artikelen over het volkslied verschijnt in het *Vlaams Muziektijdschrift* van 1970. In het orgaan van het Brussels instrumentenmuseum *The Brussels Museum of Musical Instruments*, 1971, staat een uitvoerige en gedetailleerde beschrijving van een oud handschrift: *De Nederlandsche Tortelduyve suchende naer haer Gayke*, van Johannes van Sambeek (1650), dat de wakkere speurneus heeft gevonden in het archief van de Vlaamse jezuïeten. Hetzelfde jaar schrijft hij op verzoek van Vic Nees, *Rachel*, een zogenaamde alternatieve kerstcantate.

In zoverre is het jaar 1972 voor Albert Boone zeer belangrijk, dat hier het begin ligt van zijn exclusieve volksliedstudie. Wat heet 'volkslied'? In een interview

geeft hijzelf er een beschrijving van : « Wezenlijk is de traditie. Wie het ook gemaakt heeft, het moet overgeleverd zijn door het volk en omgewerkt tot zijn eigen bezit. Soms vind je wel de auteur, toch blijft het een volkslied wegens de bewerking. Volksliederen worden bijgevolg niet 'gemaakt', maar door mond en oor en weer mond doorgegeven. Daarom is het trouwens volgens mij afgelopen met het volkslied. Bij ons is er iets onherroepelijks gebeurd : de geheugencultuur is overgegaan tot schrift- en thans tot beeldcultuur. Wij kunnen niet meer onthouden ».

In 1973 trekt hij met Vic Nees naar Montserrat, waar de componist het klad van zijn *Vigilia de la Pentecosta* gaat voorleggen aan de opdrachtgever pater Segarra, dirigent van het knapenkor van de Catalaanse benedictijnerabdij. Die tekst zet Albert om in het Nederlands en deze versie wordt o.a. in de Sint-Pieterskerk van Gent luisterrijk uitgevoerd. Zijn vertalingen uit diverse talen klinken zo schitterend natuurlijk dat de vertolkers geen flauw vermoeden hebben van een andere, oorspronkelijke tekst. Nog in 1973 vraagt Norbert Rosseau hem, op Vics aanraden, een tekst voor een cantate ter ere van Franciscus van Assisi. Zij krijgt de naam *Stenen en Brood*. In Rijsel geeft Albert, bij de voorstelling van de anastatische herdruk van het verzamelwerk *Chants populaires des Flamands de France* van de Noord-Franse musicoloog E. de Coussemaker, een *Bref exposé de l'oeuvre d'Edmond de Coussemaker*.

Een reis met 'Makeblyde', het meisjeskoor van Zele, brengt hem in 1978 naar Bulgarije. Hij ontdekt de massieve kracht van het Bulgaarse volkslied. Een paar jaar later vertrekt hij naar Sofia voor vijf maanden. Dag aan dag bestudeert hij er de imposante liedverzamelingen. Op grond van dat materiaal publiceert hij in 1995 *De Gouden Boom. De apocriefe en bijbelse verhalen in het Bulgaarse volkslied*. Onverdroten gaat inmiddels in allerlei vakbladen een overvloed aan artikelen door over uiteenlopende thema's, behandeld in tal van Europese talen. Vreemde idiomaten zijn hoegenaamd geen beletsel. Hij heeft een echte talenknobbel. Het Bulgaars schenkt hem voldoende inzicht in de andere Slavische talen. Zoals zijn kennis van het Castiliaans-Spaans, opgedaan tijdens zijn verblijf in Spanje 1949-50, hem ook vertrouwd maakt met het Catalaans, het Portugees en het Italiaans. Zoals een langer oponthoud in Kopenhagen hem een poort opent, via het Deens, tot het Noors en het Zweeds en de hele Scandinavische volkscultuur.

Wij beperken ons tot de eigen creaties. In 1984 vervaardigt hij, op verzoek van het meisjeskoor 'Si Bengkok' uit Wetteren, een Nederlandse tekst voor de Pinkstercantate *Pünkösdiölö* van Zoldán Kodály, door dat koor in Hongarije ten gehore gebracht. Hij slaagt erin toegang te verkrijgen tot de volksliedveldopnamen, de meeste door Hendrik Daems vijftig jaar geleden, en die berusten in het archief van de BRT. Hij stelt een *Kataloog der Nederlandse volksliederen* op en kan van vele een transcriptie maken. Op grond van dat materiaal verschijnt een uitvoerig artikel in het 'Jaarboek van het Volksmuziekatelier' 1985 : *De Kinderliederen van het BRT-archief*. Hij schrijft een reeks kerstgedichten *De Ster en het Gezang*, die hij speciaal laat inbinden voor zijn broer. Voor haar jaarlijkse bijeenkomst in 1988 bestelt de 'Belgische vereniging van de molenaars' bij Vic Nees een stuk over 'de molaar'. Voor de teksten gaat deze te rade bij zijn vriend Boone. Uit zijn eigen voorraad diept deze een reeks liederen in een tiental talen op. Nees verwerkt ze tot een aantrekkelijk geheel onder de titel *De Liermolen*, vernoemd naar een molen in zijn woonplaats Grimbergen. *Liefde en Dood in het Europese volkslied*, zo heet een reeks van drie artikelen in 'Acta Medica Catholica' 1988.

De jubileumjaren 1990 (de jezuïetenorde bestaat 450 jaar) en 1991 (500 jaar na de geboorte van Ignatius van Loyola) inspireren de bevlogen dichter tot het opstellen van een cantate, *Anima Christi*, naar een lievelingsgebed van de heilige. Vic Nees schrijft er een wonderlijk mooie compositie voor, met een geslaagde proeve om de toehoorders zonder voorafgaande repetitie spontaan te doen meezingen. Parallel daarmee komt de uitgave van tekst en melodie van Nederlandstalige Ignatiusliederen ontstaan tussen 1614 en ca. 1985. Ten behoeve van de kinderkoorweken die de 'Vlaamse Federatie van Jonge Koren' jaar na jaar organiseert in Mariagaard te Kwatrecht bezorgt de huisvriend Boone een stel vertalingen. En daar is nog in 1990 de speelse tekst *Upon G* voor dr. Gilbert Martens, gehuldigd bij zijn 25-jarig voorzitterschap van de genoemde Federatie. Uit de Vulgaattekst van de Schrift selecteert de onvermoeibare duizendkunstenaar een pak teksten die de naam *Memoria Justi* meekrijgen. Voor al deze dichterlijke producten is Vic Nees de aangewezen componist. Met het oog op een Lievensherdenking verzoekt de jeugdige musicus W. Berteloot pater Boone, specialist

in het genre, om woorden voor een cantate. De titel luidt *Vier moet branden*, Lievens' lijfspreuk. Het werk wordt uitgevoerd bij het overbrengen van zijn stof-felijk overschot naar India.

Vooraleer Alberts hoofdwerk in het licht te plaatsen vermelden wij een paar jezuïtische uitgaven die er in de loop van de jaren zijn bijgekomen. De brochures *Jezuïeten. Kennismaking met de orde* (1974) alsook *Ignatius van Loyola 1491-1991* (1989), verder *Een weg naar God. Drie documenten uit de beginjaren van de jezuïetenorde*, ver-taald uit het Spaans (1989).

Zo zijn wij beland bij het orgelpunt. Wij kunnen ge-rust stellen dat Albert Boone dertig jaar lang met ontembare ijver en beproefde deskundigheid, door middel van tientallen opstellen her en der verspreid, heeft gebouwd aan wat wij zijn 'opus magnum' mo-gen noemen. In 1999 verschijnt het als een stralende morgenster aan de kim van de Nederlandse cultuur : *Het Vlaamse Volkslied in Europa*, twee delen, samen goed voor 2.120 bladzijden, smaakvol uitgegeven door Lan-noo. Het bevat vijf secties : De grote Balladen, Myste-rie van Liefde en Dood, God heeft zijn wonderwerken, De Stem van het Volk, Enkele kleine Geheimen. Uit het 'Woord vooraf' lichten wij het volgende : « Een eerste versie van het manuscript van dit boek had als werktitel *De gouden lier* meegekregen. Deze titel vond zijn oorsprong in de aanhef van Pindaros' eerste Py-thische ode die luidt : 'Goudene lier, gemeenschap-pelijk bezit van Apollo en van de zwartlokkige mu-zen'. Met het goud wilde ik het numineuze karakter uitdrukken dat het goud in de Europese kunst draagt en dat ook in de volkskunst een zo belangrijke rol speelt. Uiteindelijk kreeg dit boek een titel die de Eu-ropeese verworteling van het volkslied beter uitdrukt. Het Europese volksliedfonds vormt inderdaad één grote familie waarin thema's en motieven gezongen worden van Scandinavië tot Sicilië en van de Oeral tot de Atlantische Oceaan. Hierin neemt het Neder-landstalige lied een volwaardige plaats in. Zo wil dit boek aantonen hoe oud en hoe diep de geestelijke eenheid van Europa in zijn levend erfgoed de eeuwen door bij het volk langs zijn volksliteratuur gegrond is en hoe weelderig zij bevrucht werd, lang vóór politie-ke idealen haar ontdekt hebben. Ik heb getracht dit te documenteren aan de hand van ruim duizend lie-deren (doorgaans met melodie en tekst, zo mogelijk in de eigen taal en met een vertaling)....Een tweede algemeen-Europese 'verworteling', die de zeer grote

onderlinge verwantschap van het Europese volkslied heeft gewekt en bevorderd, ligt in het rijk gevarieerde domein van de christelijke geloofspraktijk, de heili-genverering en de hun eigen en alweer algemeen-Europese feesten en feesttijden. »

Men staat verbijsterd te moeten vaststellen dat dit standaardwerk vanwege de officiële Vlaamse over-heid de aandacht noch de steun heeft ondervonden, die het ruimschoots verdient. Was de materie te 'ver-ouderd' ? Bewaarde het werk teveel de herinnering aan onze diep-christelijke volksaard ? Hoe dan ook, deze leemte wordt gepast opgevuld wanneer het ANV (Algemeen Nederlands Verbond) hem de pres-tigieuze *Visser-Neerlandiaprijs 2001 voor persoonlijke ver-dienste* toekent. Zaterdag 10 november 2001 wordt de gelauwerde feestelijk gehuldigd in de Gesùresi-dentie te Brussel. Vic Nees spreekt de laudatio uit, ANV-voorzitter dr. Els Ruysendaal, reikt de prijs uit, het meisjeskoor 'Aloeëtte' uit Oudenaarde zingt de suite *De Liermolen* met harpbegeleiding. Gehinderd door een sterk verminderd gezichtsvermogen laat de gevierde zijn dankwoord voordragen door zijn goede vriend Roger Somers. Op de receptie komt menige herinnering weer naar boven, dat kun je je best voor-stellen.

Wanneer de jezuïeten de Gesùresidentie verlaten staat Albert voor een pijnlijke keuze. Zijn ongeloo-flijk rijke privécollectie is veilig ondergebracht in de Koninklijke Rijksbibliotheek Albertina, waar ze voor allen die muzikaal onderzoek verrichten beschikbaar blijft als 'Fonds Albert Boone s.j.' Hij staat erop, dat achter zijn naam de initialen S.J. volgen. Deze 'regel' die geldt voor zijn hele oeuvre, heeft zo zijn reden. Herhaaldelijk wijst hij erop dat hij alles te danken heeft aan zijn geliefde Sociëteit. « Zij heeft mij ge-vormd, verduidelijkt hij, mij alle mogelijkheden en toestemmingen verschaft om overal te reizen en vak-literatuur aan te kopen, alsook mij de tijd gegund om alles te bestuderen en mijn plannen ten uitvoer te leggen ».

1 augustus 2004 komt hij over naar de Oude Abdij te Drongen. Zeventig jaar vroeger is zijn religieus leven hier begonnen. Tegen de vrees van sommigen in past hij zich spoedig aan en ziet hij, fysiek erg gehavend maar mentaal nog vol energie en veerkracht, rustig de dood tegemoet. Op 22 juli 2007 voegt hij zich bij de engelenkoren om er zijn eigen originele partij mee te zingen, tot Gods meerdere glorie.

PATER FRANS CLAES (1928-2006)

Een man van weinig woorden en met een zeldzame werkkraft. Die ontzettend veel wist, nog méér wilde weten en alles onthield wat hij te weten kwam. De taalgeleerde toevend te midden van boeken en folianten, de heemkundige dicht bij de gewone volksmens, en tegelijk de sportieveling zeulend met de fiets over berg en dal, ijverige priester in jeugdkampen en in het parochiewerk. Zo blijft onze medebroeder Frans Claes bewaard in onze herinnering.

Webbekom in het Hageland is zijn geboorteplek. Hij ziet er het levenslicht op 5 juni 1928, als tweede telg in het gezin van 'meester' (onderwijzer, later schoolhoofd) Henri Claes en Maria Gouverneur. Na hem volgen er nog acht. Kunt u zich die woonkamer voorstellen? Vader houdt er, waarschijnlijk mede vanuit zijn beroep, een strenge tucht in. Wat misschien Frans' zwijgzaamheid verklaart.

Het college in het nabijgelegen Diest draagt, nogal vanzelfsprekend, de naam van zijn befaamde stadgenoot Sint-Jan Berchmans. In het spoor van zijn oudere broer volgt Frans er de Latijns-Griekse humaniora. Op de speelplaats staat hij meestal wat afzijdig en observeert hij liever in stilzwijgen gehuld het uitgelaten gestoei daar vóór hem. De tijd stemt trouwens niet tot vrolijkheid: de collegejaren 1939-45 vallen exact samen met de wereldoorlog, de bezetting en de zorg om te overleven, het meest nog in een kinderrijk gezin.

Wie of wat heeft de schuchtere scholier de roeping tot de Sociëteit ingegeven? Een oom van moederszijde, Edward Gouverneur, is seculier priester en bekleedt achtereenvolgens gewichtige functies in het aartsbisdom, o.a. directeur van het Sint-Romboutscollege te Mechelen, secretaris-generaal van het interdiocesaan centrum, de 'Guimardstraat' in Brussel, en secretaris van de bisschoppenconferentie. De Geest waait Frans echter aan vanuit een andere hoek. Moeders wieg stond amper honderd meter af van Berchmans' geboortehuis in Diest. De bijzondere devotie die zij voor deze jeugdige heilige koestert, straalt af op haar zoons. Van vader leren ze heel vroeg hoe de jezuïeten op bijna elk gebied van de wetenschap in de voorste rij staan. Hij wijst hen op *Zuid en Noord*, de onvolprezen bloemlezing uit de Nederlandse letterkunde, die Evarist Bauwens s.j. (+ 1937) en diens opvolgers tot stand hebben gebracht. Op school ge-

ven de leraren hoog op van hetgeen pater Adhemar (alweer zo'n naam die ontzag inboezemt!) Geerebaert s.j. om de haverklap op de markt gooit: een spoedig alom verspreide Latijnse spraakkunst, naar het voorbeeld van de *Grammaire latine* van J.Janssens en K.Van de Vorst, alweer jezuïeten, en een rist van klassieke auteurs voor schoolgebruik. De kers op de taart is een *Beknopt Latijnsch-Nederlandsch Woordenboek* (1932), gevolgd door een *Beknopt Grieksch-Nederlandsch Woordenboek* (1943, zodat Frans het op het college nog net kan gebruiken). Heeft de weetgierige studax de oerdegelijke Inleiding door de auteur gelezen? Zo ja, dan laat hij er zich niet door afschrikken, maar integendeel aantrekken. In 1931, en hier betreden wij het eigen terrein van Frans' latere emplooi, rolt *Verschuerens Modern Woordenboek* van de pers. In 1941 is het al aan zijn vierde uitgave toe. Eveneens in 1931 krijgt letterminnend Vlaanderen *Het Juiste Woord* van Louis Brouwers s.j. cadeau, met in 1942 een tweede druk. Destijds waren dergelijke naslagwerken misschien nog niet in het bereik van elke leerling. Frans evenwel is bevoorrecht. Reeds in de jaren dertig bergt de huisboekenkast *Verschuerens Woordenboek*, diens (*Algemene*) *Atlas van België* (eerste uitgave in 1924) en de *Algemene Historische Atlas* (1939). Onder leiding, later op aanraden van vader, nemen de oudste kinderen ze geregeld ter hand en raken er zo vertrouwd mee. Met dat alles voor ogen vragen wij ons af: Is het vermoeden dan zó gek dat zijn roeping tot de orde samen is gegaan met die van ...lexicograaf?

Te Drongen ingetreden 7 september 1945, behaalt hij, eens het noviciaat en de eerste geloften voorbij, de kandidatuur klassieke filologie ten overstaan van de centrale examencommissie, na een zorgvuldige training tijdens twee jaar junioraat. Tussen de cursussen in kwijt hij zich in Leuven en Antwerpen van zijn militaire dienstplicht. In 1949 maakt hij deel uit van het troepje Vlamingen dat wijsbegeerte gaat studeren op het Berchmanianum te Nijmegen. Om tegelijk zijn taal te verfijnen en te verrijken in het vooruitzicht van een loopbaan als neerlandicus?

In 1952 terug in het land brengt hij de gebruikelijke stage door als surveillant in Aalst en als klasleraar in Turnhout. Tussen beide in moet hij een jaartje rust nemen. Dat doet hij op de Gesù te Brussel en in het landelijke Alken. Te hard van stapel gelopen? Theologie studeert hij in 1957-61 te Leuven en vanaf 1959 in Heverlee. Daar ontvangt hij de priesterwijding uit

de handen van aartsbisschop Ferdinand Perier van Calcutta, op 10 augustus 1960. De plechtige eerste hoogmis in Webbekom is een triomf voor vader en moeder, de familie en het hele dorp eigenlijk. Direct aansluitend bij de theologie, afgesloten 'cum laude', reist hij af naar het Ierse Rathfarnham om er met een laatste proefjaar de jezuïetenvorming te voltooien. De plechtige professie volgt op 2 februari 1963 te Leuven.

In de Dijlestad neemt hij anno 1962 zijn intrek in het L.U.C. (Lessius Universitair College), waar onze eigen en de buitenlandse jezuïet-studenten aan de Alma Mater zijn ondergebracht. Frans laat er zich inschrijven en verover met brio de dubbele kandidatuur en vervolgens de licentie en de aggregatie in de Germaanse filologie. In één moeite door bereidt hij gedurende drie jaar (1965-68) het doctoraat voor. Hij promoveert op het proefschrift *De bronnen van drie woordenboeken (Kiliaan)*. Cornelis Kiliaan, een zestiende-eeuwse taalkundige, van Duffel afkomstig, stelde het eerste belangrijke woordenboek van onze taal samen, *Etymologicum Teutonicae Linguae* (1599), waaraan vrijwel alle latere Nederlandse woordenboeken schatplichtig zijn. Tot dan toe gold de Hollandse *Nomenclator* (1567) als de enige (bekende) bron. Claes onthult het bestaan van drie woordenboeken uit de drukkerij van Plantijn, die daarvoor in aanmerking komen. Op slag gaat zijn proefschrift door voor een standaardwerk. In 1970 geeft het *Belgisch Interuniver-*

sitair Centrum het uit. In het Leidse *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* blijft de verbeterde versie jaar na jaar bronnen van Kiliaanse woorden opsporen. In de reeks *Monumenta Lexicographica Neerlandica* zal hij in 1981 *De Vierde Kiliaan* publiceren. Deze studie bevat aanvullingen en verbeteringen door Kiliaan zelf toegevoegd aan zijn *Etymologicum* van 1599.

Frans' weg is gebaand en ligt open voor hem. En zie, op zijn manier is hij een 'soixante-huitard'. In 1968 begint hij resoluut aan zijn loopbaan van taalkundige, meer bepaald aan het redacteurschap van *Verschuere's Modern Woordenboek*. Het wordt zijn levenswerk, vooral wanneer hij voor de achtste uitgave in 1979, de leiding op zich neemt. Op dat ogenblik is het woordenboek, eerste uitgave in 1930-31, bijna vijftig jaar oud en is zijn gezag gevestigd. Nu gaat het erom een onbetwiste faam hoog te houden. Vanaf de volgende editie, in 1991, wordt het omgedoopt tot *Verschuieren. Groot geïllustreerd Woordenboek*, in 1996 nogmaals gewijzigd in *Verschuieren. Groot encyclopedisch Woordenboek*, wat de dubbele aard ervan beter laat uitkomen. Bovendien is het bijgewerkt overeenkomstig de nieuwe spellingsregels en de officiële Woordenlijst van de Nederlandse taal, alias het Groene Boekje (1995). Men kan zich erover verwonderen dat de naam van de pionier-stichter in de titel zo lang bewaard blijft, de man is al in 1965 overleden. Bij de voorstelling in het Brusselse Pullman Astoriahotel in 1991 herinnert zijn opvolger piëteitsvol aan Verschuieren : diens voorkeur en werkmethode. Hoe hij als jongen naar bed ging met de *Petit Larousse illustré*, in Brussel flamingant werd, strak de touwtjes in handen hield toen hij medewerkers kreeg, zich misrekenende in de macht van de Spellingscommissie en een progressieve spelling forceerde. Verdiende lof krijgt ook pater Antoon Seeldraeyers s.j. die onverdroten stapels steekkaarten had verzameld.

Om de betekenis en de waarde van dr. F.M.W. Claes te belichten laten wij liever de stem van een vakgenoot horen. In zijn brief van rouwbeklag schrijft Prof. dr. P.G.J. van Sterkenburg, directeur van het Instituut voor Nederlandse Lexicografie : « Frans Claes is een van de grootste kenners van de geschiedenis en bronnen van de lexicografie van vooral de zestiende eeuw geweest. Onder de oudere generatie redacteurs van het *Woordenboek der Nederlandsche Taal* genoot hij zelfs de bijnaam Frans Kiliaan. Met hem mochten wij prachtige tekstuittgaven verzorgen in de reeks *Monu-*

menta Lexicographica Neerlandica en aan ons woordarchief heeft hij, als het ware de voetstappen van Gezelle drukkend, vele bewijspplaatsen met dateringen geleverd van oude Nederlandse woorden. Het zou een misverstand zijn te denken dat hij alleen zijn sporen verdiend heeft op het gebied van de historische lexicografie. Niets is minder waar. Ook als hoofdredacteur van het woordenboek van Verschueren heeft hij zich onderscheiden. In zijn definitietechniek was hij onovertroffen en buitengewoon trefzeker. Hij had een bijna onmenselijke acribie en een wonderbaarlijk analytisch vermogen. In Frans Claes bezaten wij een waardig ambassadeur van ons Vlaams-Nederlandse instituut. Een groot woordenaar is de lexicografie van het Nederlands ontvallen en onze taalgemeenschap staat levenslang bij hem in het krijt. »

Wij doen hem onrecht als wij zijn taalkundige verdiensten beperken tot het alom bekende woordenboek. Het bovenstaande citaat wijst op zijn waarde als historicus. De lezers van *De Standaard* van 10/6/1977 kunnen zich daar rekenschap van geven. Van zijn hand krijgen ze een doorwrocht krantenartikel onder ogen « Vijf eeuwen Teuthonista », een gepopulariseerde samenvatting van zijn proefschrift over Kiliaan en diens bronnen. Er is echter zoveel méér. Hij is lid van de *Maatschappij der Nederlandse Letterkunde*, met zetel in Leiden, en heeft zitting in het hoofdbestuur van de *Vereniging voor Algemeen Nederlands*. In 1995 wordt hij tot lid verkozen van de *Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie*. Hij levert geregeld bijdragen aan het *Woordenboek van de Brabantse dialecten*, aan de tijdschriften *Taalbeheersing* en *Nederlands van Nu*, alsook aan de jaarlijkse *Dag van het Nederlands*. Hij acht het niet beneden zijn waardigheid, zijn talent te spenderen aan de volksalmanak *De Druivelaar*. Ironie van het toeval : Frans werd begraven op 6 december. Het scheurblaadje van de vooravond brengt een toelichting over Sinterklaas. Ze is van zijn hand, voluit door hem ondertekend.

Vanaf 1993 vermeldt de 'status' van Frans Claes, naast de redactie van *Verschuerens Modern Woordenboek* ook die van *Het Juiste Woord*. Dit betekeniswoordenboek van het Nederlands, eerste druk in 1931, is de titanenprestatie van die andere taalkenner, dr. Louis Brouwers s.j. Met een gerust gemoed mag deze zijn weldoorvoed geesteskind toevertrouwen aan een jongere pleegvader. Deze overdracht is meer dan een formeel gebaar. Hoe Frans ze opvat, beschrijft hij in zijn

voorwoord bij de zesde druk (1988), de eerste onder zijn leiding : « Ik heb het hele werk grondig herzien en bijgewerkt... ongeveer tienduizend nieuwe woorden, staande uitdrukkingen en spreekwoorden eraan toegevoegd... heel wat verouderde en gewestelijke woorden en uitdrukkingen eruit verwijderd... vaak de indeling en schikking veranderd om de begripsvelden nauwkeuriger af te grenzen... nieuwe onderverdelingen aangebracht... het aantal verwijzingen naar verwante betekenisgroepen in andere hoofdstukken uitgebreid ».

De hooggeleerde neerlandicus is niet enkel een vurige voorstander van een correcte en rijke algemene taal, zoals reeds blijkt uit zijn boven vermelde functies en pennenvruchten. Verknocht als hij is aan zijn geboortestreek en haar bewoners, treedt hij toe tot het *Verbond voor Heemkunde, gouw Vlaams-Brabant* en schopt hij het tot voorzitter van de *Oost-Brabantse Werkgemeenschap* alsmede redacteur van haar orgaan *Oost-Brabant*. Veel nummers heeft hij half, soms méér dan half volgeschreven. Hij doorsnuffelt het stadsarchief van Diest, publiceert cijsboeken uit deze stad, maakt de geschiedenis van zijn geboortedorp op, schetst de toponymie van Webbekom, Schaffen en Molenstede. Voor genealogen ofte 'stamboomkwekers' is hij een betrouwbare baken, onder andere door zijn opstellen in het blad *Naamkunde*.

Wie zijn taak zo opvat, heeft niet gekozen voor een sinecuur. Er zijn de talloze vergaderingen, voordrachten, bezoeken aan de Koninklijke Bibliotheken in Brussel en Den Haag in functie van speurwerk en onderzoek. Daarbovenop het dagelijkse denk- en redactiewerk op zijn studeerkamer in Leuven of, vanaf 1989, Heverlee. Iedereen kent de verbetenheid waarmee hij vecht en zwoegt, zijn burens horen hem soms door de wanden heen te keer gaan.

In weerwil van zijn gesloten en streng uiterlijk is Frans een uiterst gevoelige man. Hoe kinderlijk blij en gelukkig is hij wanneer zijn inspanningen erkenning vinden. Dat begint al bij de dankbaarheid van wie hij heeft voortgeholpen, eenvoudige volksmensen of collega's en 'beginnelingen' in het vak. Af en toe krijgt die erkenning officiële allures. In 1993 kent het Verbond voor Heemkunde Vlaams-Brabant op zijn gouddag hem de *Prijs voor Heemkunde* toe, in 1996 het *Eremerk dr. Jozef Weyns*. De stad Duffel, waar zijn illustere voorganger, u weet wel, afkomstig van is, verleent hem de *Erepenning Cornelius Kiliaan*, de provincie

Vlaams-Brabant de *Medaille voor Verdienste*, op voorstel van de Koninklijke Werkgemeenschap Oost-Brabant. Voor zijn dertig jaar voorzitterschap van deze laatste vereniging ontvangt hij in 2005 een *Erepenning van de Vlaamse Gemeenschap*, door bemiddeling van minister voor Cultuur Bert Anciaux. Het meest van al verheugen hem de twee internationale onderscheidingen die hem bijna gelijktijdig in 1993 te beurt vallen : de *Verbatim Award* van Euralex (Europese Vereniging voor Lexicografie) die hij in Kopenhagen deelt met twee Albanese lexicografen, en de *Kruyskampprijs*, voor het eerst toegekend uit een legaat van dr. C.Kruyskamp (+ 1990). In leven was deze redacteur van het *Woordenboek van de Nederlandse Taal* en van 1944 tot 1981 hoofdbewerker van de *Grote Van Dale*. Op de plechtige uitreiking 14 oktober 1994 te Leiden licht de voorzitter van de Commissie van voordracht de keuze voor Frans Claes uitvoerig toe. « De bekroning, zegt hij, is een eerbewijs aan een geleerde die werkt op de wijze van Kruyskamp : gedegen, snel en met een buitengewoon goed ontwikkeld taalgevoel enzovoort... » Ineens neemt zijn betoog een wending die alle aanwezigen pijnlijk verrast. Toch moet hij, zeurt hij, in dat overigens uitermate voortreffelijke werkstuk wijzen op één zware fout. Moet je daar nú mee afkomen ? denkt iedereen. De spreker dringt aan : « Mag ik het zeggen, ja ? Ik sla het woordenboek open op het trefwoord 'Claes'. Drie namen vind ik : 1/ Ernest Claes, letterkundige... 2/ Willy Claes, politicus... 3/ Paul Claes, letterkundige en schrijver... Ik speur verder, tevergeefs. Tot mijn verbijstering geen spoor van ... Frans Claes, de beroemde lexicograaf en winnaar van de Kruyskampprijs ». Algemene opluchting, hilariteit, instemming : inderdaad, een onvergeeflijke leemte ! Onze Frans vooraan in het midden, hij stráált.

De jezuïet in hem staat erop, naast zijn wetenschappelijke besognes, geestelijk-priesterlijk werk te verrichten. Op twee terreinen slaat hij zijn vleugels uit : parochiewerk, als hulppastor in Veltem-Beisem, vervolgens in Winksele-Delle, en dan, jaar na jaar, van lenige veertiger tot krasse zeventiger, aalmoezenier van 'Topvakantiekampen' aan onze kust voor kinderen uit minder geegoede gezinnen. De kampleiding, waar hijzelf toe hoort, organiseert heroïsche kampspelen, boottochten, roeiraces, hengelconcours. Voor zijn eigen rekening neemt de pater de eucharistievieringen en, voor de grote jongens, verre fietstochten. Hun actieradius reikt tot diep in Frankrijk, in weste-

lijke richting tot Duinkerke, zuidelijk tot Rijsel. Hij verheft ze tot machtige wielervedstrijden, de Tour de France waardig, met heuse colbeklimmingen : de Catsberg, Kassel op de hoogte, de Kemmel-, Rode- en Zwarteberg in Zuid-West-Vlaanderen. Meestal mag hij, symbolisch althans, de bolletjestrui van bergkoning omgorden. Op het einde van elke vakantie noteert hij het aantal kilometers dat hij bijeengepeddeld heeft. Het klimt op tot een record van om en bij twaalfhonderd. Inmiddels wordt de culturele opvoeding niet verwaarloosd. Er zijn stadsbezoeken, streekexploraties, museumbezoeken.

Met die fietstochten zijn we beland bij Frans' grote hobby : de sport. Reeds in de vormingsjaren spreidt hij op dat punt een competentie ten toon die zijn studiemakkers de adem afsnijdt. 's Maandagsmorgens somt hij gezwind alle uitslagen op. Na de theologie gaat hij er onverminderd mee door. Hij doet aan lange-afstandlopen in de bossen bezuiden Leuven en op de piste van het 'Sportkot', waar hij felle kleppers als Gaston Roelants en Miel Puttemans op hun training vergezelt. Als hij zich zondags vrij kan maken, dan woont hij, geestdriftige supporter, her en der voetbalmatches bij, die van zijn favoriete club Diest slaat hij niet over. Zijn escapades met zijn medefan bakker Elsen zijn legendarisch gebleven. Aldus schudt hij alle spanningen van zich af, en doet hij flinke teugen verse lucht en energie op om weer dagen lang in muffle, vergeelde documenten te duikelen.

Met een dergelijk gestel en temperament kan men zich voorstellen wat voor een beproeving de ziekte in de laatste levensfase moet zijn geweest. Al enkele keren is Frans' vitaliteit door allerlei kwalen afgeremd. Telkens is hij er weer bovenop gekomen, dankzij een verbazende wilskracht. Tot de eerste hersenbloeding die septembermorgen 1996, met een gedeeltelijke verlamming tot gevolg. Nóg herpakt hij zich, zij het met een erg ingekrompen werkritme. Medebroeders voeren hem het huis en de tuin rond, gezeten in een rolstoel. Hier past een eresaluut aan wijlen broeder Isidoor Geers, een toonbeeld van hulpvaardigheid, en aan die andere huisgenoten die tot het einde in de buurt zijn gebleven. Er volgt een tweede beroerte, die hij nog in zijn dagboek noteert met bevende letters, en een derde, die zijn vingers helemaal lamlegt. Frans Claes kun je bezwaarlijk een gezelschapsmens noemen. Des te meer treft ons zijn trouw aan samenkomsten of reünies van de Diestse oud-leerlingen,

voornamelijk zijn klasgenoten, de Leuvense germanisten, feestvierende heemkundige kringen. Maar de familie spant veruit de kroon. In haar midden bloeit hij open : bij huwelijken, doopsels, communiefeesten, jubilea, troostend en opbeurend bij ziekten of sterfgevallen. Omgekeerd, wat een meeleven van hun kant met zijn triomfen en tegenslagen. Van broer Vik ondervindt hij een sterke ruggensteun in zijn opgang als taalkundige. Zijn zussen religieuze wedijveren met elkaar om hun gehandicapte broer te komen troosten en opvrolijken met een rolstoelritje in de tuin : Yvonne, zuster Gerda, vanuit Essen en Antwerpen ; Jeanne, zuster Marie-Amedée, uit Lessen. Met deze laatste had hij nog samen tijdens de oorlog de geiten gehoed, die het talrijke gezin van een behoorlijk melkrantsoen voorzagen. Zij staat aan zijn sterfbed, wanneer hij op 30 november 2006 zijn schone ziel terugschenkt aan zijn Schepper. Frans, dappere soldaat, trouwe kameraad, je hebt de goede strijd gestreden en een schitterende eindscore behaald.

PATER PAUL DE MEESTER DE RAVESTEIN (1916-2007)

Ignatius maant zijn volgelingen aan, zich te gedragen als bruikbare en gewillige instrumenten in Gods handen. Zij moeten bereid zijn om uitgezonden te worden 'in quamvis mundi plagam', waar ook ter wereld. Het leven van pater Paul de Meester de Ravestein is daar een sprekend voorbeeld van.

Amper zestien en een half jaar is hij wanneer hij zich op 23 september 1932 te Drongen aanmeldt voor het noviciaat. Inderdaad, zijn geboortedatum valt op 23 maart 1916. Twee zussen gaan hem vooraf, twee broers komen na hem. Paul stamt uit een warm nest, wat men noemt 'une famille profondément chrétienne'. Verscheidene familieleden van vaders kant zijn benedictijn, van moeders kant zijn er eveneens religieuzen en een oom jezuïet, bitter jong gestorven in het uitgeweken Franse scholasticat op het eiland Jersey. Eerst woont het gezin in Rijmenam, later op een landhuis te Muizen. Van vader erft hij de onbaatzuchtige dienstvaardigheid, een tuchtvolle levensstijl, de smaak voor een keurig afgewerkte taak. Van moeder, van Franse afkomst, haar devotie voor Maria in tal van bedevaartsoorden en voor Teresia van Lisieux.

Hun kasteeltje Vennecourt te Muizen ligt te midden van een uitgestrekt park. De gevoelige knaap leert er de natuur en de stilte waarderen, enkel onderbroken door het gekweel van de vogels en het klokje dat alle huisbewoners dagelijks samenklept voor het gezamenlijke avondgebed.

Op het Sint-Romboutscollege, waar hij heen en weer pendelend de Latijns-Griekse humaniora volgt, komt hij in aanraking met de KSA en de Mariacongregatie. Zijn klasgenoot Louis Geerts, later missionaris s.j. in India, alsmede het voorbeeld van zijn jong gestorven oom Paul de Grieu s.j. werken zijn beslissing in de hand om jezuïet te worden.

Na de eerste geloften in 1934 volgen twee jaar studie klassieke talen, een in Drongen zelf, een in La Paille-Wépion. In de loop van zijn legerdienst 1936-37 behaalt hij te Leuven de eerste licentie, een decennium later de tweede licentie 1946-47. Pas in 1954 zal hij, met de grote onderscheiding trouwens, doctoreren. Ondertussen is er heel wat gebeurd. Tussen 1937 en 39 liggen twee jaar wijsbegeerte in Nijmegen, zo goed als uitsluitend gewijd aan het onverkort, achttien karaats thomisme. Gelukkig heeft pater Milo de Strycker hem tevoren al kennis laten maken met de oude Grieken, inzonderheid met grootmeester Plato. Half januari 1940 wordt korporaal-brancardier de

Meester onder de wapens geroepen naar een heelkundige post, gelegd in Borgloon. Aan de dood ontsnapt tijdens de veldtocht in mei 1940 wordt hij krijgsgevangen gemaakt op 27 mei en met een pak anderen afgevoerd op een boot. In de buurt van Willemstad aan het Hollands Diep vaart de schuit vóór die van hen, geladen met vijfhonderd gevangenen zoals zij, op een mijn. De hele boel ontploft. Op de tweede boot zien ze de wrakstukken, de doden en de verminkten drijven op het water. Hij mag even aan wal om de geredden te verzorgen. Meer dan één kans doet zich voor om de dans te ontspringen, maar hij verkiest bij zijn kameraden te blijven, zo is hij nu eenmaal. Uiteindelijk komen ze aan in Stalag XI A in Altengrabow. Na drie maanden overgebracht naar Maagdenburg, nu voor ongeveer een jaar, terwijl zijn medebroeders al lang weer thuis en aan het werk zijn. Er heerst een nijpende voedselschaarste. De nood heeft ook een goede kant: hij brengt hem in contact met een uiterst bonte verzameling van Polen, Fransen, joden, communisten, naïevelingen, rabiater papenvreters, alsook met de Duitse bewakers, allen zeer correct, sommigen echt schappelijke lui, met wie te praten valt. Behalve als verpleger moet Paul ook vaak optreden als 'Dolmetscher', tolk. Hij leert er wat elementair Pools bij. Eindelijk breekt de lang verhoopte morgen aan van de 'Entlassung', 1 oktober 1941. In beestenwagens westwaarts tot Keulen. Daar wacht de gelukkigen een trein om ze naar huis te voeren. Van onze sj-provincie is Paul de laatste die uit Duitsland terugkeert.

De resterende filosofiecolleges, mét het licentiediploma, ontvangt hij in Turnhout, zodat hij in 1942, opnieuw in Leuven, onverwijld de theologie kan aanvatten. Hier worden de grondslagen gelegd van zijn latere priesterleven: liefde voor Jezus en zijn kerk, voor de berooiden en misdeelden, en een geloof vast genoeg om zware persoonlijke beproevingen door te komen en met geestdrift het *aggiornamento* in de kerk na Vaticanum II mee te voltrekken. Monseigneur De Jonghe d'Ardoye wijdt hem tot priester 24 augustus 1945.

Zijn eerste opdracht als priester heeft hij mogelijk te danken aan zijn ervaring bij het leger. 1947-49 krijgt hij als overste en lesgever een lichte jonge medebroeders-dienstplichtigen onder zijn hoede. Het laatste proefjaar-tertiaat evenwel staat nog op hem te wachten. Hij brengt het door in Ineuil (Zuid-Frank-

rijk) 1949-50. Van 1950 tot 57 doceert hij aan onze Antwerpse colleges: de retorica op OLVrouw 50-51, in Borgerhout de derde (nu vierde) Latijnse klas plus scoutsaalmoezenierschap. Tusschenin een jaar, 1952, als socius (helper) van de novicemeester Manu Collin in Drongen. De plechtige religieuze professie legt hij af op Lichtmis 1951. Het doctoraat in de filologie verwerft hij, zoals boven vermeld, in de zomer 1954. Leerlingen en collega's verbaast hij met zijn veelzijdige kennis en zijn fenomenale werkkraft.

Hoe pater Paul in Afrika terecht is gekomen, of moeten wij zeggen: getuimd is, grenst aan het avontuur. Niets wijst in die richting, zijn opleiding niet, zijn persoonlijke wensen of verwachtingen niet. Bovendien heeft hij een gunstige, zo te zien definitieve start genomen in het collegeapostolaat. Des te vreemder komt die wending in zijn curriculum over, omdat ze achteraf beslissend is gebleken voor de rest van zijn leven, helemaal voor hem geknipt, alsof hij ertoe was voorbestemd. In 1956 breekt een conflict los tussen het Egypte van Nasser en Israël, bijgesprongen door Frankrijk en Groot-Brittannië, met als inzet het Suezkanaal. Na de vijandelijkheden en de ontruiming van het bezette gebied zijn de Franse paters, die in Caïro het Heilige-Familiecollege in handen hebben, niet langer welkom. Wie kan ze vervangen? Paul de Meester beschikt over de nodige docterbevoegdheid. Edelmoedig geeft hij gehoor aan de oproep. Van 1957 af wordt hij leraar Latijn, Frans en Engels, alsmede geestelijke begeleider. De universiteit nodigt hem uit om als gastprofessor colleges te geven in de Franse filologie. Met zijn studenten ontdekt hij het genie van Pascal. In 1962-63 is hij een jaartje bedienaar van de katholieke koptische parochie van Garagos in Opper-Egypte.

Een decennium verblijf in het land openen voor hem een 'terra incognita', ongemeen boeiend in drieërlei opzicht. Vooreerst zijn er de sporen van de eeuwenoude beschaving vanaf de farao's tot en met Alexander en het hellenisme. Vervolgens is er de christelijke cultuur van de koptische kerk. Deze gaat terug tot de evangelist Marcus, is tevens de bakermat van de theologie met de kerkvaders, en van het monachisme. Ten slotte hebben wij de islam die heden ten dage alles overheerst.

De Kopten (een afkorting van Aiguptios, zij noemen zich de authentieke Egyptenaren) vormen een minuscule minderheid midden in het enorme islamblok.

Ondanks talloze moeilijkheden en beperkingen leggen zij een frisse vitaliteit aan de dag, met een eigen hiërarchie, liturgie, feestenkalender en een opvallend lekenaandeel in het kerkelijke leven. Eigenlijk zou je ze moeten opsplitsen in de monofysitische koptische kerk, ca. een miljoen gelovigen, met een eigen paus, en anderzijds de met Rome geünieerde tak, ca. 70.000, met een eigen patriarch. De verhoudingen met de islam liggen nog delicaat. Gezien sommige radicale moslimdogma's en -claims verloopt het gesprek met hen bijzonder moeizaam. Op het college, en daarbuiten, krijgt Paul zowel met koptische als met islamitische (oud)leerlingen te maken. De eersten onthullen hem de dringende noodzaak van de oecumene, de laatsten die van de interreligieuze dialoog. Uiterst open en hartelijke verhoudingen. Altijd, ook vroeger en later, gaat zijn voorkeur naar het omgaan met adolescenten: ze zijn nog onbevangen en kneedbaar, niet vastgeroest in de geheide vooroordelen en misverstanden.

In 1966 verzoekt pater Victor Mertens, provinciaal van Centraal-Afrika, Paul de Meester over te komen naar Congo. Wat een hemelsbreed verschil met Egypte! In de Noord-Afrikaanse moslimstaten is ieder uitgesproken christelijk apostolaat zo goed als uitgesloten. Missionarissen kunnen enkel proberen door hun levend getuigenis de harten open te zetten voor de liefde van en tot God en de evenmens. Eenmaal bezuiden de Sahara, jonge zelfbewuste naties, nog in de roes van de pas verworven onafhankelijkheid. Paul treft in Congo een vitale, levenslustige bevolking aan met een natuurlijke en spontaan geuite godsdienstzin. Een dynamische kerk met een autochtone hiërarchie en dito clerus, die ongeremd een uitbundige liturgie beoefent, alsook een volkseigen nieuwe stijl van evangelisatie en kerkopbouw ontwikkelt. In het verlengde van vroegere missioneringsmethodes hecht ze een groot belang aan onderwijs en opvoeding. Hier voelt onze Paul zich in zijn sas. Achtereenvolgens verzorgt hij de humanioralessen op het klein-seminarie van Lemfu, doceert hij geschiedenis en historische kritiek aan het groot-seminarie in Mayidi (1966-69) en aan het Mutima Mutagatifu (Heilig-Geest)college van Bujumbura in Burundi (1969-72). Deze laatste instelling, paradijselijk gelegen boven het Tanganjikameer, is een van de schitterendste parels van het jezuïeten-onderwijs in Afrika. Het staat bekend om zijn hoog studiepeil, zijn culturele uitstraling, zijn vreedzaam

en prettig samenwonen van de verschillende etnieën. Behalve in de klas fungeert Paul als aalmoezenier van de Xaveri, een nieuwsoortige jeugdorganisatie, en als predikant-biechtvader op een kleine parochie in de buurt. De hemel op aarde, zo lijkt het.

De spanningen binnen de Burundese samenleving zijn groot en de angst groeit. Eind april 1972 breken er onlusten uit in Zuid-Burundi. Tutsi's worden er vermoord door 'Hutu-rebellen'. De regering en het leger, gesteund door de jongerenbeweging JRR (Jeunesse Révolutionnaire Rwagasore) van de partij aan de macht, zetten een repressie in tegen alle Hutu's, vooral tegen hen die enige vorming hebben genoten. Die repressie loopt totaal uit de hand. In enkele maanden worden ongeveer een kwartmiljoen mensen opgepakt en omgebracht. Op de universiteitscampus worden een honderdtal studenten in koelen bloede afgemaakt. Een paar weken blijft het enigszins afgelegen college gevrijwaard, tot ook hier de moordlust van buitenaf doorsijpelt en de eerste slachtoffers vallen. Ten einde raad, want de tijd dringt, gaat het lerarenkorps over tot het organiseren van vluchtwegen. Zo belandt Paul zelf in het gastvrije college van Bukavu, waar hij zijn ontsnapte leerlingen opvangt en in het schooljaar 1972-73 zijn opvoederstaak voortzet.

Rond dezelfde tijd grijpt in Congo, herdoopt tot Zaïre, een weliswaar onbloedige maar niettemin verregaande revolutie plaats. Na enkele jaren behoorlijk bestuur valt Mobutu ten prooi aan zelfverheerlijking en machtswellust en eigent hij zich zeggenschap en beslissingsmacht toe op zowat alle gebied. Zo beslist hij de terugkeer naar de verloren gewaande 'authenticité' en bijgevolg het schrappen van alle volksvreemd geachte elementen. Christelijke feesten en doopnamen worden afgeschaft. Kruisen en heiligenbeelden op openbare plaatsen geweerd. Alle verenigingen en partijen moeten opgaan in de enig zaligmakende M(ouvement) P(opulaire de la) R(évolution), alle jeugdbewegingen in de 'Jeunesse du MPR'. De katholieke universiteit Lovanium verdrongen door de UNAZA, UN(iversité) NA(tionale de) ZA(ïre). De faculteit theologie verbannen. De kerk reageert waar en zoveel ze kan. God schrijft recht in kromme lijnen. Heilzame gevolgen van de onheilzame maatregelen zijn: een herwaardering van de leken in de catechese en kerkleiding (de Bakambi), een doorgezette Afrika-eigen liturgie, de oprichting van de F(acultés)

C(atholiques de) K(inshasa) en van allerlei commissies voor humane ontwikkeling. Deze initiatieven volgt Paul op de voet, bij enkele is hij van kortbij of van verre betrokken. Vooral sinds hij, na één schooljaar Bukavu, gedurende vijf jaar in Kikwit onderricht verstrekt in de mee op te richten sectie Latijn-Afrikaanse taalwetenschap aan het I(nstitut) S(upérieur) P(édagogique), onderdeel van de UNAZA.

Rond 1980 neemt Lubumbashi, hoofdplaats van Katanga, in alle opzichten een briljante tweede plaats in na Kinshasa. Prachtig aangelegd, met een overvloed aan bomen en plantsoenen in het stadsbeeld, leeft het van industrie, kopermijnbouw vooral, en van handel, gericht op Zambia en verderop Zuid-Afrika. Een eigen universiteit UNILU, onderdeel van de UNAZA, waarrond een waaier van instituten voor hogere studierichtingen. Op godsdienstig vlak, een florissant kerkleven, degelijk onderbouwd dankzij vooral de benedictijnen (liturgie en kerkzang) en de salesianen (jeugdzorg en catechese). Vernuftig en doeltreffend is hun aanpassing aan de Afrikaanse 'ziel', denktrant en aanvoelen, ritussen, gemeenschapszin. In dit geheel vinden de jezuïeten hoofdzakelijk hun plaats in het onderwijs, juist het terrein waarop Paul de Meester zich het gemakkelijkst uitleeft. Hij komt er aan in 1978, de zestig al voorbij, maar nog vol energie en ondernemingslust. Meteen kan hij aan de slag als professor Latijn aan de faculteit Letteren van de universiteit.

Eenmaal emeritus schakelt hij zich in als hulppastoor op de parochie Koningin der Apostelen. Hij gaat gretig in op het verzoek van hogerhand, kerkgeschiedenis en patristiek te doceren aan het interdiocesaan groot-seminarie, het theologicum van de salesianen en van de aalmoezeniers van de arbeid. Voor hem is het gewoon ondenkbaar, genoeg te nemen met zijn onderwijsfunctie, al is haar waarde niet te onderschatten. Dicht bij de jeugd wil hij ook haar bezieler en gangmaker zijn. Als je dan bedenkt dat niet minder dan een tiental groeperingen of verenigingen als om strijd ze in beweging zetten en zodoende ook Pauls aandacht en engagement uitlokken. Wij noemen er een paar: Chiro, Marialegioen, verkennerij, Xaveri, de Gespipa (Sint Petrus en Paulusgroep), de erewacht van het Heilig-Sacrament, de Graal voor acolieten, allerlei charismatici, denk aan Emmanuel, de 'Bilenge ya Mwinda' (Jongeren van het Licht), wellicht de meest verspreide en met de grootste impact.

De legeraalmoezenier doet een beroep op hem om hem af en toe bij te staan in de kampen Mutombo, Vangu en Lido. Buiten het jeugdapostolaat volgt Paul, met een alomvattende blik, de hele Afrikaanse kerk op de voet in al haar geledingen en activiteiten. Door en door kent hij haar geschiedenis vanaf haar oorsprong tot en met haar huidige groeifase. Zijn scherpzinnige en hoopwekkende inzichten legt hij neer in twee werken: *L'Eglise d'Afrique, hier et aujourd'hui* (Kinshasa, 1980) en *Où va l'Eglise d'Afrique ? (eveneens 1980, bij Le Cerf Paris)*. Behalve die beide hoofdwerken valt er natuurlijk een lange reeks publicaties te melden, in de vorm van een artikel, een essay, een brochure, of een stevig boekdeel. Enkele titels, ze spreken voor zich: *Het Lourdes-Mysterie in de bedendaagse katholieke Kerk* (1959); *Il est vivant, Il est ressuscité* (1991); *Université et Conscience chrétienne* (1991); *Dialogue entre foi et cultures, Cinq épisodes des Actes des Apôtres* (1992); *Redécouvrir le Sacré Coeur* (1996); *L'Eglise de Jésus-Christ au Congo-Kinshasa* (1998). Zijn literair-didactische ervaring vindt haar neerslag in: *Didactique du latin* (1982); *L'initiateur, Fiches d'accompagnement pour textes français (trois tomes, 1983)*; *Le Vade-mecum de Sixième Littéraire* (1989).

Als wij van een rijkgevoeld leven mogen gewagen, dan toch hier. En zo gevarieerd. Dat kan doordat Paul met een schitterend verstand gezegend is, zowel haarfijn analyserend als stevig synthetiserend, met een verbazende werkracht alsook een bijzondere aanleg voor talen. Boven op de grote West-Europese talen slaagt hij erin zich ettelijke Afrikaanse idiomaten eigen te maken, althans meer dan voldoende om er zich behoorlijk in uit te drukken, waar hij ook terecht komt. Een open geest, gevoed door een rijke klassieke opleiding, maakt hem bekwaam om zich in uiteenlopende culturen vlot in te werken. Er is méér. Hem drijft de liefde voort. Tegelijk omvat deze alle mensen zonder onderscheid, en gaat ze uit naar iedereen persoonlijk: dié koptische jongen, dát moslimmeisje, dié Hutu of Tutsi of Bantoe. Boren wij nog dieper, dan komen wij uit op Pauls innige verknochtheid aan de Heer Jezus en zijn kerk. Dat verklaart alles.

Diezelfde Heer blijft hem bij wanneer hij al de rest, hoe node ook, moet loslaten. Tegen het einde van de eeuw beginnen de jaren te wegen. Hij wordt ziek en komt naar België over voor nader onderzoek en verzorging. Wanhopig vecht hij om het tij te doen keren. Het is hem één keer gelukt, voor zes maanden, in 1999. Op een dag staat hij daar terug in Zaven-

tem. In één nacht verliest hij het zicht van een oog. De beslissing valt : Paul wordt definitief opgenomen in onze ziekenafdeling te Heverlee. Op een laatste heen-en-weer-reis van drie weken neemt hij afscheid van zijn vrienden in Lubumbashi. Zijn hart evenwel blijft in Afrika.

Nog mooie momenten beleeft hij bij ons, bijvoorbeeld op zijn dagelijkse tuinwandeling. Blijmoedig en overlopend van dankbaarheid ontvangt hij zijn laatste bezoekers en een toegewijde verpleging. Gaandeweg wordt de hele aardse omgeving voor hem in het duister gedompeld. Tot op 9 augustus 2007 zijn ogen voorgoed opengaan voor de stralende heerlijkheid van zijn verrezen Heer.

PATER EUGENE DE STRYCKER (1922-2006)

In de wijdvertakte familie de Strycker was er al meer dan één priester geweest toen Eugène zijn toekomst in die richting begon te zien : abt Charles van Westmalle, overleden in 1987, de paters jezuiten Léon en Emile. Léon was onder meer de laatste overste van ons studentenhome in de Mechelsestraat te Leuven tot het in 1944 compleet verwoest werd door een zware bominslag. Emile, in de wandel Milo, internationaal befaamde Platokenner en de gevierde studieprefect van het Drongense junioraat, later professor aan de Ufsia Antwerpen. Dichter verwant Eugènes oudere broer Jacques, diocesaan priester en kanun-

nik, die in Antwerpen zijn leven wijdde aan onderwijs en zielzorg. Kortom, op dat punt bestond er een stevige familietraditie. Iedereen weet wat voor een dragende steun dat betekent wanneer de Heer bij een jongeman aanklopt : Kom en volg mij.

Eugène is op 14 januari 1922 te Lier geboren als de op één na jongste van zeven. Vader is directeur van de Bloemmolens, een maaldrijbedrijf. Na de lagere school begint onze jonge telg de humaniora aan het plaatselijke Sint-Gummaruscollege. Na twee jaar studeren zijn ouders hem naar Godinne « om Frans te leren ». Hij doet er de vijfde (nu tweede) Grieks-Latijnse klas over. Op 10 mei 1940 maakt de Duitse inval een bruusk einde aan het lopende retoricajaar. Op het Sint-Michielscollege te Brussel zit hij het 'voorbereidend jaar ingenieur' uit. Hij slaagt voor het toelatingsexamen te Leuven en een hogere ingenieursopleiding ligt voor hem open. Dat is evenwel buiten de waard gerekend. Deze waard is niemand minder dan de Heer Jezus zelf. Aan diens uitnodiging om 'Hem te dienen bij de mensen', zoals hij later zal getuigen, kan Eugène niet langer weerstaan. Op 7 september 1941 treedt hij in te Drongen en komt hij terecht in een opvallend talrijke lichterij : méér dan veertig kandidaten. Ondanks de bange oorlogstoestanden zet zich de vooroorlogse hausse aan priester- en religieuze roepingen onverminderd door.

Direct na het noviciaat mag hij de filosofiestudie starten. Het door brand geteisterde Egenhoven is nog niet heropgebouwd en de hele troep professoren en studenten is net uit Turnhout, waar ze hun toevlucht hadden genomen, door de Duitse bezetter verdreven. Een onderkomen in Namen blijkt ook slechts voorlopig te zijn. Na de bombardementen rond Pasen 1944 verhuizen de eerstejaars naar Marche-les-Dames in een vleugel van het karmelietessenconvent. Een avontuurlijke en heerlijke periode, vinden allen die ze hebben meegemaakt. Het tweede en derde jaar wijsbegeerte brengen ze door in Godinne. Het Collège Saint-Paul heeft zijn internaat opgeschort en de gebouwen staan leeg. Eugène fungeert er als hulpbibliothecaris ten gerieve van de Vlaamse medebroeders. Vier jaar, 1946-50, studeert hij aan de Leuvense Alma Mater en sleept er met onderscheiding een licentie wiskunde in de wacht. Even mag hij op adem komen. Ingezet als hulpsurveillant aan het Sint-Barbaracollege in Gent, kan hij moeilijk nee zeggen wanneer men een beroep op hem doet om van december af

zes uur wiskunde te geven in de hoogste klassen.

Op zijn dertigste, geen dag te vroeg, vat hij in 1951, andermaal in Leuven, de theologiecyclus aan. Na drie jaar wijdt de door de Sovjets verbannen bisschop Sloskans hem tot diaken, en de apostolische nuntius Forni tot priester op 22 augustus 1954.

Zodra hij klaar is met theologie heeft hij een belangrijk onderhoud met zijn provinciaal-overste Etienne Dhanis. Of hij in Congo wiskunde wil gaan doceren, polst deze hem. Dat brengt een beslissende wending in zijn leven. Al bij zijn intrede heeft Eugène India aangevraagd en zich allengs ingesteld op een professoraat aan het Xavier's College te Ranchi. Sinds een paar jaar echter weigert de Indiase regering stelsmatig elk visum aan buitenlandse missionarissen. Dan maar Afrika in plaats van India. Trouwens, hij is niet de enige in die situatie. Zijn jaargenoot wijlen Edmond Van Iseghem, eveneens met specialisme wiskunde en bestemd voor India, schakelt om diezelfde reden over naar het zwarte werelddeel.

Twee jaar verblijft hij op het filosoficum Canisius in Kimwenza en pendelt hij dagelijks naar het gloednieuwe Lovanium, waar hij in het voorbereidende wetenschappelijke jaar colleges wiskunde, fysica en scheikunde verzorgt. Onder zijn studenten bevindt zich de latere politicus Tshisekedi. Maar nog staat het laatste vormingsjaar binnen de Sociëteit op hem te wachten. Dat 'tertiaat' voltrekt zich voor hem in Paray-le-Monial, bakermat van de Heilig-Hartdevotie, onder instructor Goussault. Als experiment is hij weekend-kapelaan in een naburige arbeidersparochie. Een beklijvende ervaring doet hij op in Marseille bij de 'Chiffonniers-Compagnons d'Emmaüs' van l'abbé Pierre. Jaren nadien spreekt een medebroeder nog van « son petit côté Emmaüs », vooral te merken aan zijn klederdracht en in alles wat hij tot zijn beschikking heeft.

In 1958 keert hij naar Congo terug voor een leraarschap in het secundair onderwijs dat zal aanhouden tot 1997. Zijn vakgebied : wiskunde en de positieve wetenschappen. Hij steekt van wal in het O.L.V.-college in Mbansa-Mboma, waar hij onder zijn jeugdige toehoorders alweer een later bekende figuur telt, José Nimy, een tijdlang dichte medewerker van Mobutu. Op 2 februari 1959 legt Eugène de Strycker er de laatste geloften af en wordt hij ingelijfd in de Centraal-Afrikaanse jezuïetenprovincie. Van 1961 af treffen wij hem aan in het college van Ki-

santu, waarheen hij reeds pendelde vanuit zijn vorige standplaats. Voor de ijverige man in de fleur van de jaren een bijzonder gelukkige fase. Alles wordt er vernieuwd of rijst nieuw uit de grond : een kerk, een klassengebouw, een verblijf voor de gemeenschap, een huisvesting voor de zusters, ziekenhuispaviljoenen, een verpleegstersschool. Wat hem direct aangaat : de eerst opgerichte moderne humaniora met een Belgisch leerprogramma. In de kersverse onafhankelijke democratische republiek laait er een prikkelend enthousiasme op dat allen aansteekt. Eugène gaat er mee in op met onbegrensde geestdrift. In zijn vrije tijd speelt hij tennis met de dokters en de Belgische coöperanten. De euforie kan niet meer stuk.

Het diocees Popokabaka wordt in 1961 afgescheiden van dat van Kisantu. Een jaar tevoren is het college van Kasongo-Lunda van stapel gelopen : de eerste secundaire instelling, tevens klein-seminarie van het nieuwe bisdom. Dus zowat het steun- en speerpunt van het vooruitschuivend missiefront, zoals dat toen heette. Hier krijgen toekomstige intellectuelen en eventueel academici, de eersten van de streek, hun verre, prille opleiding. Ook de eerste eigen seminaristen. Een zelfstandig bisdom helpen uitbouwen, dat trekt roeping. Het jonge college herbergt ook een wetenschappelijke afdeling. Daar vindt Eugène in 1972 zijn volgende arbeidsveld. Hij is juist vijftig. Op zijn nieuwe stek is de levensstijl nogal aan de sobere kant. Zo erg is dat niet. Erger is dat de algemene euforie traag maar zeker en voelbaar uitdooft. De Belgische leerkrachten trekken zich de een na de ander terug en nemen het vliegtuig naar het vaderland, waar het veiliger en gerieflijker wonen en werken is. Een paar jaar later volgt de nationalisering en de opgelegde secularisering van het onderwijs. Geen godsdienstondericht meer, geen feestelijke liturgie. Eugène lijdt daaronder. Bovendien vallen de uitslagen van zijn leerlingen op het staatsexamen plotseling tegen. Waaraan en aan wie is dat te wijten ? Hij voelt drijfzand onder de voeten en raakt vertwijfeld. En wat hem altijd dwars heeft gezeten : in tegenstelling tot de literaire vakken bieden zijn vakken hem weinig of geen kans om het hart van de jongeren te beroeren. Is hetgeen ik hier verricht nog wel priesterwerk ?

Hij vraagt een onderbreking aan en zijn verzoek wordt ingewilligd. In 1975-76 behoort hij tot het lerarenkorps van Xaverius Borgerhout. Hij doceert wiskunde in verschillende klassen, zowel moderne

als Latijnse. Na een jaartje neemt hij zijn taak in Kasongo-Lunda monter weer op, zij het op een lager en minder afmattend studiepeil. Hij heeft de loutering doorstaan en leeft weer op. Nog twintig jaar is hij met zijn opdrachten echt blij en tevreden. Perfect zinvol vindt hij het om de basisbegrippen van de mathesis en de smaak voor het vak bij te brengen aan 15-16-jarigen. De angst en de spanning zijn geweken en de academische successen van voorheen mist hij hoegenaamd niet. Integendeel, nu vindt hij eindelijk tijd om te doen wat hij steeds heeft gewenst: luisteren en begeleiden, zorgen en armoede delen. Later bekent hij zowaar dat Kasongo-Lunda hem zijn mooiste jaren heeft opgeleverd.

Dezelfde gunstige trend houdt aan in Bukavu, waarheen hij in 1986 verplant wordt. Je moet hem bezig zien in de klas: een begrijpende en milde opa, een halve eeuw ouder dan zijn jochies. Nood maakt vindingrijk. Voor een nijpend probleem vindt hij een oplossing: zijn familie in België betrekken in de sponsoring van behoeftige humanioraleerlingen. Zonder deze financiële en tegelijk morele steun hadden die het moeten opgeven. Hoevelen heeft hij aldus gered van de 'schooldood' en van de honger. Want Bukavu, weleer een florerende stad met een dynamische bevolking, legt ten einde raad zijn jeugdige werkloze bewoners te slapen zonder eten.

Het volgende breekpunt komt er in 1996, wanneer de stad vanuit Rwanda letterlijk onder vuur ligt. Voor een 75-jarige een onhoudbare bedreiging. Met hartenpijn laat hij zich overhalen om aan zijn taak in het geliefde Congo een eind te maken. Wat staat hem te wachten in Vlaanderen, intussen ook onderhevig aan een ingrijpende ommekeer in mentaliteit en kerkelijk leven?

Geen plek in onze provincie beter geschikt voor hem dan Oostakker, het Mariaoord met basiliek en grot aan de Sociëteit toevertrouwd. Hier houdt de voorvaderlijke, solide volksdevotie stand, de algemene teloorgang van kerksheld en geloofsbeleving ten spijt. Nog steeds blijven drommen bedevaartgangers toestromen. Gezongen wordt er, gebiecht, gepreekt, 'gediend' en gezegend. Om de pelgrims op te vangen staat een verjongde ploeg medebroeders klaar, onder leiding van een eveneens oud-'Congolees', Georges Cerfontaine. Nu staan ze op de drempel van het huis om de nieuwelinge te verwelkomen.

Lang duurt het niet voor deze laatste tijd draai heeft

gevonden. In het bedrijfsorganigram neemt hij gezwind zijn plaats in: voorgaan in de dagelijkse vroegmis met een kort preekje, overdag mensen, dieren en allerlei devotionalia wijden, bij zieken en bejaarden een straal laten binnenvallen van Gods liefdevolle aandacht en Maria's moederlijke zorg. Trouwhartig neemt hij een pak huishoudelijke akkevietjes voor zijn rekening. Zo vergezelt hij wekelijks broeder-inkoper naar het Colruyt-warenhuis in Sint-Amandsberg. Dezelfde broeder is zijn onafscheidelijke ploegmaat met wie hij per fiets de hele streek rondtoert. Hun actieradius reikt noordelijk tot het provinciaal domein Puyenbroek in Wachtebeke, in oostelijke richting tot Belsele, Kalken en Beervelde. Om de maand is er bridge-avond. Eugène is een geroutineerd speler, zijn zetten zijn behoedzaam en doordacht, en hij laat zich niet gauw van de wijs brengen. Meesterlijk weet hij dienstbetoon af te wisselen met eerzame ontspanning, alles gekruid met fijne voornaamheid en hoogst gezellige vriendschap.

Binnen zijn breedvertakte familie speelt l' Oncle No, zoals ze hem daar noemen, gaandeweg meer en meer na het uitvallen zijn broer Jacques de rol van wijze raadgever en bedienaar van huwelijken en doopsels. Hij is er met hart en ziel bij telkens als er wordt geëest of gerouwd.

Met de jaarwisseling eind 2001 wordt onze residentie van Oostakker opgeheven en het bedevaartsapostolaat overgedragen aan het bisdom. De bewoners worden over diverse huizen verspreid. Pater Eugène belandt in Turnhout. Ook hier klikt het op slag, zowel met de gemeenschap waar alweer oud-Congolezen, niet minder dan vier, hem zijn voorafgegaan, als met zijn nieuwe taken. Een vroom man, zo ervaart men hem. Elk ochtend vrij vroeg en langdurig in de kapel. Drie keer in de week mislezer in de Pinksterkerk, om de veertien dagen in de stad. Fidele vriend aan huis bij invaliden, zieken en eenzamen. Hoe attent begeleidt hij de tot op de draad versleten broeder Gust Schoofs, terwijl die meer vooruitschuift dan stapt. Hoewel tweeëntachtig jaar oud aanvaardt hij de functie van huiseconoom, wat het hem ook kost. En voorts de naamloze karweitjes die het leven in groep pit en kleur verschaffen: de post of het huishoudgeld ophalen en wegbrengen, aan tafel opdienen en dergelijke meer. In de recreatie laat hij liever aan anderen het woord. Twee onderwerpen vermijdt hij angstvallig: zijn eigen kwalen en een ongunstig

oordeel over wie dan ook. Zeer sober draagt hij niets opvallends en bewaart hij niets overbodigs. Al kan hij eenvoudige tafelgeneugten, een fietstochtje louter voor de conditie, of een verkwikkende duik in het zwembassin van Godsheide best op prijs stellen. Een boetepredikant is hij allerminst. « Lierke plezierke », rijmde Felix Timmermans, maar moeten wij onder zijn beroemde stadsgenoten een geestverwant voor Eugène aanduiden, dan is dat zeker niet Pallieter, veel eerder de Pastoor uit den Bloeyenden Wijngaerd. Die savoueerde zijn wijn meer dan hij hem dronk, en in het edel vocht zag hij Gods uitgelezen milddadigheid flonkeren, tot zijn innige ontroering.

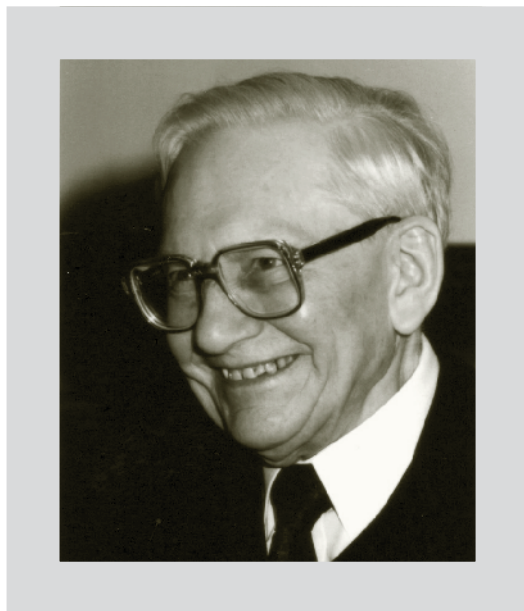
Eugènes afsterven is verrassend snel gegaan. Eigenlijk is hij slechts één dag verontrustend ziek geweest. Nadat hij de ziekenzalving had ontvangen is hij in de late avond van 7 november 2006 voor altijd ingeslapen.

Zijn levensavond en bij nader toezien in zekere zin het grootste deel van zijn leven is een treffende illustratie van het spreekwoord « Wie het kleine niet eert is het grote niet waard ». Wat dat kleine betreft, velen is het opgevallen hoe stipt en zorgvuldig hij de bescheidenste taken uitvoert en de belangen van de onaanzienlijke medemens behartigt. Wat dat grote inhoudt, het laatste woord daaromtrent laten wij over aan de Lieve Heer, in wiens dienst Eugène de Strycker in het verborgene uitblonk en waardig is vergrijsd.

PATER ALBERT JANSSEN (1917-2006)

Stille waters, diepe gronden. In een hoge graad is deze spreuk toepasselijk op onze medebroeder Albert Janssen. Niets opvallends aan hem, niet zijn gestalte, niet zijn stem, niet in het minst datgene dat je doet opkijken of een stap opzij zetten. Daartegenover, wat een innerlijke rijkdom. Deze openbaarde zich geleidelijk en onmiskenbaar aan iedereen, jong en oud, die het geluk had met hem hetzelfde dak of dezelfde opdracht te delen, of anderszins hem van nabij te kennen.

Albert was het vierde van zes kinderen, geboren 10 mei 1917 in Opitter, thans deelgemeente van Bree. Hij bezat de natuurlijke voornaamheid en bescheiden hoffelijkheid die men de Limburgers toeschrijft. Vader was timmerman, schrijnwerker zeggan sommigen, en

dat kan Alberts begaafdheid verklaren om met fijn materiaal om te gaan en zijn ambitie om puik werk af te leveren. Dertien jaar oud mag hij voortleren. Zijn snugger verstand is de 'meesters' van de lagere school al opgevallen. Ze krijgen gelijk. Na zes jaar verblijf op de Apostolische School in Turnhout en humaniora aan het Sint-Jozefcollege verlaat hij in 1936 het secundair onderwijs als tweede van zijn klas. Hij treedt in te Drongen 23 september 1936. Na één jaar klassieke filologie volgend op het noviciaat, moet hij afhaken wegens te zwakke gezondheid. Die bespaart hem trouwens de legerdienst en belet hem aan het eind van drie jaar filosofie 1939-42 in Egenhoven en Turnhout, het examen 'de universa materia' (over de totale leerstof) af te leggen.

Zijn stageperiode valt samen met de duur van de oorlog. 1940-41, dus met een onderbreking van de filosofiestudie, klasleraar in Aalst, 1942-45 hetzelfde in Turnhout. Na het derde van de vier jaren theologiecyclus 1945-49 te Leuven, wijdt hulpbisshop Van Cauwenbergh hem tot diaken, en op 24 augustus 1948 kardinaal Van Roey tot priester. Direct na de theologie naar het Jan-Berchmanscollege te Brussel. Daar staat een plaats leeg die dringend opgevuld moet worden: die van de vierde Latijnse in de Nederlandstalige sectie. Aangezien pater Janssen in die functie zijn sporen heeft verdiend, komt hij het eerst in aanmerking. Na één jaar laten ze hem daar vertrek-

ken. Hij spoedt zich naar Wépion bij Namen, waar hij in 1950-51 het afsluitend proefjaar volbrengt onder instructor Georges Dirks. Eenmaal daarmee klaar keert hij terug naar Brussel, alweer voor één schooljaar 1951-52, en legt hij er op 2 februari 1952 de laatste religieuze geloften af die hem definitief inlijven in de Sociëteit.

Dat pendelen over en weer naar de hoofdstad neemt een einde in 1952 met zijn verhuizing naar Xaverius Borgerhout. Eerst staat hij vóór een zesde (nu eerste) Latijnse, na drie jaar kan hij hogerop en komt hij terecht in de klas die hem het beste ligt, een vierde (nu derde). Dat blijft zo voor de rest van zijn leraarsloopbaan, tot zijn eigen voldoening en die van talloos vele leerlingen. Hoe vlot hij ook overweg kan met jeugdige sinjoren, voor hem ligt het land van melk en honing elders. In 1958 arriveert hij in Aalst. Na de metropool de keizerlijke stede. Een jonge veertiger is hij, in de fleur van de jaren, er ligt nog een heerlijke toekomst voor hem open. Ruim genoeg tijd om uit te groeien tot een van de monumenten van zijn generatie, zoals een oud-collega hem onlangs noemde.

In het toenmalige onderwijssysteem was het inderdaad mogelijk een monument te zijn. Het woord suggereert stabiliteit en erkenning. Een klasleraar wordt verondersteld allround te zijn : hij doceert de meeste talen (Nederlands, Frans, Latijn, Grieks), tevens hoofdvakken. Soms daarbovenop eventueel geschiedenis, esthetica of iets dergelijks en voor de priesters godsdienstleer. Dat komt erop neer dat dezelfde homogene groep leerlingen het grootste deel van de week met dezelfde leerkracht te maken heeft, en omgekeerd. Vandaar « mijn jongens » en « onze pater ». Er smeedt zich een vaste band, wat pedagogisch gezien onschatbare voordelen en mogelijkheden bevat. En of ze daarvan gebruik hebben gemaakt, althans de ware docenten-opvoeders !

Zo een is Albert Janssen, dat staat boven alle twijfel verheven. Gedeeltelijk ligt dat aan de plaats die hem is toegewezen, 'the right man in the right place'. De geknipte man is hij voor een vierde Latijnse. Halfweg de humaniora, midden in hun vlegeljaren ('apenjaren' in het gangbare jargon), hebben die belhamels vooral behoefte aan een vaste hand. Zowel om hun gekke sprongen in te tomen als om die jonge veulens succesvol te menen op de renbaan die leidt naar een stevige persoonlijkheid. De jaren zijn het even-

eens van fris, af en toe overkokend idealisme, dat vraágt om benut te worden. Die verwachtingen lost Albert ten overvloede in , die instrumenten bespeelt hij meesterlijk.

Hij gaat door voor een strenge, veeleisende docent. Veeleisend jawel, nadat hij de leerstof helder en overzichtelijk heeft uiteengezet. Dat vermag hij omdat hij meer dan de nodige tijd en energie besteedt aan de voorbereiding van de les. Verstarring, als gevolg van gewenning aan elk-jaar-hetzelfde pareert hij door een permanente leergierigheid, ook op dat vlak een toonbeeld voor zijn 'kinderen'. De term is niet misplaatst. Hij gedraagt zich als een vader voor zijn kroost. Hij houdt van hen en op die leeftijd merken ze dat meteen, daar zijn ze uitermate gevoelig voor. Het stimuleert hun individuele vlijt en bevordert hun onderlinge verbondenheid, de destijds hooggeprezen 'klasgeest'. Elke leerling volgt hij van kortbij, tijdens en na schooltijd. Iedereen móet slagen. En zie, zulke toewijding bewerkt wonderen.

In Borgerhout is men zijn voorbeeldige klasinrichting nog niet vergeten. In de officiële fotoreeks bestemd voor een folder over het college werd uitgerekend de foto van zijn klaslokaal opgenomen : het Mariabeeld stijlvol versierd met bloemen, drie zelf vervaardigde schilden met idealistische spreuken. De muren zien er bepaald fris uit : Albert had ze eigenhandig in 'pedagogisch verantwoorde' kleuren gezet.

Als didacticus legt hij taaie volharding, zelfs een soort verbeteren aan de dag. Taalfouten moeten eruit, met wortel en tak. Na zijn pensionering bloedt zijn hart nog als hij een medebroeder op een gruwelijk gallicisme betrapt. Anderzijds is een zekere speelsheid nooit ver weg. In de lijn van een vanouds jezuïtische truc, een beroep doen op een gezonde wedijver, organiseert hij steekspelen of heuse veldslagen tussen twee kampen waarin de hele klasbevolking betrokken is. De speerstoten of casu quo de kanonballen : Latijnse grammaticaregels of Griekse stamtijden.

Een tweede aureool heeft pater Janssen zich in Aalst verworven, zo mogelijk nog blinkender en beklijvender dan zijn leraarschap. Hij is er de oprichter en bezieler van het filmforum. Schoolopvoeding voltrekt zich hoofdzakelijk via het woord : gesproken, beluisterd, geschreven. Paulus sprak al van 'fides ex auditu'. Waarom niet het visuele beeld erbij halen in het onderricht en de opvoeding ? Let wel, dat inzicht was

al levendig lang vóódat tv, show en spektakel in de samenleving de dienst gingen uitmaken, speciaal onder de jongeren. Zijn ordegenoot Jos Burvenich had de reuzenkansen door de film geboden, aangegrepen, en was de studerende jeugd in Vlaanderen tegemoet getreden met zijn filmforums. Een soortgelijke pioniersrol speelt Albert Janssen. Hij legt zich toe op de studie van het nieuwe medium, worstelt zich door een uitgebreide vakliteratuur heen, selecteert en huurt films, projecteert en licht ze toe met een verbazende deskundigheid. Zodoende groeit die bescheiden klasleraar uit tot de animator van de filmopvoeding (een nieuwe begrip !) op het Aalsterse college en op tal van plaatsen daarbuiten, voor een gevarieerd publiek. Het filmwezen kent hij niet enkel inhoudelijk. Waar technische vaardigheid aan te pas komt weet iedereen hem te vinden. Sinds jaar en dag beoefent hij de fotografie als hobby. Op feestjes loopt hij rond met een camera in aanslag. In het stadspark 'schiet' hij natuurfotokjes, die hij daarna gebruikt om wensen te versturen. Zijn filmdocumentatie is onafzienbaar : honderden zelf gefabriceerde dia's waarmee hij zijn filmlessen illustreert. Stramme vingers beletten hem later nog langer fijnere reparaties uit te voeren, echter niet om anderen met raad en daad bij te staan en zich in te werken in de arcana van de informatica, ruim opgevat. Met kunde en doorzettingsvermogen exploreert hij de laatste snufjes van de audio-visuele apparatuur. Hij voelt zich voortdurend uitgedaagd : kan ik dit nog aan ? Wat weinigen, zeker op zijn leeftijd, nog aandurven, daar waagt hij zich aan : een computer demonteren en weer in elkaar knutselen. Knap gedaan, Albert !

Zijn pedagogische onderlegdheid dijt uit tot na zijn pensionering, in de vorm van privé bij- en inhaallessen, voor zowat alle vakken, de wiskunde inbegrepen. Ze dringt door de muren van het college. In eerste instantie ten bate van de naburige meisjesschool van de Dames van Maria. Hij wordt er zowat de rechterhand van de opvoedkundige leiding in de humaniora. Geregeld gaat hij er voor in de eucharistie en hoort hij biecht. Hetzelfde op het college en in onze openbare kerk, alsmede in Gijzegem. Zijn discretie, in de dubbele betekenis van onderscheidingsvermogen en kiesheid, wekt vanzelf vertrouwen.

Levenslang blijft hij een verwoede boekenlezer. Alle genres interesseren hem : literatuur, wetenschappen en, niet op de laatste plaats, theologie en spiritua-

liteit. Wat gaat er allemaal om in de mens en in de maatschappij ? Hoe kan ik zo de medemens beter helpen ? Wat verwacht de Heer van mij ? Alberts gebedsleven speelt zich binnenskamers af, zoals Jezus aanbeveelt. In zijn hele optreden straalt het uit, als de vlam op de kandelaar.

In 2003 verlaat hij zijn geliefde Aalst en neemt hij zijn intrek in Dijlehof Leuven. Dat minzame oude heertje dat zich het liefst in zijn kamer ophoudt, wint niettemin eenieders sympathie. Zijn medebroeders en de verpleegsters achten hem hoog en vertroetelen hem. In maart laatst breekt hij een heup. De operatie slaagt, maar de patiënt komt niet meer op. Hij wordt overgebracht naar Pellenberg, daarna naar Gasthuisberg. Zondag 17 september tegen de avond is hij stilletjes uitgedoofd. Normaal had hij een week later, 23 september, zijn zeventig jaar in de Sociëteit gevierd. Nu jubileert hij hierboven, waar men niet rekent met jaren.

De film van zijn aardse leven is afgerold. Het wazige spiegelbeeld van raadselachtige dingen heeft Albert ingeruild voor het aanschouwen van zijn God en Heer, van aangezicht tot aangezicht (1 Kor 13,12).

PATER ANDRÉ KNOCKAERT (1923-2006)

Bij pater André Knockaert kunnen wij spreken van een driehoeksgeval. Eerst lid van de Noord-Belgische (Vlaamse) jezuïetenprovincie ; vervolgens meer dan twintig jaar behorend tot de Centraal-Afrikaanse ; ten slotte vertoevend in de Zuid-Belgische, waar hij is overleden en begraven werd. Eenzelfde drieslag vinden wij in zijn specialismen en hoofdbezigheden : theologie, bijbelwetenschap, catechetiek. Een rijkgevuld leven, een rijk gestoffeerde geest, een rijk gemoed.

André werd op 24 januari 1923 geboren in Koksijde, een bekende badplaats aan onze Noordzeekust. Als kind bouwt hij zandkastelen en verzamelt hij blinkende schelpen. Later worden dat visionaire gedachtenkastelen en kostbare ideeënschilfers aangespoeld uit Schrift en Traditie. Als jongeman snuift hij de zilte zeelucht op met volle teugen. Dat geeft zout in het bloed en prikkelt de geest, even rusteloos als de golfslag. Ebbe en vloed tekenen later zijn wisselende ge-

moedsgesteldheid, met bruuske vlagen soms die uiteindelijk onder een stralende zon vredig gaan liggen. Van vader, staatsboswachter, erft hij de zin voor humor en de waakzaamheid over dingen die niet verloren mogen gaan. Van moeder de aandacht voor de onmiddellijke omgeving en de zorg voor zijn familie. Die zorg breidt hij verder uit naar zijn studenten en medewerk(st)ers, ordegenoten en tal van vrienden, en uiteindelijk naar heel Gods Kerk.

Wanneer hij 21 september 1942 in Drongen intreedt, heeft hij twee getuigschriften op zak : dat van de Latijns-Griekse humaniora lagere cyclus, verworven aan het O.L.V.college van Veurne, en dat van het voorbereidend jaar technisch-ingenieur, behaald aan het Hoger Technisch Instituut te Oostende. Een beetje een apart geval, te midden van jaargenoten die meestendeels hun humaniora achter de rug hebben en op dat moment al veertien dagen 'binnen' zijn. Na het noviciaat blijft hij nog een jaartje hangen in de Oude Abdij en volgt hij er de cursussen klassieke filologie. De dubbele kandidatuur in deze discipline rijft hij binnen te Leuven 1952-53, nadat de Centrale Examencommissie hem het volledige humanioradiploma heeft toegekend.

De filosofiecyclus, in 1945 te Godinne ingezet, onderbreekt hij om in Aalst vanaf januari 1946 tot 1949 een derde (nu vierde) Latijnse klas te leiden en intussen ook in andere klassen Geschiedenis en Engels te doceren. Op verscheidene vlakken dus aanspreekbaar. In 1949-52 neemt hij in Leuven de wijsbegeerte weer op en behaalt hij de licentie. Hij blijft in de Dijlestad :

eerst om, zoals boven vermeld, de kandidatuur klassieke te veroveren, daarna om theologie te studeren 1953-57. De Indiase bisschop Stanislas Tigga wijdt hem tot priester op 10 augustus 1956.

In Mayidi, toen nog Belgisch-Congo, heeft men dringend een professor dogmatische theologie nodig. Voor André, piepjong in het vak, is dit de vuurproef. Hij doorstaat ze met glans 1957-60. Wanneer er in 1960 een vervanger beschikbaar is, mag hij gedurende het jaar 1960-61 zijn bijbelkennis gaan bijspijkeren aan het Bijbelinstituut in Jeruzalem. Zijn bijnaam 'Ben Goerion' staat daar helemaal buiten : die deugnieten van medebroeders hebben hem die toebedeeld wegens zijn wuivende haardos rondom de kalende schedel. Met een ommetje over Drongen voor het laatste proefjaar onder instructor Maurice Schurmans, verhuist hij in 1962 opnieuw naar Mayidi om er nog vier jaar zijn professoraat voort te zetten. Met Lichtmis 1963 legt hij er de laatste geloften af en wordt hij ingelijfd in de Centraal-Afrikaanse sj provincie. Zijn onderwijs vertoont eigen aspecten. Zijn studenten vinden zijn colleges uitermate boeiend. De leerstof omlijst hij met antropologische en een algemeen humane informatie en hij opent telkens weer nieuwe perspectieven. Maar juist dat wijdvertakte en visionaire brengt zijn Afrikaanse gehoor, dat meer behoefte heeft aan vastomlijnde syntheses, lichtelijk in de war.

In 1966 keert hij terug naar België. In Egenhoven, studiehuis van de Zuiderprovincie, bereidt hij een doctoraat theologie voor, dat hij hoopt te behalen aan de universiteit van Strasbourg. Hetzelfde onderzoekswerk wanneer hij, nu woonachtig Smoldersplein Leuven, in 1971 het vice-oversteschap op zich neemt van de ACE(Centraal-Afrika)-studenten. Deze opdracht houdt hij aan tot 1979. In 1973 heeft hij elke doctorale promotie laten varen. Zijn nooit verzadigde leergierigheid en zijn perfectionisme beletten hem een proefschrift af te ronden. Pater Knockaerts alzijdige bekwaamheid echter staat boven alle twijfel verheven. Dat ze ook erkenning vindt blijkt uit zijn benoeming tot professor Heilige Schrift aan het Institut d'Études Théologiques (IET), het theologicum van de Zuiderprovincie.

Hij blijft in de hoofdstad wonen, het langst in de Sint-Ignatiusresidentie, Washingtonstraat, verbonden aan Lumen Vitae en het Centre International d' Études de la Formation Religieuse (CIEFR). Samen vormen ze een instelling voor catechetische opleiding met

wereldwijde uitstraling. Hij neemt er verscheidene functies waar : professoraat H.Schrift, idem Fundamentele Theologie, zelfs vijf jaar 1977-82 directeur van Lumen Vitae. Hij bereikt er het hoogtepunt van zijn loopbaan in het Franstalige Hoger Kerkelijk Onderwijs. Niet zonder soepele zwier beweegt hij zich door diverse culturen heen : de Nederlands- en Franstalige, de Afrikaanse, de Hebreeuwse. Wie zijn colleges bijwoont is beurtelings verrast, ontroerd, geestdriftig, gestimuleerd tot nadenken, benieuwd naar wat zal volgen. Treffend hoe sterk de docent betrokken is bij hetgeen hij doceert, het behoort tot zijn diepste wezen.

Vandaar dat hij hartstochtelijk opkomt voor wat hij als de orthodoxe leer beschouwt. Wie dááaraan raakt, raakt aan hem. Af en toe kruist deze ridder, van aard al opvliegend, de degens dat 'de stukken eraf vliegen' en 'de gensters spatten in het rond'. Maar zijn huisgenoten en medewerkers kennen de aard van het beestje. Spreek hem niet tegen, hou je gedeisd, de dondervlaag drijft vanzelf over. Ineens verandert hij dan van aanschijn. Zijn ogen knijpen dicht, op zijn krullende lippen priemt een glimlach, die aanzwelt en openknalt in een bulderlach. Zijn manier om zijn innerlijk evenwicht te herstellen en zijn ware goed-aardige inborst te laten zien.

Onder degenen die hij beroepshalve ter sprake moet brengen heeft 'Knocky' zo zijn favorieten. Matteüs bijvoorbeeld. Op diens feestdag 21 september is hij in de Sociëteit, het 'Gezelschap van Jezus', ingetreden, dat heeft hij goed onthouden. Altijd heeft hij een voorkeur gekoesterd voor zijn evangelie, het meest kerkelijke, zegt men, het meest schatplichtig aan de profetische traditie, het meest attent voor de lerende Christus. Met dat ontroerende relaas uit de eerste hand over de tollenaar, alleen hier Matteüs genoemd, die het tot apostel brengt. Zijn 'bekering' viert hij met een feestgelag waarop Jezus aanligt te midden van de collega's tollenaars en zondaars. Gods barmhartigheid is oeverloos. Voor nog een andere kerkfiguur heeft André een zwak : Catharina van Siëna. Zij leefde in de veertiende eeuw, een tijdsge-richt met felle spanningen, te vergelijken met onze tijd. In haar bewondert hij vooral haar toegewijde dienstbaarheid aan de Kerk, destijds gedompeld in een verscheurende crisis. Zij slaagde erin de paus van Avignon te overtuigen terug te keren naar Rome. Zet je daar maar eens aan, als vrouw dan nog !

Voor deze vakman zijn schriftstudie en godgeleerdheid geen boeiende bezigheid zonder meer. Geloofspunten en schriftverklaringen zijn niet los verkoopbaar. Altijd heeft hij ze beschouwd in nauwe samenhang met verkondiging en pastoraal : wegwijzers en verkeerslichten voor het volk van God onderweg. De voortdurende overstap naar catechese is dan ook geen acrobatensprong. Het verbaast zijn omgeving niet in het minst wanneer kardinaal Danneels hem in 1986 naar Mechelen laat overkomen als naaste medewerker van het bisschoppelijk vicariaat. Meer bepaald geldt zijn verzoek de nieuwe evangelisatie en het opvolgen van het *Geloofsboek*. In het opstellen van dat *Geloofsboek*, een project van de gezamenlijke bisschoppen van België, heeft André trouwens het leeuwendeel genomen, speciaal voor de Franse versie, samen met mejuffrouw Chantal van der Plancke. In zijn levensschets mag deze hoogstaande dame zeker niet ontbreken. Ze heeft hem ontmoet, eerst in Lumen Vitae in 1976, later te Doornik voor het *Livre de la Foi*, en vergezelt hem nu naar zijn nieuwe standplaats Mechelen. Zij is zijn intelligente, inspirerende, meest nabije medewerkster, met wie hij, om slechts iets te noemen, nieuwe didactische hulpmiddelen bedenkt : bijbelse stripverhalen, het gebruik van kunstreproducties (Chagall, Rembrandt...), verhalenanalyse volgens de nieuwste methodes, gelovige figuren met een aansprekende voorbeeldfunctie, enzovoort. Niettemin betekent zij heel wat méér voor hem. In de loop van de jaren is er tussen hen een hechte vriendschapsband gegroeid, een ware zielsverwantschap. Ze kent hem door en door. Met vrouwelijke fijngevoeligheid staat ze aan zijn zijde in zijn beroepswederwaardigheden, gemoedsschommelingen, gezondheidsperikelen, tot in zijn laatste uren.

De hoogachting die de kardinaal koestert voor de beginselvaste geleerde brengt hem ertoe hem in 1993 tot zijn persoonlijke theoloog aan te stellen. Zodra hij te Mechelen intrekt in de diocesane diensten, ze noemen hem daar « de lachende pater », laat hij zich weer overschrijven in de Vlaamse sj provincie. Om de week gaat hij tafelen in onze residentie Leliëndaal. De kardinaal verwacht veel van een nieuwe formule voor het tijdschrift *Pastoralia*, dat de vier bestaande vicariale bladen overkoepelt. Er vormt zich een redactieploeg : kanunnik W.Brieven, privé-secretaris van Danneels, vicaris-generaal E.Goffinet, perschef Toon Osaer, Ch. van der Plancke, en last but not least,

André Knockaert, met zijn onuitputtelijke inspiratie en gedrevenheid. In *Pastoralia* verschijnen de officiële mededelingen en kerkelijke documenten met telkens een eigen bijdrage van de aartsbisschop, herder en leraar van zijn kudde. Ook substantiële artikelen over theologische bezinning en pastorale vorming, die de actualiteit wereldwijd en plaatselijk op de voet volgen, alsmede in de laatste jaren over de vorderingen inzake oecumene. Dertien jaar heeft André zijn stempel gedrukt op het blad. Hij heeft het helpen uitbouwen tot een knap opgesteld tijdschrift met een degelijke inhoud en een aantrekkelijke lay-out. Wat deze verknochte dienaar van de Kerk toch vernag ! Nog een decennium woont hij in zijn vroegere verblijfplaats en werkmilieu, Lumen Vitae. De tijd van koortsachtige bedrijvigheid is evenwel definitief verstreken. Gaandeweg nemen zijn krachten af en zijn hulpbehoefendheid toe, zodat hij in 2004 wordt opgenomen in La Colombière, het ziekenhuis van de Zuiderprovincie. Onze paters en broeders ontvangen er aan hun levenseinde een palliatief uitgeleide. Alles brokkelt af, alles ontvalt hem. Alles, behalve zijn glimlach, weerspiegeling van een kinderlijk gemoed. Een baby kijkt rond en kraait van pret bij elke nieuwe ontdekking. Zingt moeder een wiegelied, dan wordt hij rustig en hij luistert. André kijkt om zich heen met stille verrukking en alles stemt hem blij : zijn kamer, de verzorging, de bezoekers die hem komen verrassen en onaangemeld de deur openduwen, de vriendelijkheid van allen en iedereen. Hoe goed is moeder de Sociëteit voor mij ! maar vooral : hoe heerlijk ons geloof ! Hij heeft graag dat men naast hem gebeden zingt, dan probeert hij mee te neurien : « Wees gegroet, Maria ! » en « Ziel van Christus, heilig mij...in het uur van mijn dood roep mij, dat ik U met uw heiligen mag loven... » Nooit eindigt dat met het gebruikelijke « Amen ». Keer op keer stamelt hij : « C'est quand même beau, hein ! wat is dat toch mooi ! ». Zo tot in zijn laatste nacht, op 5 oktober 2006.

PATER ISTVAN MUSELAY (1923-2007)

Een uitvaart als die van een groot Hongaars patriot. In het koor twee rood-wit-groene vlaggen, de kist omgeven door een weelde aan bloemstukken waaronder een rouwkrans van de ambassade te Brussel, diverse

lezingen, gebeden en toespraken in het Hongaars, tijdens het afscheidsritueel het volkslied uit volle borst meegezongen door een schare landgenoten. De bijzetting achteraf op het kerkhof De Jacht in Heverlee draagt evenzeer een uitgesproken nationaal accent. Hoewel vijftig jaar buiten zijn vaderland verblijvend en al werd hij in 1965 tot Belg genaturaliseerd, zijn leven stond helemaal in dienst van zijn volk. Uitermate zinvol klonk in de kerk het prachtige lied, geïnspireerd door psalm 126 « Als God ons thuisbrengt uit onze ballingschap, dat zal een droom zijn ». István (Stefaan) Muselay (voorheen Muszlay) werd op 9 januari 1923 geboren in Bajot (aartsbisdom Esztergom). Hij volgt de humaniora aan het jezuïeten-Piuscollege in Pecs. Het laatste humaniorajaar plaatst hem vóór de vraag 'Wat word ik later ?' Hij aarzelt tussen salesiaan en jezuïet. Maandenlang noteert hij geregeld het pro en het contra van beide richtingen. Met Pinksteren neemt hij zijn aantekeningen mee naar de kapel, vandaag zal de Geest hem verlichten. Hij komt naar buiten met een duidelijke keuze. Op 15 oktober 1942 meldt hij zich aan voor het noviciaat in Budapest. De filosofiestudie volgt in Szeged en wordt bekroond met de licentie. Vanaf 1947 vertoeft hij in het buitenland wegens de alsmaar toenemende communistische greep op het openbare leven. 1947-52 theologie in Maastricht (Nederland), met priesterwijding 22 augustus 1951 door bisschop ('Vader') Lemmens van Roermond. 1952-56 student aan de Katho-

lieke Economische Hogeschool in Tilburg, waar hij promoveert tot doctor in de Economische en Sociale Wetenschappen. Tussendoor brengt hij een stagejaar 1954 door in Heerlen en Nijmegen.

In 1955 zakt István af naar Leuven, waar hij tot 2002 de langste en vruchtbaarste etappe van zijn loopbaan zal afleggen. Hem verrast de ongekunstelde vriendelijkheid die hij bij hoog en laag ontmoet, en onze warm-gezellige volksaard. « In Leuven, bekent hij, voelde ik me thuis vanaf de eerste dag ». Sinds jaar en dag bestaat er een nauwe band tussen Hongarije en Vlaanderen. In de jaren twintig van de vorige eeuw vinden tientallen Magyaarse kinderen, om te ontvluchten aan een nijpende hongersnood ten gevolge van de eerste wereldoorlog, bij ons een hartelijk onthaal in een pleeggezin. Niet weinigen van hen trouwen hier later in of hebben anderszins hier wortel geschoten.

Verder beperken wij ons tot het verhaal van de Hongaarse sj-provincie. In 1945 telt ze vierhonderd leden, werkzaam in tal van apostolaatsvormen. Een speciale plaats bekleden twee grote sociale organisaties : een voor arbeiders, een voor jonge plattelandsbewoners met een ledenaantal van om en bij een half miljoen, twee volkshogescholen, honderd voltijdse medewerkers. Geen dorp waar je er geen sporen van vindt, nu nog. De communistische machtsovername is voor de Sociëteit ronduit rampzalig. In 1950 worden al haar huizen en instellingen in beslag genomen en elke geestelijke activiteit verboden. Velen komen terecht in de gevangenis of een interneringskamp. In 1949 veroordelen de rode rakkers de bestuurder van de boerenorganisatie, pater Jenő Kerkai, tot tien jaar hechtenis wegens « samenzwering tegen de volksrepubliek ». De hoofdbezieler van de katholieke arbeidersbeweging, pater Laszlo Varga, kan in 1952 het land ontvluchten en komt terecht in Leuven. Sinds 1974 rust hij op het kerkhof van Heverlee, waar het voltallige Hongaarse gezelschap hem op 19 mei is gaan huldigen. In de jaren 1949-50 en 1956, het jaar van de Hongaarse opstand, ontkomen er een zestigtal jonge jezuïeten naar het Westen. Ze voltooiën er hun opleiding en worden overal ter wereld aan het werk gesteld in de zielzorg voor uitgeweken landgenoten. Bepaaldelijk in Canada vormen dezen een vrij aanzienlijke kolonie.

Waar ergens in dit verhaal vindt István Muselay zijn plaats ? In 1955 wordt hij aangesteld tot aalmoeze-

nier van de Hongaarse studenten die in Leuven zijn neergestreken. Het jaar daarop breekt de Hongaarse opstand uit, enkele weken later bloedig neergeslagen door de Russische tanks en militaire overmacht. Er volgt een enorme uittocht westwaarts, onder meer van studenten die immers bij de volksopstand het voortouw hadden genomen. De Leuvense Alma Mater voelt zich in al haar geledingen diep geraakt door hetgeen zich in Hongarije afspeelt : het onverschrokken verzet, het niets ontziende optreden van het Russische leger, de ongenadige repressie. Binnen een mum van tijd zetten onze studenten een verzamelactie op touw van bloedplasma, geneesmiddelen en voedsel. Vlak na de schandalige onderdrukking van de opstand, november 1956, deelt rector H. Van Waeyenbergh aan pater Muselay, directeur van het Hongaarse studentenhuys, mee, dat hij bereid is de nieuwe toevloed van studenten op de vlucht op te vangen door ze kosteloze toegang te verlenen tot de cursussen. Bovendien suggereert hij hem een comité op te richten, voornamelijk samengesteld uit professoren, dat de materiële bijstand ter hand neemt. Later ontwikkelt zich dat comité tot de *vzw.Hulp aan de Hongaarse jeugd*. Daarnaast komt begin 1957 een beschermcomité tot stand, waarin vooraanstaande figuren uit het culturele, sociale en politieke leven zitting nemen.

In december 1956 spoelen er 63 studenten aan die de heksenjacht zijn ontsprongen. Hun aantal stijgt tot 164. Edelmoedig beijvert zich de Vlaamse gemeenschap, de overheid en de gewone burger, om de talloze problemen, zowel financieel als psychisch en geestelijk, naar best vermogen uit de wereld te helpen. In Leuven is er aanvankelijk de Jeugdherberg, nadien de particuliere gezinnen, en ten slotte het prachtige gebaar van de rector magnificus : hij wijst het pas verworven oude college De Valk in de Tienestraat als huisvesting aan. Een tijdelijke noodoplossing, zolang de verbouwing van deze voormalige kazerne, in erbarmelijke staat door het leger achtergelaten, tot faculteitsgebouw der rechtswetenschappen duurt. Na flink te hebben bijgedragen aan de herinrichting vinden de Hongaren er een behoorlijk onderkomen, tot oktober 1960. Door het comité, waarover boven, wordt een woordenboek Hongaars-Nederlands, Nederlands-Hongaars uitgegeven, het eerste in zijn soort. Dankzij Caritas Catholica, tal van vaste weldoeners en verschillende steunfondsen

wordt de berooide gasten een pak studiebeurzen ter beschikking gesteld. Het loont. Hun studieuitslagen zijn opvallend goed. Door de economische conjunctuur van de jaren zestig raken de afgestudeerden gemakkelijk aan een job, hetzij hier te lande hetzij in de VS of Canada.

In februari 1960 koopt de bovengenoemde v.z.w., waar István in 1959 afgevaardigd-beheerder van is geworden, Blijde Inkomststraat 18 een ruim en gerieflijk huis aan. Het verzekert onder de naam *Collegium Hungaricum* een definitieve huisvesting. Eerste directeur pater Muselay, tot 1998. In de zomer van 1983 wordt ook het Instituut voor Midden-Europa, met Muselay, andermaal hij, directeur sinds 1962, op dat adres ondergebracht.

Wij willen het nu even hebben over Istváns wetenschappelijke activiteit. 1961-83 neemt hij een leeropdracht waar aan het Instituut voor Levende talen KUL – Institut des Langues Vivantes UCL. Aansluitend bij zijn directeurschap van het Instituut voor Midden-Europa leidt hij 1963-82 het tijdschrift *Documentatie over Midden-Europa*. Van een grotere omvang zijn een vroege publicatie *Menselijke verhoudingen in verband met de Hongaarse vluchtelingen* bij Paul Brand, Bussum 1957 ; een decennium later, in 1967, in de Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij Antwerpen *Economie en welvaart van Hongarije* ; sinds 1990 verschijnen in het Hongaars vijf boekdelen over economie, waarvan *Economie en Moraal* uitgroeit tot verplicht leerboek aan de rechtsfaculteit in Budapest. Begin 1994 wordt de geleerde economist tot lid gekozen van de Pauselijke Academie voor Sociale Wetenschappen, een tweede onderscheiding na die van Officier in de Leopoldsorde, hem reeds in 1965 toegekend om zijn rol bij de opvang van zijn landgenoten in ballingschap.

Zijn leven als jezuïet vertoont enkele markante aspecten. De sj-opleiding voltooit hij, na het laatste proefjaar in 1958 te Wépion bezuiden Namen onder instructor Georges Dirks, door de plechtige laatste geloften afgelegd op Lichtmis 2 februari 1976 in München. Het huis in de Blijde Inkomststraat Leuven, zetel van het Hongaars College, herbergt tevens een bescheiden jezuïetenresidentie voor enkele paters. De medebroeders komen en gaan, voor István is het zijn vaste stek. Vanaf 1974 krijgt hij trouwens een juridisch statuut : voorzitter van de Vereniging Hongaarse Jezuiten. Wanneer zijn gezondheid in 1998 ernstige zorgen begint te baren, kan hij met een ge-

rust gemoed de directie van het College opgeven. De Katholieke Universiteit van Hongarije neemt, in overleg met de KU Leuven, het beheer en de leiding van de instelling over. Haar karakter heeft zich intussen in de loop van de jaren enigszins gewijzigd. Van toevluchtsoord voor ballingen is ze, na de ineenstorting van het communistische bewind, een normaal studentenverblijf geworden van jonge Magyaren die hier hun wetenschappelijke opleiding afronden. Leuven beschouwen ze als het Oxford van Europa. Wanneer pater Muselay in 2002 in het jezuïetenhuis te Heverlee intrekt, is hij, hoewel erg verzwakt, een mentaal allesbehalve gebroken man. Als schrijver en raadgever oefent hij bij zijn landgenoten voort een bescheiden apostolaat uit. Zijn nieuwe huisgenoten hebben de kans om deze voor enkelen nog onbekende medebroeder van nabij te leren kennen en waarderen.

Een diep vroom man en zonder complexen. Elke ochtend gaat hij zijn Heer Jezus groeten op het doksaal van de kerk. Een medebroeder herinnert zich een typisch feitje : hoe ook hijzelf een keer daar stilltjes binnentrad, zodat István, lichtelijk hardhorig, hem niet gewaarwerd. Hij zat neergeknield op de bank tegen de borstwering aan. Tot zijn verbazing hoorde onze getuige hem hardop bidden in het Hongaars, net als Mozes, die volgens de Schriften met zijn God sprak zoals een vriend spreekt met zijn vriend.

Voor de meeste Hongaren, zeker de katholieken, gaat geloven hand in hand samen met hun Hongaar zijn. Wellicht is bij István deze gecombineerde overtuiging nog sterker geworden, gevoed door heimwee naar het verre vaderland. Gloedvol looft en prijst hij de heilige koning Stefanus, grondlegger van de natie en zijn naampatroon. Een speciale verering koestert hij voor keizerin Maria-Teresia. De stad Leuven is hij erkentelijk dat ze naar haar een straat heeft genoemd, nog wel een heel lange. Ook de universiteit heeft een college, ruime gehoorzalen rijk, met haar naam. Terloops vermeld, dat gebouw werd in 1778 opgetrokken op de grond waar tevoren het jezuïetenhuis stond, verbonden aan de Sint-Michielskerk. 1778, dat is pas enkele jaren nadat de orde door de paus was opgeheven. Niet zonder humor en met galmende bromstem bootst István de Hongaarse soldaten na die, in het Latijn nog wel, als uit één mond schreeuwden dat ze hun leven veil hadden voor hun geliefde vorstin en bereid waren te offeren « vitam et sangui-

nem pro rege nostro (mannelijk dapper !) Maria Theresia ». Jaarlijks, met Pasen voor de paasliturgie, en Kerstmis voor de nachtmis, is pater Muselay te gast op het kasteel van Steenokkerzeel bij Hare Keizerlijke Majesteit Zita, weduwe van de laatste Habsburgse keizer-koning van de dubbelmonarchie Karel, omringd door de hele familie. Na de Duitse nederlaag in 1918 had haar echtgenoot moeten aftreden en was hij anno 1922 in barre omstandigheden als een heilige gestorven. Zij zelf leidde eveneens een echt heilig bestaan, aldus haar vurige fan, en overleed in 1989, bijna 97 jaar oud. In dezelfde praalrouwkoets als keizer Franz-Jozef werd zij in Wenen naar de beroemde Kaisergrube uitgedragen en tussen haar illustere voorgang(st)ers bijgezet. Onze ingoede István, behalve wetenschapper ook gevoelige romanticus, is diep ontroerd terwijl hij dat vertelt. Zijn vaderlandsliefde drijft hem ten slotte in zijn najaren aan tot het publiceren van een bundel Magyaarse poëzie. Ook onderhoudt hij vriendschapsbetrekkingen met diverse 'Vlaamse koppen', onder meer met heimat-schrijver Ernest Claes en schilder Felix de Boeck van Drogenbos, van wie een paar authentieke doeken in zijn kamer hangen.

De band met zijn vaderland is nog bevestigd door die met zijn oud-logés-studenten en vooral met zijn familie. Vader is al heengegaan in 1942, moeder in 1970, nadat ze, tot haar onuitsprekelijke troost, twee maanden vóór haar dood voor het eerst haar zoon als priester Gods had weergezien. Van de zes kinderen blijven nog een broer en twee zussen in leven over. István had er zijn zinnen op gezet om zijn broer in Bajot nog eenmaal, misschien voor het laatst, te gaan opzoeken. De reis was gepland voor 19 mei, het vliegtuigticket al betaald. Op die eigenste dag werd hij begraven en was het de rouwende familie die hierheen was afgereisd, in omgekeerde richting.

Hij is in het ziekenhuis vredig gestorven aan een tweede maagbloeding 14 mei 2007. Een eenvoudig en nederig man die uit zichzelf met geen woord zou reppen over zijn verdiensten of onderscheidingen. Een man die overvloedig van dankbaarheid voor de geringste dienst die iemand hem bewees. In het begin van deze levensschets hebben we er melding van gemaakt hoe gepast het lied « Als God ons thuisbrengt... » weerklonk tijdens de uitvaartliturgie. De tekst vervolgt : « Wij zullen zingen, lachen, gelukkig zijn... Een man gaat zijn weg en zaait onder tranen,

zingende keert hij terug met zijn schoven ». Zo'n man is István Muselay geweest. Die vreugde is die welke hem nu te beurt valt.

PATER ALBERT PONCELET (1915-2006)

Naar Alberts eigen getuigenis stamden de Poncelets uit Frankrijk. Ten tijde van de Franse Revolutie waren zij uitgeweken naar Luxemburg. In 1870 werd wegens de Frans-Duitse oorlog in de buurt ons leger in staat van paraatheid gebracht. Alberts grootvader trok een ongunstig lot en moest dienst nemen. Vier jaar lang was hij gekazerneerd bij de 'kanonniers' in Luik. Terug in het burgerlijke leven vond hij zijn broodwinning als stationschef in Neufchâteau, Écaussinnes en La Louvière. Zijn zoon Jules, Alberts vader, werd beroepsmilitair. Als diensthoofd was hij verbonden aan de zeemachtbasis van Oostende. In de vroege jaren twintig ontstond de traditie dat op de nationale feestdag 21 juli de oud-strijders van 1914-18 mee opstapten in een defilee vóór de eretribune met de militaire en civiele overheid. In Brugge slaagde opa Poncelet erin nog een restantje van oud-gedienden uit 1870 bijeen te trommelen. Vóór dit 'dernier carré' van dapperen stapte een fris en monter broekventje van zeven à acht jaar, met een bord '1870' hoog opgestoken : onze Albert.

Tijdens en na de eerste wereldoorlog zat de voor-

naam Albert in de lift, een patriottisch huldeblijk aan onze koning bevelhebber van de Belgische troepen. Albert Poncelet zag het levenslicht te Brugge op 22 april 1915. De humaniora volgt hij aan het Sint-Lodewijkscollege, een instelling met intellectuele standing. Gedurende het vierde jaar, in de derde Grieks-Latijnse, maakt hij een soort bekering door, wellicht tijdens een klasretraite? Vanaf dat moment tot in de retorica ligt op zijn lessenaar een kaartje met de woorden die Augustinus in de *Confessiones* tot God richt: « (nimis) sero Te amavi » (te laat heb ik U liefgekegen). Te laat? Albert wil er tijdig bij zijn. Hij komt als primus uit de humaniora en wordt op 23 september 1934 in Drongen met open armen ontvangen. Wat blijkt? Zijn lichting telt niet minder dan vijf Alberts, waarvan drie klasmakkers uit Brugge.

Ronduit schitterend zijn de uitslagen van de kandidatuur Klassieke Filologie (grote onderscheiding) en voor filosofie (licentie met 90 %). De cursussen van deze laatste discipline worden verstoord door de oorlog. Alweer. In 1939 wijst de mobilisatie hem, 'brancardier' bij het tweede regiment artillerie, net als grootvader, Polygoon Brasschaat als standplaats aan. Zijn eenheid raakt betrokken bij de verdediging van Luik. Strategische aftocht over Namen tot Rudervoerde. Daar maakt hij de capitulatie van ons leger mee. Smadelijke mars, richting Antwerpen, waar rijnen onze soldaten opwachten om ze naar Duitsland te vervoeren. Gelukkig krijgt Albert onderweg in de buurt van Gent zijn Entlassungsschein. Hij kan weer in de boeken duikelen en wel in Turnhout, aangezien Egenhoven ten gevolge van brand onbewoonbaar is.

Eén schooljaar slechts, 1942-43, duurt de stage, die voor de meesten een paar jaar in beslag neemt. Er ligt immers nog een speciale opleiding in het verschiet. Aan de Frankrijklei te Antwerpen koppelt hij de functie van klasleraar poësis aan die van moderator van de academie en van KSA-hulpproost. Theologie in Leuven 1943-47, licentie godgeleerdheid. Priesterwijding door hulpbisschop Van Cauwenbergh op 24 augustus 1946. Daarop aansluitend het derde proefjaar in Drongen met instructor pater Juul Heyrman. Ondertussen is duidelijk geworden waar hij later de Kerk en de Sociëteit zal dienen. Zijn oversten sturen hem naar Rome voor een biennium filosofie aan de Gregoriana 1948-50. Hij promoveert op de dissertatie *La méthode historico-théorique de Joseph Maréchal S.J.*,

1878-1944. In 1950 kan zijn academische loopbaan beginnen. Ze beslaat al met al drieëndertig jaar, tot zijn emeritaat in 1983. Achtereenvolgens doceert hij psychologie in Leuven aan ons filosoficum 1950-60, in Drongen op ons junioraat 1955-59, verder in ons nieuw studiehuis te Heverlee 1960-69, encyclopedie van de wijsbegeerte aan Sint-Ignatius Antwerpen 1966-67, voortgezet aan de Ufsia tot 1983. In de jaren 1961-67 werd hij, naast zijn opdracht als professor, ook ingeschakeld in de administratie van de grote faculteitenbibliotheek. Tijdens het eerste semester 1965 was hij bij afwezigheid van de bibliothecaris zonder meer belast met de leiding ervan. Zijn opeenvolgende verblijfplaatsen: Leuven, Heverlee, Prinsstraat Antwerpen, vanaf september 1998 opnieuw Heverlee tot aan zijn dood.

Na zijn emeritaat blijft hij nog actief als schrijver. Behalve de elders in dit In memoriam vermelde titels leest u hier de lijst van zijn andere publicaties. Ze werpen een suggestief licht op hetgeen hem voornamelijk heeft bezig gehouden. Meestal betreft het min of meer uitgebreide bijdragen in *Streven*, *Bijdragen* of andere tijdschriften. *Het moderne epos van het niet. Presentie en participatie. God in het Opus postumum van Immanuel Kant. Finitude et culpabilité bij Paul Ricoeur. Maria en het Concilie. Proeve van inleiding tot de reflexieve psychologie. The Christian Philosophy of Maurice Blondel. Kant's tweede copernicaanse revolutie.*

Met zijn wakkere en beschouwelijke geest is Albert Poncelet als het ware voor denker in de wieg gelegd. Zijn oud-studenten loven en prijzen zijn solide denkrant, zijn gedrevenheid om de waarheid op te sporen en mee te delen, zijn glashelder betoog. Grondiger nog, mogen wij gerust zeggen, boetseert de wijsbegeerte (de begeerte naar wijsheid!) zijn hele wezen. Al is het geen algemene regel, meer dan één filosoof, ook hij, hebben een frêle fysiek gestel, zijn meer dan andere stervelingen gevoelig voor het onvolmaakte en betrekkelijke van al het bestaande alsmede voor de grillen van het lot, geven bijgevolg blijk van een wisselvallige gemoedsstemming. Soms verweert hun schrandere geest zich daartegen met het wapen van de humor. Niet toevallig is Poncelets eerste publicatie een artikel in *Streven*, december 1941 getiteld *De zin van den humor*. Daarin schrijft hij: « De mens draagt in zich de spanning Ideaal-Werkelijkheid, een verscheurende tweespalt tussen wat hij enerzijds denkt en nastreeft, en wat anderzijds in feite is en tot

stand komt...De humor is niets anders dan een, het beste, verweer- en herstelproces ».

Voor hetgeen volgt putten wij overvloedig uit de homilie die Hugo Roeffaers heeft uitgesproken tijdens de uitvaartdienst.

Wie inzicht wil krijgen in het leven van Albert Poncelet als gelovige, jezuïet en filosoof, kan zich geen betere gids indenken dan de Franse filosoof Maurice Blondel. Aan hem wijdde hij een grondige studie die als boek werd uitgegeven, *Kerngedachten van Maurice Blondel* (1966). In de Inleiding beschrijft Albert diens roeping tot de filosofie. Ze past als gegoten op zijn eigen leven : « In het weinig universitair gericht milieu waar ik leefde, zou ik, gezien mijn schuchterheid en mijn gehechtheid aan het familieleven, mijn zwakke gezondheid en mijn grote vrees voor het onbekende, dit plan zeker nooit hebben opgevat, indien een idee, die mij in het geheim aanwakkerde, mij er niet toe gedreven had ». Welke idee ? Daarover licht ons een volgend hoofdstuk in : het probleem van de mogelijkheid van een christelijke wijsbegeerte. Hij omschrijft het dilemma haarscherp : « Men is ofwel filosoof ofwel christen ». Zoals Blondel pleit ook Poncelet voor een authentieke autonomie van het filosofische denken, een dat zich evenwel niet opsluit in zelfgenoegzaamheid. « De christen, even goed als de niet-gelovige, ondervindt in zijn denken de grootse problematiek van de waarheid en de tragiek van het leven ». Er is nog meer dat de filosoof Poncelet met Blondel gemeen heeft : stilistische verfijning. De taal die hij veertig jaar geleden hanteert, klinkt nog heel fris en hedendaags. Ook is er zijn zin voor nuancering en, heel eigen voor hem, de zin voor humor.

Zoals het leven wordt ook het denken gewikt en gewogen in het licht van lijden en dood. Albert heeft geen gemakkelijke oude dag gekend. Demonen van vroeger hebben hem opgezocht, verdrongen wensen en verlangens brengen hem in de war. Hij die zijn leven zo planmatig had ingevuld, moet nu met schaamte en schande ervaren dat er in de mens krachten werkzaam kunnen zijn die aan zijn denken en tevens aan zijn wil ontsnappen.

Heeft filosofie met levenskunst te maken, dan zeker ook, zoniet meer, met de 'ars moriendi', de kunst van het sterven. In een buitengewoon heldere bijdrage voor *Streven*, november 1972, *Zijn wij nog onsterfelijk ?*, confronteert hij zich als filosoof en gelovige met de onvermijdelijke dood. « Altijd en overal hebben de

mensen ontzaglijk over dood en onsterfelijkheid getobd. Drang naar onsterfelijkheid was de verborgen drijfveer van hebzucht en genotzucht, van kunst en cultuur, van filosofie en religie...De dood is tegenwoordig te koop. Er is een doorlopende show van de dood. De dood wordt herleid tot de doodsoorzaak, eventueel het moordmotief. Dan is het probleem opgelost, dan vraag je niet verder naar het mysterie ». In het spoor van Kant, zijn tweede filosofische gids, probeert pater Poncelet nu een ruimte uit te sparen voor een werkelijkheid die door het verstand niet gerecupereerd kan worden : het leven zelf namelijk dat niemand zichzelf kan schenken, en de dood waarvan we persoonlijk geen zintuiglijke ervaring hebben waarop het verstand kan voortbouwen. « De dood blijft de heraut van de Transcendentie, van het Mysterie dat komende is ».

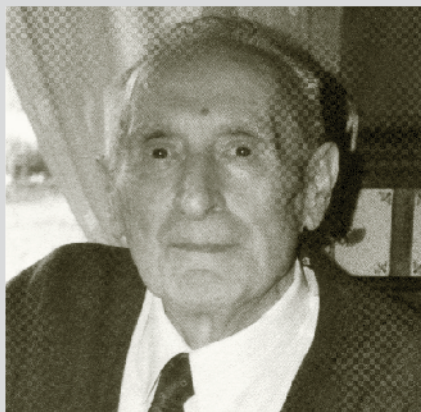
« Nooit was een wezen zo onsterfelijk als de hedendaagse mens, indien hij maar niet de symbolen van zijn denken neemt voor de volle werkelijkheid...en gelooft in iemand die weldra tweeduizend jaar in de wereld getuigt dat Hij leeft en sterker is dan de dood ». Met dit gelovige getuigenis sluit hij zijn zoektocht af. Naar dit inzicht heeft hij ook geleefd en daarvoor zijn wij hem dankbaar.

In Heverlee is op 19 september 2006 voor Albert Poncelet het aardse schemerlicht gedoofd en is het volle Licht opgegaan. De humor waarmee wij ons hier behelpen is geweken voor de onuitsprekelijke Vreugde.

PATER JOZEF SCHROOTEN (1921-2006)

Geboren in Bocholt op 20 maart 1921 heeft pater Jozef Schrooten zijn landelijke afkomst nooit verloochend. Wie hem gekend heeft denkt daarbij spontaan aan zijn hobby : tuinieren. Er is evenwel veel meer. Zijn functioneren binnen de gemeenschap, zijn stijl van opvoeden, zijn religieus leven waren erdoor getekend.

Zo kroostrijk was het eerzame boerengezin van vader Leonard en moeder Elise Evens dat je wel op je tellen moet passen om Jefs plaats in de rij correct te situeren : nummer zes van negen kinderen, de vijf die bitter jong gestorven zijn niet meegerekend. Ja, die Limburgs-Kempense gezinnen van vroeger, naar onze

begrippen onvoorstelbaar groot en even onvoorstelbaar gelukkig. Als er dan eentje uit de hoop pater of zuster werd, dan waren de vreugde en de trots compleet. De twaalfjarige Jozef dacht vagelijk aan naar de missies gaan en belandde daarom in de Apostolische School van Turnhout.

Met een toen opmerkelijk vooruitstrevende opvatting over vroege verantwoordelijkheid worden de 'apostolischen' op hun latere taak voorbereid. Intellectueel blijven ze niet achter. Ze behalen mooie schooluitslagen aan het Sint-Jozefcollege, waar ze overdag zorgzaam omkaderd de lessen volgen. In 1939 komt Jef uit de humaniora en op 7 september meldt hij zich aan in Drongen.

Het volgende jaar breekt voor ons land de wereldoorlog uit en maakt de jonge rekrut met zijn jaargenoten alle lotgevallen mee van een noviciaat op de vlucht tot diep in Frankrijk. Na de terugkeer duurt het niet lang eer de voedselschaarste zich ook in de Oude Abdij laat gevoelen. De gevolgen blijven niet uit. In de ijzige winter 1942-43, frater Schrooten proeft dan van klassieke filologie, loopt de ziekenboeg vol met longzieken. Ondanks zijn stoere voorkomen raakt ook hij besmet met een zware pleuritis. Hij komt erdoor, echter niet ongehavend, zodat hij elke missionaristoekomst mag opgeven en zijn roeping een andere richting moet geven.

De filosofie cursus, 1943-45, ligt verspreid over achtereenvolgens drie locaties: Turnhout, Namen en Gedinne. Voor zijn stage, 1945-49, mag hij terug naar zijn oud-college. Hij is er in training als leraar van een

zesde (nu eerste) Latijnse klas, daarna als surveillant van de externen. Zo verloopt zijn eerste contact met wat een voorkeursapostolaat van de Sociëteit heet te zijn: de opvoeding van jongeren. Ze zal, nadat zijn eigen opleiding voltooid is, zijn hele verdere actieve leven vullen.

Zonder kleerscheuren spartelt hij door de theologie, 1949-53, in Leuven. Hij laat zich op 24 augustus 1952 tot priester wijden door de Indiase bisschop Nicolas Kujur. Een schooljaar, 1953-54, houdt hem op als lesgever aan het Berchmanscollege te Brussel. Dan rondt hij zijn jezuïetenvorming af met een derde noviciaatsjaar te Paray-le-Monial, bakermat van de Heilig-Hartdevotie in de zeventiende eeuw en waar het aroom van de godsvrucht is blijven hangen. Vrij kort nadien legt hij de laatste religieuze professie af op 2 februari 1956, maar dan staat hij alweer in Turnhout vóór een klas, gedurende vijf jaar.

In pater Schrootens leven is 1960 een scharnierjaar. In de grote vakantie krijgt hij van de provinciaal te horen dat hij verkast wordt naar Xaverius Borgerhout. Niemand, hijzelf het allerminst, kan op dat ogenblik vermoeden dat het zijn verblijfplaats wordt voor de rest van zijn levensdagen.

Verrijkt door ervaring opgedaan in de eerste humaniorajaren, de grammatica inferior 1 en 2, stijgt hij een trapje hoger op en krijgt hij een grammatica media, een vierde Latijnse, onder zijn hoede. Binnen het stramien van het schoolorganigram is er voldoende speling voor een bonte verscheidenheid in karakter en aanpak onder de leerkrachten. Om Jozef te typeren herinneren wij aan zijn sociale herkomst. Hij ziet zijn klas zoals een boer zijn akker, of een hovenier zijn tuin beschouwt. Wat komt daarbij kijken? Een deskundige blik, vertrouwen in de kiemkracht van wat hij zaait of plant, rekening houden met windrichting, zon en regen, standvastigheid in het labeur. Typisch voor een buitenmens is dat hij vasthoudt aan gewoontes en bij voorkeur beproefde paden bewandelt. Dat gaat perfect op voor onze leraar-pedagoog. Tegenover elke vernieuwing, hoe doordacht ook, hoe aantrekkelijk ook voorgesteld, staat hij huiverig. Opvoedkundige of didactische experimenten wantrouwt hij. Ze storen zijn onwankelbaar vertrouwen in een manier van handelen die haar deugdelijkheid generaties lang bewezen heeft en geen verdere aanbeveling, laat staan retouchering behoeft. Regelmaat, discipline, volharding zullen de jonge mens veilig

voeren naar volwassenheid en waarachtige 'zelfontplooiing'.

Pater Schrooten, rijzige gestalte, ernstig gezicht, straalt een onaantastbaar gezag uit. Een geducht leeraar is hij, degelijk, methodisch en veeleisend. Wie bij hem slaagt beschikt over een behoorlijke kennis van Grieks en Latijn, een stevige basis om ermee door te gaan. Een goede tuinier is er bijtijds bij om onkruid te wieden en wildgroei te snoeien. Tegelijk evenwel let hij op de tere plantjes, die zijn er altijd en overal, en hij besproeit ze met het milde regenwater van geduld en begrip. Kent u een boer die op zijn uren let? Het werk kan niet wachten en wat vandaag kan gebeuren moet dat ook. Het loont bovendien. Wat een rechtmatige fierheid en voldoening rijzen op in zijn gemoed wanneer hij merkt dat zijn gewassen voor spoedig gedijen en de jonge scheuten uitbotten. Met hart en ziel heeft Jef zich ingezet voor zijn knapen, lichting na lichting. Jonge boompjes nog, zo beweeglijk in de vlagen, maar die onder zijn wijze sturing en onverdroten stuwung elke dag toenemen in kracht en zelfstandigheid.

Nog binnen het schoolbedrijf maar buiten het leslokaal is pater Schrooten voorts actief als bibliothecaris (1960-70), adjunct-studieprefect (1984-91) en moderator van de Moederclub (1991-2003). Ook de oudleerlingen volgt hij op de voet. Stuk voor stuk opdrachten waarin hij zijn bescheiden én doeltreffend talent om leiding te geven ten dienste stelt van velen.

Een vooruitziende boer kijkt verder dan zijn eigen erf naar het landschap rondom. Dag in dag uit staat pater Jozef om zeven uur 's ochtends in de winterkapel aan het altaar. Zolang het enigszins kan, fietst hij elk weekend naar Deurne om er dienst te verrichten in de Sint-Rumoldusparochie. Je kan op hem rekenen. Door zijn vroegere rector-pastoor wijlen A. De Pelsemaeker laat hij zich inschakelen in het dienstbetoon voor de gemeenschap van Vietnamese vluchtelingen. Hij staat ze bij met taallessen en materiële hulp. Een uitlaatklep voor zijn gemiste missieroeping?

Het wordt tijd dat wij onze aandacht richten naar hetgeen zijn hele bestaan al als een zaadkorrel stiekem in de bodem van zijn ziel geduldig had liggen wachten en dat na zijn pensionering ongehinderd doorbreekt: het oerberoep van de eerste mens, tuinieren. Eindelijk kan hij zijn aangeboren talent, van huis uit meegekregen, ongehinderd uitleven. Het college bezit binnen zijn muren een smal lapje grond waarop je

met wat goeie wil bloemen en groenten kunt kweken. Hoe klein het ook is, gaandeweg krimpt het verder in, nieuwe gebouwen gaan voor, nietwaar. De oplossing ligt extra muros. Jozef schaart zich geestdriftig bij 'het Werk van den Akker', dat kavels volkstuin verdeelt onder liefhebbers-tuinders. Het aards paradijs is opnieuw ontdekt, 'Paradise regained'. Gewapend met hark en spade en voorzien van geselecteerd zaai-goed, ontpopt onze Jef zich tot een nieuwe Adam van vóór de zondeval. In zijn moestuin kweekt hij groenten en fruit, biologisch welteverstaan, die hij op geregelde tijden neerzet in de keuken, fier als een gieter. Behalve zijn huisgenoten verwerft hij ook personeelsleden met kwaliteitsproducten. Alnaargelang de seizoenen verfraait hij kapel en paterskwartier met verse bloemen, soms een echte weelde. Nog kortgeleden smukt hij de vensterbanken op de drie verdiepingen van de pas gerenoveerde voorgevel op met gloeiende geraniums. Voor hem is dat tuinieren meteen de gelegenheid om, op grond van diepzinnige gesprekken en uitwisselingen van deskundigen onder elkaar, vriendschap te sluiten met de vakgenoten-buren. Vriendschappen die als geen andere tegen weer en wind bestand blijven.

Verse groenten en fruit komen pas tot hun recht als ze op tafel staan. Zo zijn we aangekomen bij een ander aspect van Jozefs verdiensten: zijn plaats in de Xaveriusgemeenschap. Want niet enkel is hij een natuurwezen, hij is bovendien een onovertroffen huis(houd)elijke man. Honkvast om te beginnen, en klokvast. Wie dient er jarenlang, zonder dat iemand hem erom verzocht heeft, in de refter op en ruimt de tafels af? Wie doet de vaat na het middageten? Wie zet 's avonds, vooraleer de medebroeders hongerig binnenschuiven, soep en pap op het fornuis? Zijn gedienschtigheid strekt zich trouwens verder uit dan voedselvoorziening. Aangezien hij vlot de snoeischaar hanteert, waarom ook niet de kapperstondeuse? En zo knipt en verzorgt hij onder de middagrecreatie met professionele vaardigheid de uitgedunde schedelbegroeiing van zijn medebroeders. En zoals in een heus kapsalon worden hier de wereldproblemen besproken en desgevallend opgelost.

Hoeft het gezegd dat pater Schrooten op duizenderlei manieren zich bij iedereen hoogst beminnelijk maakt? Een man van weinig woorden, zeker bij toespraken of officiële plechtigheden. Op het eerste gezicht een beetje stuurs en afstandelijk, maar spreek

hem aan met een vraag of verzoek, op slag word je zijn gouden hart voelbaar gewaar.

Waar hij die onuitputtelijke dienstvaardigheid vandaan haalt, is voor niemand een geheim. Bij Onze Lieve Heer natuurlijk. Vroomheid zit er bij onze Kempenaar diep ingeheid en komt om de haverklap spontaan naar boven. Bidden betekent voor hem : omgaan met iemand die altijd luistert. Bidden rechttoe rechtaan, zonder omwegen. Geen mystieke hoogstandjes bij hem, geen levitatie of zo, hij blijft met beide voeten stevig op de begane grond. Men is geneigd erbij te denken : met de eenvoud en de deemoed van zijn naampatroon, de 'need'rig stille timmerman', wiens feestdag gevierd wordt op 19 maart, de vooravond van Jefs verjaardag. De huisgenoten zien hem meer dan eens in stil gebed voor het Allerheiligste of op en neer de gang afwandelen, een paternoster in de hand. Het gebedsleven in de gemeenschap gaat hem ter harte, vaak is hij daarbij de voorbidder. Deze zorg vindt haar bekroning in de stemmige ziekenzalving, vier dagen vóór zijn heengaan in het bijzijn van bijna alle huisgenoten en enkele vrienden. Hij doet er ook zijn woordje, beknopter nog dan gewoonlijk wegens zijn kortademigheid, én hoe treffend. Vanuit het bewustzijn van zijn zwakheid zegt hij simpelweg hoe dankbaar hij allen is met wie hij, binnen en buiten de Sociëteit, heeft mogen samenleven en van wie hij de warme steun heeft ondervonden.

De stijl van zijn laatste strijd beantwoordt perfect aan die van zijn leven. Wanneer hij verneemt dat zijn kwaal ongeneeslijk is, blijft hij opvallend rustig en kalm, zoals de landman die een donkere onweerswolk ziet naderen. Hij klaagt niet, hij wacht af. Jef is het leven niet beu, verre van, maar kom, het is goed geweest, het mag een einde nemen. En Jezus wacht op hem. Graag was hij in Borgerhout gestorven. Wanneer men hem thuis niet langer het nodige comfort kan verschaffen, vraagt hijzelf om naar Heverlee te worden overgebracht. Twee dagen later sterft hij er, in heldere overgave, op 11 september 2006.

Zijn uitvaart echter krijgt hij in zijn geliefde Xaveriuskerk, waar hij elke tegel weet liggen. Het foldertje met de te zingen liederen is vooraan verlucht met een gravure : de verzezen Heer die aan Maria Magdalena verschijnt in de tuin nabij het graf, met een spade in de hand. Een schitterende vondst en fijne attentie voor wie Jozef Schrooten geweest is en zoals wij hem hebben gekend. De dichteres Ida Gerhardt heeft een ge-

dicht met de titel *Christus als bovenier*, geïnspireerd door een schilderij van Rembrandt. Het eindigt aldus :

*o Kinderdroom van groen en goud –
géén die ontnam wat ik behoud.*

*De laatste boven naderen schier
en ijler wordt de ochtend hier.
Hij is de bovenier.*

PATER EMILE SOMERS (1921-2007)

« Ik heb alleen maar mensen gekend die van mij hielden en van wie ik hield. Ik heb alleen maar goedheid van hen mogen ervaren. Vandaag beloof ik jullie dat ik een priester zal zijn die heel goed is voor al degenen die ik op mijn weg ontmoet. Ik heb immers het recht niet hard en ongevoelig te zijn ». Deze woorden die de pas gewijde priester uitgesproken heeft bij zijn 'eremis', mogen als motto gelden voor zijn hele leven. Ze tekenen zijn diepste geaardheid. Telkens weer ontvallen ze hem op de scharniermomenten van zijn loopbaan, en ze staan te lezen op zijn bidprentje, een betere tekst is nauwelijks denkbaar.

Eigenlijk is Emile Somers aan het inlossen van deze dure belofte begonnen voordat hij ze had uitgesproken. Te Mechelen geboren 10 oktober 1921, ingetreden te Drongen 9 september 1941, loopt de kleine, vinnige aankomeling op het noviciaat in de

kijker door zijn behulpzame aandacht voor iedereen en zijn hartverwarmende hartelijkheid. Hij behoort tot 'de vuurvreters', die nooit uitgepraat raken over 'de heerlijkheden van Gods genaden' (titel van een boek van Scheeben, destijds aanbevolen lectuur voor novicen) en ver doorgedreven ascese. In 1941-43 krijgen we bijzonder harde winters en...heel spaarzaam toebedeelde 'schlamm'-verwarming, op zich al een boetedoening. Goed om onze jonge recruten te testen, moet de novicemeester geoordeeld hebben. Emile doet er nog een schep bovenop. In de bitterste kou loopt hij met onbedekte handen vrolijk in de tuin rond. Het gevolg laat zich raden : deerlijk opgezwollen en gekloven vingers. Fraterke Somers toch !

Na de eerste geloften blijft hij nog twee jaar aan de Leieboorden om klassieke talen te bestuderen. Legerdienst is er in die oorlogsjaren niet bij, zodat hij in 1945 met enkele Vlaamse medebroeders naar Nijmegen mag om er zich in de filosofie te laten inwiden. Drie jaar duurt dat, dan komt er de stagetijd aan. Hij brengt die door in Bukavu, toen nog Costermansstad. Het college OLV ter Zege is tweetalig en, met een Belgisch leerprogramma, bestemd voor de zoons van de Belgische kolonisten. Onder Somers' collega's treffen we Etienne Van der Straeten aan, een paar jaar geleden bij ons gestorven. Die zal zo goed als zijn hele leven in Bukavu verblijven, een echte Afrikaan. De verdere opleiding verloopt normaal met de theologie in Leuven 1951-55. Hij behaalt dezelfde graad van licentie als tevoren op de filosofie. De nuntius in Brussel, monseigneur Forni, is het die hem op 22 augustus, feest van Maria Koningin, 1954, een speciaal Mariajaar, tot priester wijdt. Daags vóór de wijding komt zijn vader hem opzoeken : « Jongen, besef je wél wat die wijding morgen inhoudt ? Weet je, als je twijfelt, thuis ben je nog even welkom, zonder dat wij je iets verwijten ». Prompt komt het antwoord : « Papa, Jezus is echt de moeite waard ». « Als dat zo is, zét dan de stap, er is weinig in de wereld de moeite waard », en hij zegent zijn zoon. Dan vervolgt hij : « Morgen is het andersom, dan zitten ma en ik op onze knieën om jouw zegen te vragen ». En zo geschiedt. « Mijn kleine, stamelt moeder, nu geef je ons mét je zegen de grootste vreugde van ons leven ».

Afwijkend van het normale tijdschema voor de vorming is hetgeen hem in 1955 wordt opgedragen, wegens personeelsschaarste aldaar : terug naar Bukavu, andermaal klasleraar van een Latijnse zesde (nu eer-

ste) klas plus moderator van de 'Equipe Notre-Dame'. Opnieuw is Etienne er zijn collega. In 1958-59 even een wip heen-en-terug naar Europa voor het derde proefjaar in het Oostenrijkse Sankt Andrä-im-Lavanttal, onder instructor de Nederlander Piet Heymeyer en met onafscheidelijke lotgenoot ...Etienne, graag meegenomen. Zijn laatste plechtige professie zal Emile doen in 1960, en wel in Lubumbashi, maar dan zitten we al volop in zijn Afrikaanse loopbaan.

Deze omvat diverse fasen. Père Somers is de enige Vlaming die afwisselend in drie provinciehoofdsteden heeft gewerkt : Bukavu 1948-51, 55-58, 87-95 ; Lubumbashi (Elisabethstad) 1959-76, 95-99 ; Kisangani (Stanleystad) 1976-87. Eenmaal het laatste proefjaar voltooid belandt hij dus in Lubumbashi. Hij vervult er achtereenvolgens, soms gelijktijdig, verschillende functies. Huiseconoom, moderator van *Mouvement familial*, godsdienstleraar aan het Internationaal Instituut en lyceum Kiwele, aalmoezenier van de *Jamaa*-beweging, pastoor in de kapel St.Guillaume, parochie voor spoorarbeiders en -bedienden, pastoor van de parochie *Mama wa Mkombozi*. Hier lassen we een parenthesis in over *Jamaa*.

Jamaa (=familie, gezin) is een geesteskind van de bekende en nogal omstreden filosoof Placide Tempels o.f.m. Zijn boek *La Philosophie bantoue* met als kernbegrip 'la force vitale' werd in heel Afrika gelezen. Het heeft een aanzienlijke invloed uitgeoefend op Présence Africaine, de culturele beweging rond Alioune Diop. Al langer heeft Tempels door dat onze gebruikelijke aanpak van kerstening niet past bij de Afrikaanse volksziel. Vandaar allerwegen een zekere malaise : zo ontzaglijke inspanningen en zo betrekkelijk weinig resultaat. Tempels adviseert dat de missionaris zich in die ziel inleeft en van dáár uitgaat om behoedzaam in de Blijde Boodschap in te leiden. De zwarte is een mens van relaties, de clan, de stam. Ons westers ideaal van geëmancipeerde onafhankelijke zelfstandigheid is hem een gruwel, hij gaat er gewoon kapot aan. Die alleen heilbrengende samenhangsbehoefte fundeert Tempels in de christelijke Drievuldigheidsleer. De Vader wezenlijk één met de Zoon, en de Geest de band tussen beiden. Anders gezegd, Johannes achterna : God IS Liefde. De theoloog koppelt Maria's rol, onmisbaar voor het mensenhart (de verhouding moeder-kind) onmiddellijk daaraan vast. Voor de Afrikaanse vrouw werkt dat laatste waarlijk bevrijdend. Ook de Kerk is hier op haar plaats : is ze

niet Jezus' bruid en een moeder voor ons? Al deze elementen grijpen in elkaar en spreken de Afrikaan sterk aan. Die heeft trouwens een broertje dood aan notioneel denken en gegoochel met abstracte begrippen. Daarentegen beléeft hij alles met een ongelooflijke directheid en vitaliteit. Niet alleen probeert Tempels zijn intuïtieve inzichten ingang te doen vinden bij zijn collega's, hij past ze meteen toe. De resoluut nieuwe aanpak slaat wonderwel aan. Hier ligt het debuut van de charismatische beweging *Jamaa* in 1953. Later heeft ze navolging gevonden over heel Congo, ook in de vorm van christelijke gemeenschappen. Emile raakt er spoedig mee bekend en is er met huid en haar voor gewonnen. Hij bestudeert haar troeven en haar gevaren. Haar troeven: een onmiskenbare vruchtbaarheid voor het bredere kerkleven, voor een huwelijks- en gezinsspiritualiteit en de positie van de vrouw, een verhelderende en existentieel beleefbare Triniteitsleer, toch een (miskend) kernstuk van ons geloof. Voor de beperktheden en mogelijke gevaren is Emile niet blind: esoterisme en sektevorming, onverschilligheid tegenover de juiste leer of onzalig eclecticisme, een verkeerd begrepen seksualiteit als enige en voldoende vorm van affectiviteit en liefde. Zeker plaatselijk heeft Emile een tegelijk leidende, bevorderende en kritisch louterende rol gespeeld in deze authentiek Afrikaanse *Jamaa*-beweging.

Als parochiepriester is baba Somers, zoals de naam aanduidt, een ware 'pastor'-herder voor zijn kudde. Mensenkenner en -vriend, zwierig in zijn optreden, ijverig liturgist en catecheet, open voor nieuwe ideeën en methodiek. Inzonderheid voorstander en pleitbezorger voor het schenken van vertrouwen én verantwoordelijkheid aan de leken-medewerkers. Scherp ziet hij in dat de toekomst van de kerk in die richting ligt.

Met zijn overplaatsing naar Kisangani in 1976 zet een officiële fase in. Eerst vicaris 1976-77, daarna secretaris-kanselier van aartsbisshop Fataki 1977-86. In deze functie vertrouwt deze hem een vererende opdracht toe: het dossier voor de zaligverklaring van zuster Anuarite Nengapeta voorbereiden. Deze inlandse religieuze werd 1 december 1964 tijdens de troebele jaren na de onafhankelijkheid in Oost-Congo door Simbarebellen vermoord. De woestelingen waren overal aan het plunderen gegaan, terwijl ze de bevolking terroriseerden, tientallen blanke priesters, zusters en broeders missionarissen onder wie bis-

schop Wittebols ombrachten. Toen vielen ze ook het zusterklooster binnen. Zuster Anuarite weigerde haar lichaam prijs te geven aan hun ontketende drift. Zietogend schonk ze vergiffenis aan haar moordenaars. Dat dossier is een kolfje naar Emiles hand, en jawel, in 1985 is het zover. Paus Johannes-Paulus II onderneemt een tweede Congoreis om de heldhaftige martelares, de eerste Congolese vrouw, zalig te verklaren. Emile is in de wolken. Hij beleeft een hoogtepunt van troost en ontroering in zijn apostolisch leven. Het is of hijzelf op slag in de hemel is opgenomen. Anuarite zal hem blijven vergezellen op zijn levensweg.

Terzelfdertijd is baba Somers professor op het groot-seminarie en geestelijke begeleider van de seminaristen. Na zijn dood is er meer dan één rouwen dankbetuiging aangekomen van zwarte priesters, door hem gevormd. Ze zijn vol lof voor zijn wijsheid en doorzicht, het meest nog voor zijn geestelijke levenstonus. Die manier van hem waarop hij de mis celebreeerde, de psalmen uit het brevier voor zich uit prevelde en 's avonds bij het invallen van het nachtelijke duister op en neer wandelde terwijl de kralen van zijn rozenkrans door zijn vingers gleden! Zonder aarzelen noemen ze hem een heilig man, sommigen zelfs een achttien karaats mysticus. Wis en zeker, zijn invloed is doordringend en achteraf duurzaam gebleken.

In 1987 vangt zijn derde periode in Bukavu aan. Nadat hij twee jaar heeft vertoefd op het retraitehuis Amani als schrijver en begeleider in de Geestelijke Oefeningen, verhuist hij naar het college Alfajiri (=dageraad), het voormalige OLV ter Zege waar hij krek veertig jaar vroeger in 1948 begonnen is. Alweer staat zijn goede vriend Etienne hem op te wachten. Emile volgt hem zelfs op als pastoor op de parochie Saint-Pierre Claver. Zijn toespraak bij zijn aanstelling is velen in de oren blijven hangen. Eerst herinnert hij aan zijn roeping tot en met de gevleugelde woorden vooraan in deze levensschets aangehaald. Vervolgens trekt hij de lijn door: «Eens te meer ben ik vandaag omgeven door goedheid en liefde. Intussen ben ik een priester op leeftijd geworden. Ik herinner me echter dat 'priester' komt van 'presbyter', dit is bejaarde, oudste. Het priesterschap is wellicht het enige beroep waarin men bekwaam wordt naarmate men ouder wordt, en wijzer, en vooral groeit in een meer intieme relatie met Jezus Christus. En dit laatste is het enige dat echt belangrijk is ».

De goedheid, eerste punt in Emiles programma, vertoont twee aspecten. Het mooie aspect is dat hij het leven altijd van de gunstige kant bekijkt. Medebroeders ontdekken in die houding het Ignatiaanse 'God zien in alle dingen'. Zo kon hij aan tafel doodleuk opmerken : « Kijk es hoe die vis ons toelacht ». In alle spijzen vindt hij evenveel smaak, ook in die van mindere kwaliteit : « Lekker hm hm, hoe gul de natuur toch is ! » Iemand typeert hem zo : « Hij had de blik van God bij de schepping : die vond ook alles 'tov', goed, zelfs zéér goed ». Emile deinst er niet voor terug, in zijn huisgenoten van alledag heiligen en engelen te ontwaren : « Saint Hubert, geef me het zout eens door ! » of « Oh Wilfried mon ange, wat ben je goed voor mij ». Iets Franciscaans kunnen we hem niet ontzeggen.

De keerzijde van de medaille ? 'Goed zijn' interpreteert Emile op een eigen manier, onbepakt en onge-reemd. Zo onder meer als : alles weggeven, niets voor jezelf bewaren. Dat doet hij met zijn talenten, zijn tijd en met zijn ...geld. Hij kán gewoon niet 'nee' zeggen, wie ook wat ook en wanneer of waar ook vraagt. Bijvoorbeeld tegenover bedelaars, en ze hebben het gauw door. Ze achtervolgen hem en drijven hem in het nauw. Een voorbeeld kan dat verduidelijken. 'Lange tijd heb ik me afgevraagd, aldus een oud-student, betrokken in het jongerenpastoraat, is die man nu grenzeloos gul of mateloos naïef ? Schaamteloos laat hij zich uitbuiten, het steekt de ogen uit. Jongens spreken met elkaar af om hem erin te luizen en zijn centen af te luizen. Ofwel merkt hij het niet, ofwel wil hij het niet merken'. Hem waarschuwen helpt geen zier. Zekere dag betrapt men twee misdienaars op heterdaad terwijl ze geld aan het roven zijn dat bestemd is voor de armen. Direct dóórsturen, klinkt het algemeen verdict. Tot baba Somers verschijnt en het voor de rakkertjes opneemt : « Denken jullie werkelijk dat wij die snaken er uit moeten gooien ? Dat geld hoort de armen toe, akkoord, maar ze hebben het juist genomen omdat ze doodarm zijn en niets te eten hebben. Nee, we moeten ze bij ons houden. Zo zullen ze ondervinden dat 'le bon Dieu' van hen houdt, ook al zijn ze arm en behoeftig ! » Raak daar eens wijs uit. Een verre weergalm van zijn voornemen « Ik heb het recht niet hard en ongevoelig te zijn » ? Een laatste en korte periode, 1995-1999, in Lubumbashi. Hij verstrekt er voorts geestelijke begeleiding, blijft een pastoraal maandblad in het Swahili redige-

ren en in vierduizend exemplaren verspreiden. Enkele maanden wordt hij zelfs vice-overste van de communiteit. Niettemin wordt iedereen gewaar, en met de dag duidelijker, dat zijn krachten opgebruikt zijn. De man loopt al aardig naar de tachtig. In 1999, niet zonder een innerlijke strijd, zwicht hij voor de noodzaak naar België terug te keren. De behandeling van een ontwrichte kunstheup is het begin van een reeks verwickelingen, die eindigen met vijf weken kunstmatig onderhouden coma. Eenmaal weer bij bewustzijn wordt hij opgenomen in de ziekenboeg van ons huis te Heverlee. Aanvankelijk nog redelijk bij de pinken, vooral als men hem in het Swahili aanspreekt, begint na enige tijd zijn geest af te dwalen en weg te deemsteren. Rustig is hij op 19 mei 2007 vertrokken, terwijl hij nog aan tafel zit, voor zijn laatste safari, hemelwaarts. Tot weerziens, baba Emile.

BROEDER JAAK SOMERS (1919-2006)

Voor niet weinig medebroeders in Vlaanderen is broeder Jaak (meestal Sjaak gespeld) Somers vrijwel onbekend, hoewel hij na zes maanden postulaat in onze provincie te Drongen is ingetreden op 9 maart 1938. Dat komt doordat hij al kort na nieuwjaar 1950 naar de Ranchimissie is vertrokken. De enkele keren dat hij met vakantie is teruggekeerd, verbleef hij bij zijn familie in Noord-Brabant, Nederland. Degenen die hem

gedurende of vlak na de oorlog hebben gekend, herinneren zich best die joviale jongeman met zijn gulle lach, een plaaggeest nooit om een geintje of een poets verlegen, technisch onderlegd en niet bang om zijn mouwen op te stropen voor welk karwei ook.

Hoe Sjaak uiteindelijk in Ranchi is neergestreken is een verhaal op zich. Op 17 september 1919 werd hij geboren in Waalre bij Eindhoven, als de benjamin van acht kinderen. Thuis, op school en God weet waar na de lesuren, een wakker baaske. In een kinderrijk gezin is de jongstgeborene, het kakenestje zoals men bij ons zegt, vaak het troetelkind van moeder en de zussen, en tegelijk, en dat was hier zeker het geval, het dappere kleinduimpje dat zich kranig en vooral listig handhaaft tegenover de struise oudere broers. Zijn snater staat nooit stil en bezorgt hem het koosnaampje in het sappige Brabants dialect « ons Lullebulleke ». Zaterdag is het grote wasbeurt voor het gezin. Hij legt het zo aan dat hij als eerste in de tobbe plonst, tegen de regel in die de oudsten de voorrang geeft. Allerlei lekkers of fruit, veilig afgeschermd in een getraliede voorraadkast, vist hij er toch uit, desnoods door de begeerde buit eerst tussen de mazen heen in stukjes te snijden. Een handige bliksem !

« Ik doe het niet meer ! » roept Lena tegen haar moeder. Als oudste van de troep helpt ze mee in de oppas van de jongsten. « Dat is nu de zoveelste keer dat onze Sjaak met een gescheurde schort thuis komt ». Wat nu weer ? Hij is blijven haperen toen hij door een heg kroop. Goed, na wat gefleem raakt de schort toch verstoeld. Bleef het nog bij kledingsstukken. Zekere dag wil hij uit populierenhout een fluitje snijden. Het mes schiet uit, zijn handpalm helemaal opengehaald. Geen kik geeft hij. Schuld bewust gaat hij zich verstoppen achter in de tuin, Adam na de zondeval. Totdat Lena tegen de avond hem roept om hem zijn dagelijkse wasbeurt te geven. Bij de pomp schrobt ze zijn hoofd en schouders. « Vooruit ! nu je handen ! » Hij sribbelt tegen. « Moeder, kom eens kijken. Nou snap ik waarom de schavuit de hele middag niet te zien of te horen was. Jongen, jongen toch ! Vlug naar de zusters van het Wit-Gele Kruis ! »

Vraagt iemand hem wat hij later wil worden, dan is zijn antwoord steevast « Pastoor ! ». Daar had hij zijn redenen voor. Met een kosten als vader is hij al vertrouwd met sacristielucht. Elke morgen dient hij de mis in het klooster. Na afloop wacht hem een kop

hete chocolademelk, waar alleen zusters het geheim van kennen, met een speculaas. Als dát een misdie naar al toevalt, wat dan een pastoor ! Op een dag heeft onze pientere snaak met klerikale aanleg een boek in handen gekregen over de missie onder de Eskimo's. Stel je voor, om het geloof te verbreiden verplaatsen de missionarissen zich per slee. Vooral de honden ervóór spreken tot zijn verbeelding. Is dat niet iets voor mij ? Gods wegen zijn onnaspeurbaar. In plaats van het barre Alaska wordt het later het tropische India. Maar de honden zijn gebleven : waar hij verschijnt, kwispelstaart er zo'n lieverd in de buurt. Noord-Brabant en Nederlands-Limburg behoorden toen tot het grensoverschrijdende recruteringsveld van de Apostolische School in Turnhout. In deze instelling werden prille missionarisroepingen opgevangen, uitgetest en opgeleid. Zo komt de twaalfjarige Sjaak in 1931 er terecht. Een jonge pater raadt hem aan om, liever dan de begonnen humaniora uit te zitten, zich liever als broeder aan te melden in Drongen. Dat valt best mee. Een mensenleven later, al doodziek, herinnert hij zich als van gisteren, hoe de novicemeester hem destijds tot de voorbeeldigste novice van het hele stel had uitgeroepen. Voor die onthulling gaat hij in zijn ziekbed rechtop zitten.

Na de geloften in 1940 blijft hij ter plaatse als manuductor (werkleider). Deze functie herhaalt zich in Turnhout 1943-44, Aalst 1948-49 en andermaal Drongen 1949-50. Tussendoor is hij ziekenbroeder op O.L.V.Antwerpen in 1942-43 en 44-48. Aan deze verplaatsingen zijn de bezetting en de naoorlogse restauratie beslist niet vreemd. Tegen 1950 is de toestand gestabiliseerd, ook de internationale betrekkingen. India staat op het punt een onafhankelijke natie te worden. Hij mag en kan vertrekken, hoera ! « Niet huilen, moeder, tot in de hemel ! » Destijds vertrok je eens en voorgoed.

Zijn eerste post is een zware opgave, een soort testcase. Slaagt hij hierin, dan mag je alles van hem verwachten. Op Xavier's College (universiteit) in Ranchi wordt hij amanuensis in het scheikundelab én personeelschef met een brigade dienstpersoneel onder zich. Schitterend doorstaat hij de proef. Tevens verricht hij dienst in het St.John's studentenconvict en oefent hij het ambt uit van huismeester in het gastenverblijf. In minder dan geen tijd kent iedereen die vrolijke kwast, soepel als niet één en navenant hulpvaardig. Hij papt aan met ieder die hij tegenkomt. Na de

dagtaak tref je hem constant aan op de sportvelden, tussen de studenten. Sport is zijn hoogste troef. Man, wat kan die kerel voetballen ! Vooral als linksbuiten munt hij uit : vlug op de bal, een hazewind langs de lijn en geducht hoekschoptrapper. Weldra is zijn reputatie gevestigd : de beste shotter van de stad. De erenaam die de jongens hem spontaan toekennen duidt precies aan wat ze in hem zien. Ze noemen hem 'onze mama'. In het Hindi betekent 'mama' 'oom', de oudste broer van moeder. In familieverband bekleedt mama de voornaamste plaats. Hij houdt alles in de gaten, geniet een onbetwistbaar gezag, is beschermheer en toeverlaat bij wie je altijd terecht kunt. Er is geen mooier compliment of eerbetoen.

Als minister van de s.j. gemeenschap bewaakt hij het huis en houdt hij het huishouden draaiende. Eens bezorgt hem een loslopende os (wij zijn in het land van de heilige koe) hem danig veel last. De onverlaat doet zich te goed aan de groenten in de tuin en trapelt 'en passant' de bloemperken kapot. Wacht maar, mama zal hem mores leren. Hij weet het rund te vangen en spant hem in vóór de ossekar van het bedrijf. Na een week stelt hij de dief weer op vrije voeten. Nooit heeft deze zich nog laten zien.

Na twintig jaar kan hij eind 1969 voor het eerst enkele maanden vakantie nemen in Nederland. Ze zijn hem ten volle gegund. Voor hemzelf en de hele familie een memorabele tijd. Zijn verschijning op Schiphol is al sensationeel : zijn broek sloddert om zijn kuit, zijn schoenen lijken wel slagschepen. In Bombay heeft hij zijn tropenplunje met een terugkerende medebroeder omgewisseld voor een keurig Europees herenpak, maar ja, mensen verschillen wel eens van maat en omvang. Bij het zien van de familie die hem staat op te wachten schatert hij het uit en floep ! daar glipt zijn tandprothese uit zijn mond. Gelukkig vindt hij, eenmaal thuis, een uitstekende kleermaker en dito tandtechnicus onder de vrienden. Hij trekt van het ene gezin naar het andere zonder er een over te slaan. Overal omstuwen hem de al die jaren bijgekomen neefjes en nichtjes. Hij leert ze zingend optellen in het Hindi en gaat hij aan het vertellen, dan hangen ze aan zijn lippen. De eeuwige grappenmaker fantaseert erop los : « Eens was ik per fiets op tocht in de rimboe, ver weg van de bewoonde wereld. Plots, platte band. Wat nu gedaan ? Wijd in de omtrek geen levende ziel te bekennen, behalve, in een modderpoel, een troep krokodillen, brr. Ik sluip

dichterbij en ga op de loer liggen tussen het oeverriet. Als moeder krokodil even de andere kant opkijkt, gris ik een jongske weg, hol ermee naar mijn fiets en sjoer het vliegensvlug vast rond de velg. Zo kon ik mijn reis vervolgen ». Zijn jeugdige toehoorders knippen de ogen van opwinding en ontzag.

Pas is hij terug in Ranchi of er wordt op de deur geklopt. Pater provinciaal biedt hem een nieuwe job aan : Loyola High School in Kunkuri. Zonder dralen pakt hij zijn spulletjes bijeen, dat is zó gebeurd, en weg is hij. Lang echter blijft hij niet in Kunkuri. John van Emmerik, een landgenoot, heeft dringend een helper nodig, een met veel praktische zin, om enkele landbouwprojecten in Gholeng op te starten. Kunkuri afgeblazen, het wordt Gholeng en met evenzoveel enthousiasme. Overeenkomstig deze en zijn volgende standplaatsen zal broeder Somers in april 1992 naar de nieuwe s.j. provincie Madhya-Pradesh worden overgeschreven, evenals dat in 1956 gebeurd is van onze provincie naar die van Ranchi.

In Gholeng herhaalt zich wat zich in Ranchi en Valkenswaard heeft afgespeeld : het jonge volkje belegt hem, de jolige verteller, de sportkampioen. Hij wijdt ze in in de knepen van het vak, leert ze voetballen en zwemmen en... de hansworst uithangen. Hij is hier evenwel niet gekomen om de jeugd te amuseren. Er is werk aan de winkel. Vlug heeft hij door dat het kernprobleem in de streek het tekort aan water is. Nu weet eenieder dat Nederlanders en waterbeheer beste maatjes zijn. Zo ontwerpt onze duizendpoot een reeks 'waterprojecten' en roept daarbij de financiële hulp in van een bijzonder edelmoedig thuisfront. De hele familiestam wordt gedurende jaren gemobiliseerd, bijgestaan door de PMC (missiebond) van Valkenswaard en Waalre die wat gulheid betreft niet willen achterblijven. Weldra zie je her en der in de streek van Gholeng het water gutsen uit nieuw geïnstalleerde pompen, volgelopen putten en tanks krioelen van vis, kanaaltjes en geulen de velden bevoeien. Een dwangidee, dat water ? Sjaaks doorslaggevend argument én credo luidt : « Met water kun je alles : het land bewerken, de dieren drenken, rijst en groenten telen, 'oe eigen en oe kleren schoonekes wassen' en ...achteraf een heerlijk kopje thee zetten ».

Tussendoor moeten wij zeker melding maken van een hobby die hij beoefent overal waar hij neerstrijkt : de muziek. De stoere, kloeke soorten genieten zijn voorkeur : trommelen en op de bugel blazen. Geregeld

geeft hij opwekkende deuntjes ten beste bij de aftrap van een match, tijdens een huldiging of gewoon bij het morgenkrieken een aubade om de hanen vóór te zijn en de studenten uit hun luie bed te doen opveren. Hij schaft instrumenten aan en zet heuse fanfares op poten, evenals hij voetbalteams met aangepaste shoes en kleurige shirts in het leven roept. Bestaat er iets meer hartverheffend dan een troep dappere kerels keurig in rijen marcherend onder tromgeroffel en bazuingeschal? Zelfs cassettebandjes met oerhollandse schlagers ('Daar bij die molen...' of het Wold-reselied) komen eraan te pas.

Het hoogtepunt van zijn vakmanschap en zijn prestaties moet nog komen. St.Xavier's in Ambikapur, waar hij in 1979 arriveert, aangesteld tot superintendent (hoofdopzichter-directeur) van Loyola Hostel. Onder zijn bewind wordt het gebouw met vier woonblokken uitgebreid, goed voor ruim driehonderd studenten. Een reuzeonderneming: plannen uittekenen, stenen en dakpannen bakken, het metselwerk controleren, de inrichting binnenshuis. Nooit had hij dat tot stand kunnen brengen zonder de onafgebroken toevloed van steun uit het moederland. De Miva en de Rabobank springen bij en helpen hem aan vervoer: motorfietsen, een bestelwagen. Zo voltrekt zich het ware missiewerk, de hele gemeenschap is erbij betrokken. Niet alleen met mortel en bakstenen bouwt hij. Dagelijks levert hij een leeuwendeel in de geestelijke opbouw van zijn community, attent als hij is voor eenieders behoeften en successen, ups and downs. Op soortgelijke, weergaloze wijze bezielt hij de studentengemeenschap. Wat ze voelen tegenover hem schommelt tussen verering en warme genegenheid. De onontbeerlijke tucht handhaaft hij moeiteloos met als toegevoegde waarde een ronduit prettige sfeer. Met elke student onderhoudt hij een persoonlijk contact. De behoeftigen onder hen stopt hij wat extra toe, de onnadenkende dwarsliggers zet hij weer op het goede spoor, voortdurend moedigt hij aan en hij troost bij tegenslag. In de volle betekenis van het woord is hij ook hier Brother Mama.

1979 brengt bovendien een voor hem en nog anderen onvergetelijk evenement. Zijn oudste broer Jan en jongste zus Marietje met haar echtgenoot Gerrit op bezoek. Vorstelijk is het onthaal. Hun 'blijde intocht' maken zij in een gouden koets? nee, nog sterker, in een vliegtuig, vervaardigd uit buigzame latten en stevig bordpapier. Ze zien zich omringd

door dansende, joelende kinderen. Ze kijken hun ogen uit. Ongelooflijk wat ons Lullebulleke en Ome Sjaak heeft verwezenlijkt! Eenzelfde 'staatsbezoek' in 1999. Om zijn tachtigste geboortedag te gedenken komt alweer Marietje, nu met dochter Corny en schoonzoon Ger over. Deze beiden kennen de reisroute, ze zijn er al vaker geweest. Ditmaal is het toch speciaal. Plechtige dank- en jubelmis, met als voorganger bisschop Swami Patras Minj s.j. Onder het aanwezige kerkvolk een pak medebroeders, zusters van diverse pluimage en tal van personeelsleden. Zie onze jarige daar tronen, een door en door gelukkig man. Wanneer men hem polst over zijn toekomst, bekent hij onomwonden: « Nederland waar mijn wieg stond was en blijft me dierbaar, maar India is nu mijn nieuwe vaderland. Hier wens ik te sterven en te worden begraven ».

Zijn wens is in vervulling gegaan. Maar vóór het zo ver komt moet Mama nog door een donkere tunnel. Het begint die bewuste dag eind 2001. Bij zijn dagelijkse wandelingetje na de middag vindt hij plots de weg huiswaarts niet terug. Een buurman merkt dat er iets misloopt en brengt hem onmiddellijk naar het college. Sindsdien gaat hij nooit meer alleen op stap, hij durft niet. Gaandeweg raakt hij nog meer sporen bijster, al laat hij zijn wandelstok niet los. Hij voelt zich onveilig, behalve op zijn kamer, in de kapel en de refter en daarmee al. Wel kan hij zich binnen die perken redelijk goed behelpen. De diagnose luidt: Alzheimer. Soms leidt iemand hem naar zijn tevoren zo geliefde sportvelden. Dat rennen rond de piste vindt hij, de felle hardloper van weleer, maar een flauwe bedoening. Voetbalspel echter volgt hij nog met een zekere belangstelling. Aan tafel zit hij vaak gebogen in denkende houding, alsof hij erover piekert: hoe raak ik uit dit straatje zonder end? Het meeste is hij vergeten. Niet de namen van broers en zussen. Niet dat vader schilder was en koster met een krachtige stem. Om deze luciditeit te onderstrepen zingt hij samen met een medebroeder het Latijnse 'Tantum ergo' van buiten. « I totally lost my mind », excuseert hij zich murmelend voor al wie het horen wil, dus toch nog een zeker besef van zijn toestand. Evenals er af en toe iets opflitst van zijn spitse geest en humor. Niet de minste klacht, het is allemaal goed zoals het is. Zijn 'beste' momenten zijn de eucharistie en het gemeenschappelijke avondgebed. Na de mis blijft hij rustig zitten in de kapel, tot iemand hem

wegroept om te komen ontbijten. Klaarblijkelijk vindt hij hier de Kracht waaruit hij levenslang overdadig heeft geput en die hem nu blijft terwijl al de rest verglijdt.

Op 31 oktober 2006 is hij gestorven in het Holy Cross ziekenhuis van Ambikapur, waarheen hij 's morgens was overgebracht. Uitgerekend op die dag viert de Sociëteit van Jezus het feest van Sint Alfonsus Rodriguez, een broeder en schutspatroon van onze broeders. Die is het, vermoeden we, die voor Sjaak Mama Somers de hemelpoort heeft opengemaakt. Voor zijn lijfspreuk *Keep smiling* heeft hij voortaan een heel sterk, eeuwigdurend motief.

PATER RAYMOND UYTENHOVE (1910-2007)

Met pater Raymond Uyttenhove verdwijnt de nestor van onze provincie. Geboren in Gent 18 augustus 1910, overleden in Drongen 16 augustus 2007, heeft hij dus de 97 jaar net niet bereikt. Een wondere man en een wonder leven, niet alleen om zijn lange duur, maar nog meer om de ongewone wendingen die zijn curriculum heeft genomen.

Het is anders tamelijk normaal begonnen. Na de lagere school én vormsel op het Sint-Barbaracollege

van zijn geboortestad volgt hij vanaf 1923 de Latijns-Griekse humaniora aan het Collège Notre-Dame te Namen en aan het Collège Saint-Paul in Godinne. 23 september 1930 treedt Raymond bij ons in te Drongen. Na noviciaat en eerste geloften blijft de frater ter plaatse om één jaar de lessen van klassieke talen ijverig bij te wonen. Van 1933 tot 35 studeert hij filosofie in Egenhoven bij Leuven. Vervolgens maakt hij kennis met ons collegewerk. Dat doet hij als surveillant van de kleine externen aan ons college van OLV Antwerpen (1935-38), plus catechismuslessen op de lagere school. Aan Sint-Jozef Turnhout wordt hij belast met het toezicht bij de middelbare internen en met geschiedenislessen in de zesde (nu eerste) Latijnse klassen (1938-39). Als telg van een talrijk gezin ontsnapt hij aan legerdienst, mobilisatie en krijgsgevangenschap, waarvan de meeste generatiegenoten hun part en deel krijgen. Dat verklaart waarom hij zonder hapering in Leuven aan de theologie (1939-43) kan beginnen. Op 24 augustus 1943 ontvangt hij de priesterwijding van bisschop Carton de Wiart. Pater Provinciaal John Janssens, de latere generaal-overste, assisteert hem bij zijn 'praemittiae' (eerste mis), terwijl broer Charles fungeert als acoliet. Direct na de theologie verricht hij het laatste proefjaar (1943-44). Aangezien de oorlog volop woedt, blijven degenen die in aanmerking komen, in het land en wel te Drongen, onder instructor Jules Heyrman.

Zijn eerste post als gevormde pater wacht hem op het Sint-Barbaracollege in Gent, waar hij zijn eerste broekje op de schoolbanken heeft versleten. Nu staat hijzelf vóór de klas en doceert hij godsdienst in verscheidene klassen van de voorbereidende afdeling en voor het personeel. Hij trekt vaak de stad in voor een of ander dienstwerk. Dat breidt zich geleidelijk uit, want klein en groot zien hem graag komen. Hij wordt schoolpastor voor de hele lagere school, moderator van de 'Eucharistische Kruistocht', hulpaalmoezenier van de plaatselijke VVKSGroep, en naast de biechtstoel neemt hij zijn preekbeurt op in de kerk.

Bij de benoemingen van de zomer 1950 staat Raymond Uyttenhove op de lijst van de verplaatsingen. Hij verhuist naar de hoofdstad, om aan het Sint-Jan Berchmanscollege een zesde (nu eerste) Latijnse klas in handen te nemen. Tegelijk wordt hij scoutsaalmoezenier, schoolbibliothecaris en biechtvader in de stad. Wat niemand, zichzelf het allerminst, op

dat ogenblik vermoed zal hebben : dat is, op enkele schommelingen in de neventaken na, zijn vaste job tot 1977, welgeteld zevenentwintig jaar. Na korte tijd ziet iedereen in hem de geknipte leraar uitgerekend voor die klas. Hoe Raymond omgaat met die roerige bengels en ze naar zijn hand weet te zetten ! Het is te weinig gezegd dat hij ze wegwijs maakt in de doolhof van verbuigingen en vervoegingen en veilig loodst langs de voetangels en klemmen van de grammatica. Naar de onvervalste traditie van het jezuïetenonderwijs en -opvoeding schudt hij een stel trucs uit de mouw zodat hij de jongens boeit en zowaar graag naar school doet komen. Zoals hij les geeft over Napoleon, dat doet niemand hem na. Hij spreekt over de grote, geniale veldheer met een bijna dweperige vervoering. Waterloo ligt niet zover af van Brussel. Elk jaar trekt hij met zijn klas naar 'la morne plaine' om met trillende stem 'la chute de l'Aigle' aanschouwelijk voor te stellen. Een resoluut voorstander is hij van een 'interactieve' leermethode. Niet langer zitten de leerlingen braafjes in hun bank en mogen ze al eens een schuchtere vinger opsteken. Hals over kop storten ze zich in het leerproces. Buiten het klaslokaal dringt deze originele aanpak door in de vorm van herhaalde kreten van instemming en van ...applaus. Er wordt om de haverklap in de handen geklapt, niet voor hetgeen de lesgever debiteert, maar voor elk behoorlijk antwoord van een leerling, bijzonder als die niet opvallend begaafd is. Raymond lokt dat zelf uit. Altijd aanmoedigen, oordeelt hij, en welke eensgezindheid en solidariteit je daardoor aankweekt, is onschatbaar. Hoe hij dat spel dirigeert, dat blijft het geheim van de bevoorrechten die het binnen de klasmuren hebben meegemaakt. Feit is dat jaren nadien oud-leerlingen op klasreünies nog naar hem vragen, of hij nog leeft en hoe hij het maakt. Een onvergetelijke 'onze pater' en « ze kennen hun zaken ».

Na zolang dezelfde leerstof te hebben ingeprint hoeft Raymond niet veel tijd meer te besteden aan de voorbereiding. Zodoende houdt hij tijd over om ook buiten het college zijn priesterambt uit te oefenen. Die kans laat hij niet liggen. Hij combineert zijn leraarstaak met het aalmoezenierschap in het Sint-Remiziekenhuis (1974-91), en daarbovenop, wanneer hij met pensioen gaat in 1977, met parochiedienst in de Heilig-Hartbasiliek en de Sint-Ceciliaparochie. Zijn vakanties wijdt hij integraal aan priesterwerk,

tot in het buitenland toe. Als het schooljaar ten einde loopt, staat zijn motor, later zijn auto, gepakt en geladen, startklaar. De proclamatie is nauwelijks afgelopen, de laatste handdruk ten afscheid gedrukt, of roef ! wég is hij naar Parijs. Pas daags vóór het nieuwe schooljaar start duikt hij weer op, monter en hoogst voldaan, klaar om voor de zoveelste keer bij de nieuwe lichting er 'rosa, rosae, rosam' in te pepen. Die onblusbare zielenijver ontlokt aan een schalkse medebroeder de raadgeving : « Raymond, denk erom, die mensen ginder nemen ook wel eens graag een poosje vakantie ». In Parijs noemen ze hem, zijn naam radbrakend, met ontzag 'le Père Witanov', zoiets tussen Wittelsbach en Romanov, het klinkt even vorstelijk.

In de gemeenschap ervaart iedereen hem als een alleraangenaamste compagnon. Zoals hij bestaat er slechts één. Kostelijk die verhalen van hem, die commentaren, die opmerkingen en ...versprekingen. Raymond houdt ervan zijn tussenkomsten te kruiden met geleerde of nieuwe Engelse modetermen, die hij maar half of helemaal verkeerd snapt. Soms slaan ze op wat hij wil zeggen als een tang op een varken. Als het gezelschap na een moment van verbijstering het lachen niet kan weerhouden, staat hij er betoeterd bij. Hij vindt het niet te min om achteraf een of ander in vertrouwen te nemen en om uitleg te vragen : « Zeg eens, wat is er loos ? » Van rancune geen zweem. Eerlijk als goud en recht door zee, verdraagt hij geen onrecht. Zo ondermeer, wanneer hij merkt of aan den lijve ondervindt hoe hooghartig en onheus de Vlamingen om hun taal zowel door officiële instanties als in de gewone omgang op straat of in de winkel soms bejegend worden, dan steigert hij. Hij, van herkomst en opvoeding een onvervalst product van 'Gand français', reageert dan op een toon die de hardste 'flamingant' hem niet zou verbeteren. Voor zo'n zachtzinnige inborst !

Dan, in 1991, is het gebeurd. Noem het een onredelijk, roekeloos voornemen, of een late bevestiging (de man is 81 !), of zucht naar avontuur, het blijft hoe dan ook een raadsel. Wellicht komen wij nog het dichtst bij de ware toedracht als wij het dan maar een ingeving van de Geest noemen, die immers waait waarheen hij wil. En zijn Gods wegen niet onnaspeurlijk ? Op een goeie dag wendt hij zich tot pater provinciaal met het verzoek om, zonder de orde te verlaten, zich helemaal te mogen terugtrekken uit het actieve

apostolaat en niet langer in te wonen in een jezuïetengemeenschap. Hij wil zich onverdeeld overgeven aan de stilte en aan het beschouwend gebed. Een dergelijke 'late roeping' doet altijd de wenkbrauwen fronsen en stemt tot wantrouwen. Maar dat ze zich aandient bij iemand als Raymond Uyttenhove, grenst aan het mirakel: een man die bruist van dienstbetoon en opgaat in talloze sociale contacten, beweeglijk als een jeugdige spring-in-'t-veld. Maar goed, de provinciaal stemt er mee in dat hij de proef mag wagen, en « Goed begrepen, Raymond, mocht het niet 'pakken', op ieder moment dag en nacht mag je weer bij ons aankloppen ».

Zo vertoeft hij ongeveer een jaar bij de trappisten van Westmalle. Gezien zijn leeftijd kan de broedergemeenschap hem niet als een volwaardig lid aanvaarden. En, hoe gek het ook mag klinken, Raymond zelf vindt dat er in een abdij nog teveel gerucht te horen is en teveel drukte heerst. Is het toeval of 'providentieel', op het verre Corsica kijken de Zusters van Betlehem, een groep van contemplatieven, uit naar een priester om hun Monasterium Assunta Gloriosa in Solenzara te bedienen. Je moet al een gedetailleerde landkaart raadplegen om dat onooglijk vlekje te vinden. Corsica is een woest en rotsachtig eiland in de Middellandse Zee. Weliswaar behoort het tot Frankrijk, maar, hoewel de bakermat van ene Napoleon Bonaparte, blijft het in onze dagen een broeiest van separatistische onrust. Het binnenland evenwel is grotendeels bebost en schaars bevolkt. Je treft er tientallen verlaten oorden aan, een paradijs voor struikrovers of ... voor godzoekers en kluizenaars. Het klooster ligt vrij hoog. De natuur is er bar en onge-schikt voor enig comfortabel bestaan.

Pater Uyttenhove vindt hier waar hij naar zoekt. De zusters van hun kant zijn in de wolken eindelijk een priester te treffen die zich dáár, in die omstandigheden, wil vestigen en hun geestelijke noden lenigen. Zijn eigen hut ligt apart, nog wat hoger. Dagelijks daalt hij, als Mozes van de berg, veertig treden naar beneden voor de eucharistieviering, het koorgebed, de maaltijden, en om desgevallend biecht te horen en geestelijke begeleiding te verstrekken. Dan klautert hij weer naar boven om de dag verder door te brengen als een eremiet. In een achterna opgestuurd fotoalbum heeft een fijne hand dit pakkende getuigenis neergepend: « Comme une sentinelle debout, vous nous avez entraînés à être debout, en rendant

présence à la Présence du Tout Autre ».

Zelfs voor de stoerste bonk komt er een dag waarop de echte oude dag zich aanmeldt en de slijtage zo ver gevorderd is dat hij niet meer naar behoren kan functioneren. Zijn geheugen laat hem deerlijk in de steek en met de beste wil ter wereld kun je niet langer op hem rekenen. Met pijn in het hart moeten de monialen hun geliefde aalmoezenier na elf jaar ontroerend trouwe dienst laten gaan. En voor hem is alles goed wat anderen over hem beslissen. In december 2003 gaan een verwant en pater Lou Florin hem ophalen. Tegen kerstmis is hij helemaal geïnstalleerd in zijn nieuwe, ultieme toevluchtsoord: een ruime kamer in Drogen.

Ook hier is hij wat hij altijd is geweest: een prettigitte en opgeruimde medebroeder die veel bidt en overtuigd meeleeft met de groep. Alleen moet hij steeds opnieuw vragen hoe laat het is, wat hem nu te doen staat, waar hij zich bevindt en of hij daar mag overnachten. Verder hult hij zich meer en meer in stilzwijgen, een restant van zijn woestijnervaring? Fysiek houdt hij zich flink, echt een kandidaat om de honderd jaar te halen. Tot ook dat aan het slabakken gaat en hij vredig voorgoed insluimert op 16 augustus 2007.

Ik stel me voor dat, wanneer Raymond zijn intrede doet in het hemelse hof, op alle banken van de parterres tot de hoogste loges, een spontaan en daverend applaus is opgegaan, waarvan de nagalm nog niet is gaan liggen.

PATER JEAN VERHAEGHE (1933-2007)

Tijdens de uitvaartdienst van pater Jean Verhaeghe in Heverlee las de oud-UFSIA-rector professor Jean Van Houtte de eerste lezing voor. De tekst kwam uit het Boek Wijsheid. Een betere tekstkeuze is moeilijk denkbaar. Stap voor stap schetst hij Jeans diepste geaardheid en beroepsactiviteit: *Vanaf mijn jeugd zocht ik naar wijsheid en tot het laatst ben ik haar blijven zoeken*. De daarop volgende verzen vormen het richtsnoer waardoor wij ons verder in deze levensschets laten leiden.

Wie hem van nabij hebben gekend, werden allen zonder uitzondering getroffen door de gelijklopendheid, ja het harmonische samenvallen van zijn beroep, hier

beter roeping genoemd, en zijn allereigenste manier van mens zijn. Jean wás een filosoof, tot in de toppen van zijn vingers, onverdroten op zoek naar de essentie van mensen, gebeurtenissen en dingen, en meteen zijn persoonlijk innigste wezen aftastend. *Ik heb mijn zinnen op de waarheid gezet, mijn binnenste vond geen rust, ik moest haar zoeken.*

Op 7 september 1952 treedt Jean in te Drongen. Hij heeft een onbezorgde kindertijd en een gelukkige jeugd achter de rug. Geboren 26 september 1933 als oudste van vier te Vichte, oostelijk van Kortrijk. De streek staat van ouds bekend als een haard van bruisende economische bedrijvigheid, nijverheid en handel. Ook Vader is industrieel en betreft als een 'landlord' met zijn gezin een zeventiende-eeuws kasteel te midden van een uitgestrekt domein, met vijver en park. Een gedroomd speelterrein voor zijn vier robbedoezen van zonen. Van zijn afkomst en vroegste levenskader heeft Jean overgehouden : een levendige belangstelling voor genealogie (er bestaat een heus familiearchief) en heemkunde, en aandacht voor bloemen en planten. Tijdens de opleiding vult het observeren van vogels in Gods wijde natuur niet weinig van zijn vrije uren.

De bewoners van het kasteel genieten de hoogste waardering vanwege de bevolking. Ze wonen helemaal niet op zich besloten, op afstand van de burens. Zo kan Jean heel vlot overweg zowel met Jan-met-de-pet als met liederen uit 'betere' kringen. Lager onderwijs volgt hij in de dorpschool. De keuze voor de

humaniora aan het Sint-Barbaracollege Gent wordt wellicht bepaald door de familie van moeders kant. Als extern kan de jongen inwonen bij een tante Cooreman, van wie de broer Jean bij de jezuïeten is ingetreden en als missionaris naar Congo zal vertrekken. Voor de jeugdige snaak verloopt de overstap niet rimpelloos, van het gezellige dorpschooltje naar het jezuïetencollege, berucht om zijn strenge tucht en befaamd om zijn hoge studiepeil. Wat niet belet dat Jean er zich, eenmaal ingereden, danig in zijn sas voelt. Een speelse plaaggeest is hij. Naar Gentse gewoonte maakt hij het beginnende leerkrachten niet bepaald gemakkelijk : hun gezag wordt vakkundig uitgetest.

Na het noviciaat blijft hij voorlopig in Drongen. Op het junioraat stoot hij op een sterke figuur die op hem een doorslaggevende invloed uitoefent, pater Emile (Milo) de Strycker. Deze invloed strekt zich uit tot zijn verdere studierichting en loopbaan. De specialist-Platokenner doceert verscheidene vakken, toch in eerste instantie Grieks. Maar de antieke cultuur omvat naast taal en literatuur ook kunst en filosofie. Op haar beurt doordringt deze laatste het hele menselijke bedrijf : politiek, economie, wetenschap. De Strycker begeleidt Jean op de weg van de klassieke cultuurontwikkeling en scherpt bij hem de smaak aan voor het heldere en preciese denken, in het spoor van de grote 'maîtres à penser'. Zegt het woord 'smaak' wel genoeg ? Een passie wordt het, een hartstochtelijk, nooit aflatend speuren naar de Waarheid. Deze drang krijgt volop vleugelslag gedurende de eigenlijke filosofiestudie ingezet te Leuven in 1957, afgerond te Heverlee in 1959-60. De leermeesters die hem het meest bijblijven : Maurits De Tollenaere (kosmologie), Albert Poncelet (psychologie), Piet Goedertier (fysica). Na de filosofie behaalt hij de licentie klassieke talen, de discipline waarin hij zich al vroeger verder bekwaamd heeft in de loop van zijn legerdienst te Aalst, Antwerpen en Luik.

Voor zijn stage gaat hij naar Turnhout : klasleraar derde (nu vierde) Latijnse, 1961-63. Theologie in Heverlee, met priesterwijding door bisschop Léonce Van Peteghem, 30 juli 1966. Het derde proefjaar in Jeruzalem onder instructor Donatien Mollat, een specialist in Johannes. Hij ziet de kans schoon om enkele lessen te gaan volgen aan het Institut Biblique in Jeruzalem. Hier past een woordje uitleg bij. Altijd heeft Jean een veelzijdige betrokkenheid aan de dag ge-

legd. Op de theologie is de dogmatiek weliswaar niet aan hem besteed : te zweverig, te abstract, te ver van het concrete mensenbestaan. Des te meer ligt hem de patrologie, onder impuls van professor Paul Henry, en de exegese, waarin taalanalyse en geschiedenis meespelen. Nu valt zijn verblijf in Israël ongezoekt samen met de zesdaagse oorlog. Over Jeans interesse voor krijgsverrichtingen zullen we het verder nog hebben. En nu, stel je voor, een gewapend conflict in de achtertuin. Hij wil en moet dat ter plekke eens gaan aanschouwen. Echter, hij riskeert zich te ver en komt terecht te midden van hevig spervuur. Plat tegen de grond en voortschuivend op zijn buik vindt hij nog net een veilig heenkomen. Oef ! dat was nipt.

Een ogenblik heeft Jean gedacht over een loopbaan aan een of ander hogere onderwijsinstelling (Lovanium ?) of seminarie in Congo, ofwel op een van onze colleges hier in het land. Zijn oversten evenwel en de omstandigheden beslissen er anders over. In 1968 wordt hij assistent van pater Libert Vander Kerken aan de UFSIA in Antwerpen. Tussendoor kan hij zijn doctoraal proefschrift klaarstomen. Hij promoveert aan de KULeuven bij professor Gerard Verbeke op de *Ethica* van Aristoteles. In tegenstelling tot Plato verbindt deze 'eerste van de geleerden' de stoffelijke, empirische wereld, toegankelijk via de positieve wetenschappen, met de zuivere ideeënwereld van zijn geniale voorganger, realisme versus idealisme. Deze benadering van de werkelijkheid ligt Jean helemaal. Zijn proefschrift wordt, en dat is niet de regel, wegens haar hoge kwaliteit uitgegeven in de Academia-reeks. Zijn latere hoofdwerk trouwens bestaat in een kritische uitgave en vertaling van de *Ethica*, met een opvallend succes in Nederland. Vander Kerkens denktant is veeleer hegeliaans van inslag, niet direct de 'cup of tea' van zijn assistent. Niettemin kwijt deze zich voortreffelijk van zijn opdracht : Liberts cursussen te repeteren, trouw toe te lichten en zo hapklaar te maken. De studenten appreciëren zijn hulpvaardigheid vol begrip en de heldere overzichtelijkheid van zijn objectief gehouden commentaar.

Om tegemoet te komen aan Jeans verlangen naar een intenser gemeenschapsleven onder leeftijdgenoten, verplaatst de provinciaal hem in 1972 naar ons nieuwe huis aan de Kardinaal Mercierlei te Berchem, terwijl het werk op UFSIA doorloopt. Er is nog meer. Binnen de Faculteit Wijsbegeerte en Letteren bestaat de sectie Filosofie nog niet als zelfstandige entiteit.

Jean neemt het voortouw om ze op te richten. Ondermeer dient de betreffende bibliotheek, onmisbaar voor seminariewerk, te worden uitgebouwd. De Strycker raadt hem aan bij de aanschaf van boeken voorrang te verlenen aan de standaardwerken van de topfiguren als Descartes, Kant, Spinoza, Hegel e tutti quanti. Tot model dienen hem de Duitse bibliotheken die hij ter plaatse van nabij gaat onderzoeken. Meteen trekt de nieuwe afdeling vrij wat studenten aan. In afwachting dat de staf docenten wordt aangevuld, neemt Jean, inmiddels in 1975 tot volwaardige professor aangesteld, enkele cursussen op zich, ook al omdat Vander Kerken aan het uitbollen is en in 1980 met emeritaat gaat.

Tussen 1982 en 1991 woont hij in het huis Agora te Antwerpen, waarheen de groep van het opgeheven huis in Berchem is overgeplant. Veel doet hij samen met zijn huisgenoten om de zwaar gehandicapte Jan Hansen in zijn laatste levensmaanden bij te staan. Van 1991 af behoort hij tot de gemeenschap Loyola en is hij opnieuw gehuisvest waar zijn werkterrein ligt, in de Prinsstraat. Zijn leeropdracht aan UFSIA omvat het vak Fundamentele Wijsbegeerte voor alle eerstejaars van de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Moraal filosofie voor de studenten van de tweede kandidatuur Rechten, en Teksten Antieke Filosofie in de sectie Wijsbegeerte. Al deze vakken zijn bestemd zowel voor dag- als voor avondstudenten. In 1993 wordt Jean hoofdredacteur van het tijdschrift *Bijdragen* gedurende elf jaar. Hij vindt het wel jammer dat hem, door zijn talrijke nevenopdrachten, de tijd ontbreekt om zich aan het schrijven te zetten. Zijn publicaties bestaan voornamelijk in min of meer uitgebreide boekbesprekingen of artikelen, eveneens in andere vaktijdschriften. Zijn kritische geest en evenwichtig oordeel drukken hun stempel op alles wat hij schrijft. Geen omhaal van woorden, geen overtollige stijlfiguren, maar gebald, oerdegelijk, doordacht. Zijn overvloedige en ruime belezeneheid komt hem uitstekend van pas. Jean kijkt verder dan de grenzen van zijn vakgebied, verder dan de landsgrenzen. Zo gebruikt hij een hem van harte gegund sabbatjaar om naar de VS te reizen en de universiteiten van Yale, waar hij de Vlaamse prof Louis Dupré ontmoet, en Berkeley nader te leren kennen. Vier maanden brengt hij door in Duitsland, meer bepaald in Tübingen, waar de huidige paus Benedict nog volop aan het doceren is, onder andere patristiek. Jean heeft het

geluk een paar van die speciale vraaguurtjes mee te maken, in een Wein- of Bierstube. Om de drie weken staat de gevierde Herr Professor Ratzinger zijn studenten informeel en heel gemütlich te woord.

Sinds enkele jaren groepeerde JESPHIL de jezuïeten-filosofen uit alle hoeken van Europa. De vereniging organiseert op geregelde tijden een symposium. Altijd is Jean er erg sterk bij betrokken, hij behoort tot het driekoppig organisatieteam. Eind augustus 2002 is hij zelfs de gastheer voor zijn vakgenoten in Antwerpen. Wanneer begin 2003 het congres van Piestany nabij Bratislava in 2004 voorbereid moet worden, heeft Jean een detail uit het oog verloren : dat er een visum vereist is om het land binnen te mogen. De Slowaakse grenswachters blijken onvermurwbaar. Dan maar met zijn confraters alles overlegd in een klein hotelletje vlak bij de Oostenrijks-Slowaakse grens. Het onderwerp van het congres, *Het relativisme*, vindt al direct een praktische toepassing.

In juli 1992 wordt Jean, met behoud van zijn leeropdrachten, overste van zijn gemeenschap Loyola. In deze functie, uitgeoefend tot 1998, en daarop aansluitend in die van huisminister tot 2006, neemt hij als bouwheer de verbouwing in handen binnen Sint-Ignatius met het aanpalend Ruusbroechhuis, thans Huis Romero, en van de nieuw in te richten woning aan de Grote Kauwenberg, thans Huis Loyola, waarheen de gemeenschap op het einde van zijn mandaat zal verhuizen. Hier komen zijn praktische aanleg en managementtalent onbelemmerd tot ontplooiing. Als begin 2003 het dak van onze kerk aan de Frankrijklei dringend aan vernieuwing toe is, doet men op hem een beroep om ook daar de werkzaamheden in goede banen te leiden. Van 2000 tot 2006 zit hij met gezag de commissie voor bibliotheken en archieven van de Vlaamse sj-provincie voor. Zijn dossierkennis en wijze diplomatie overtuigen iedereen.

Mag deze man met fabelachtige werkkraft dan nooit een momentje verpozen ? Jawel, hij neemt zijn ontspanning. Een stukje vakantie met vrienden. Dat zijn altijd, en daar staat hij op, medebroeders. Voorts technische karweitjes zelf opknappen, de mogelijkheden van de computer uittesten, een stukje natuur-exploratie, lezen en nog lezen. Zeker over de beide wereldoorlogen, zowel de politieke achtergrond als de militaire krachtmetingen te land, ter zee en in de lucht. Sedert jaar en dag zijn grote hobby. De vonk voor deze liefhebberij was waarschijnlijk het feit dat

grootvader Cooreman in 1914-18 als staatsminister de uitgeweken Belgische regering in Le Havre terzijde stond en aldus bekend was met de inside story van belangrijke beslissingen en gebeurtenissen. Jean is werkelijk thuis in deze materie die ons land niet alleen, maar de hele wereld omvat. Het speurderswerk dat zijn collega, historicus Herman van Goethem, en diens medewerker Jan Velaers ondernemen in voorbereiding op hun groot werk *Leopold III, de Koning, het Land, de Oorlog*, volgt hij geboeid. Door deskundigen wordt dit werk overigens beschouwd als een (definitief ?) standaardwerk over deze netelige kwestie, een waarachtig koningsdrama.

Familiebanden liggen bij Jean in de bovenste lade. Moeder is zeer oud geworden. Zij houdt zielsveel van haar kinderen en is bezorgd over hen, te meer omdat haar kleine Bernard, die in de rij direct volgt op Jean, bij het spelen thuis in de vijver verdrongen was. Haar oudste komt haar vaak opzoeken. Het troost hem dat zij nog vóór hem is heengegaan, in 2005, en zijn laatste ziekte niet heeft hoeven mee te maken.

Door zijn druk intellectueel apostolaat moet hij zich tevreden stellen met een minimum aan zuiver priesterlijk werk. Van pater Adrien Taymans neemt hij een paar Equipes de Notre-Dame over. Zijn preken, even goed voor een beperkt gehoor in een kleine kapel als in een goed bezette kerk, zijn steeds stevig onderbouwd. Is heel zijn optreden soms niet een overtuigend pleidooi voor een redelijk verantwoord én vurig geloof ? Een man van traditie is hij, ook inzake godsdienstbeleving. Van vernieuwingen in de Kerk koestert hij geen afkeer, als ze maar hun méérwaarde en degelijkheid in de praktijk bewijzen. Over bepaalde gevoelsmatige uitingen van vroomheid schort hij liever zijn mening op. Ze liggen hem niet, hij kan er gewoon niet bij met zijn nuchter gezond verstand. Maar ze veroordelen, nee dat doet hij niet, en hij kan best aannemen dat anderen er hun gading vinden.

In het verzamelwerk *Filosofie als levenshouding*, onder redactie van K.Verrycken en hemzelf, vinden wij een artikel van zijn hand : *Van autarkie naar autonomie*. Hij begint met een citaat van Kant : « Man musz doch nicht immer speculiren, sondern auch einmal an die Ausübung denken ». Scherper kan Jeans concrete levenskunst niet opgeroepen worden. De auteur werkt dit thema verder uit en besluit als volgt : « De filosoof zal wellicht niet eens zijn studeerkamer, zijn boeken, moeten verlaten. De gids van de rede vraagt zich ech-

ter wel af wat de bestemming is van de mens : 'Was ist der Mensch ? Was darf ich hoffen ?' Wie deze vragen van Kant en anderen ten gronde stelt, wordt erdoor getransformeerd. Ook als de ware filosoof en de ware filosofie slechts als idee bestaan, filosoferen transformeert de mens en zijn gedrag ». Aristoteles, Plato, de Stoïcijnen, Kant hebben Jeans leven gevoelig beïnvloed en zijn gedrag inderdaad getransformeerd. Ook Epicurus heeft hem, alles op zijn tijd, niet onberoerd gelaten. *Wanneer ik wijsheid verkreeg, verbeugde mijn hart zich daarover : zij was een licht op mijn weg. Ik legde mij erop toe wijs te handelen. Ik heb het goede nagestreefd en ik werd niet teleurgesteld.* Hij kijkt intens naar alles en allen om zich heen. En, waaruit de wijsbegeerte volgens Plato ontstaat : hij verbaast en verwondert zich (wie of wat is dat eigenlijk ? wat betekent dat ?). Dan weer loopt hij over van bewondering. Luisteren, dat kan hij, een en al aandacht tot je bent uitgepraat. Hij tracht je te begrijpen, om daarna je mening te bevestigen of aan te vullen of behoedzaam met een discreet vraagje te relativiseren.

Het is treffend hoe deze omgang met mensen en deze klemtoon op het 'doen van de waarheid' volkomen stroken met hetgeen wij in het evangelie lezen over Jezus. « Niet ieder die Heer ! Heer ! tegen mij zegt, zal het koninkrijk der hemelen binnengaan, maar alleen hij die de wil *doet* van mijn Vader in de hemel », of : « Mijn vrienden, dat zijn jullie, als je *doet* wat ik je opdraag ». Klinkt bovendien dat alles niet herkenbaar ignatians ? De Geestelijke Oefeningen lopen uit op de 'Beschouwing om tot liefde te komen'. Voor hij eraan begint plaatst Ignatius een broodnuchtere opmerking : « Allereerst is het goed de aandacht te vestigen op twee dingen. Ten eerste, de liefde moet zich meer uiten in *daeden* dan in woorden... »

Drie jaar geleden ongeveer is Jeans leven omgeslagen. Gods wil doen gaat over in zich aan Gods wil overgeven. De ziekte slaat toe. In 2004 wordt hij voor verzorging overgebracht naar Heverlee. De ene behandeling of operatie volgt op de andere. Het uur van de waarheid. Jean doorstaat het manmoedig, met een onwankelbare sereniteit, alert tot het einde. *Ik moest de waarheid zoeken en heb haar door loutering gevonden.* De levensvlam dooft zachtjes uit op 26 mei 2007. « Om mij heen word ik het licht gewaar waar ik toen ik leefde al in staarde » (uit het gedicht *Thuiskomst* van Ed. Hoornik, afgedrukt op zijn bidprentje).

Een vrije bijdrage vanwege alle familieleden en kennissen die deze uitgave ontvangen, is hartelijk welkom (richtprijs: 6,00 euro). Te storten op: 435-2059281-51 van "Lessiusvereniging", Koninginnelaan 141, B-1030 Brussel, (IBAN: BE75 4352 0592 8151 - BIC: KREDBEBB) met vermelding: 'In Memoriam SJ 2007'.

Verantwoordelijke uitgever:

Frans MISTIAEN s.j.
Koninginnelaan 141
1030 BRUSSEL
jesuits.flanders@jesuits.net

Redactie van de bijdragen:

Paul VANDERGHOTE s.j.
Minderbroedersstraat 9 B
3000 LEUVEN

Foto IHS-monogram voorpagina:

Rik DE GENDT s.j.
Prinsstraat 17
2000 ANTWERPEN

Coördinatie:

Walter FABRI s.j.
Drongenplein 26 D
9031 DRONGEN

November 2007

